

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkészi Szakfolyóirat

72. évfolyam
1997/4.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSSES A TE IGÉD

Szabó Lajos: Pünkösdi előkészület az imádság útján121.

TANULMÁNYOK

Robert Kolb: Kersztyének és az élet politikai vonatkozásai
(fordította: Jutasi Angelika)122
Dr. Juhász Géza: Az egyház és a betű127.

KITEKINTÉS

D. Dr. Nagy Gyula: Egyházi világhíradó131.

FIGYELŐ

Korányi András: A szeretet himnusza
(homiletikai dolgozat 1Kor 13-ról).....136.
ifj. Fabiny Tibor: Száz éve született Hamvas Béla140.
Nagy Zoltán: Szárszó kettő142.
Smidéliusz Gábor: Böjti meditáció144.

FÓRUM

Szabó-Pap Gabriella: Mitől lesz evangélikus az iskola továbbra is?145.
Pintér János: Pályám emlékezete148.
Szabó Vilmos Béla: Töredékes vallomás, Országos Evangélikus Találkozó151.

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Dr. Cserhádi Sándor: Húsvét utáni ötödik vasárnap152.
Bencze Imre: Imádkozzatok és buzgón kérjétek152.
Fabiny Tamás: Mennybemenetel ünnepe153.
Krámer György: Gondolatok a szöveghez154.
Muntag Andor: Húsvét utáni hatodik vasárnap154.
Gabnai Sándor: Gondolatok az alapigéről155.
Dr. Reuss András: Pünkösdi ünnepe155.
Szirmai Zoltán: Meditáció156.
Korányi András: Pünkösdi 2. ünnepe156.
Bohus Imre: Gondolatok az alapigéről157.
Dr. Szentpétery Péter: Szentháromság ünnepe158.
Bácskai Károly: A vasárnap jellege158.
Karl Barth: „Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk”
- fordította: Veöreös Imre159.

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-5478

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Előfizetési díj: 260,- Ft. fél évre: 1700,- Ft. egy évre: 3400,- Ft. (3.120 Ft.+ 280 Ft. a melléketre)

Külföldi előfizetések:

Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4.300,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 5.400,Ft. / 38 USD vagy 55 DEM postaköltséggel

A címlapon: a nemescsói úrvacsora terítők. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette

M É C S E S T E I G É D

Pünkösdi előkészület az imádság útján

1.

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke állított talpra, amikor elestem

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke indított el, amikor megtorpantam

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke mutatott jövőt, amikor
minden fényt elveszítettem

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke bátorított szóra, amikor megbénultam

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő lelke telepedett mellém, amikor társtalan voltam

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke figyelmeztetett, amikor önmagamnak éltem

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

Az Ő Lelke lett lélek az életemben,
hogy felfedezzem, miért is élek

Velem van az Úr, nem félek
Velem van az Úr, segít engem

2.

Uram! Pünkösdkor nagyon látjuk, mennyire gyengék vagyunk. Szegény a fantáziánk. Nincs ötletünk. Csak szokásokat erőltetünk és tőlünk idegen szavakat morzsolunk. *Adj nekünk* szabadulást a régi terhek alól! *Adj nekünk* ébredést álomból és fásultságból! *Adj nekünk* tartalmat és mai kérdésekre adott feleletet! *Mozgass meg minket*, mert mi már csak egyhelyben topogunk, állunk és várunk.... Kiegészített küldötteid vagyunk, üresek. *Tölts fel minket* ma erőddel, adj megragadó szavakat! *Segíts levetni* a forma kényszerét, a keretek rabságát és az önigazság ólomsúlyát! *Engedd*, hogy úgy induljunk szolgálatunkba a mai napon, hogy hálát adjunk neked, amiért meghallgatsz és megszabadítasz minket.

3.

Szentlélek Isten! Örülök, hogy láthatom az Úr kapujának szépségét. Pünkösdi kapuidon segíts bemennünk! Hadd vigyük magunkkal gondjainkat, fájdalmainkat és terheinket. Engedd, hogy eléd vigyük környezetünk nyomorúságát. Az

emberi élet pusztulását. Az élő, érző világ sebeit. Súlyos terhekkel érkezünk hozzád, és nincs más kapu, amelyen a gyógyulás reményével beléphetnénk. De tudjuk, mert hallottuk, és megértettük, hogy nálad van erő életünk megújítására. Tárd szélesre kapudat, hogy sokan érkezzenek velünk együtt. Adj kisugárzást szolgálatunknak, hogy ma élő tanúid sokasodjanak. Szentlélek Isten! Örülök, hogy láthatom az Úr kapujának szépségét. Pünkösdi kapuidon segíts bemennünk!

4.

Istenünk! Nagyon nehéz jó tolmácsként élni a világban. Ne Engedd, hogy elrontsuk üzeneted eredeti szépségét és tartalmát. Segíts minket sokkal jobban ráhangolódni a te szavadra és akaratra. Mutasd meg nekünk azt a nyelvet és formát, amelyet kortársaink értenek és elfogadnak. Küldj el minket új területekre és szokatlan helyzetekbe is jól érthető és vigasztaló szavakkal. Vedd el tőlünk a megszokottság és a sablonosság nyomorúságát, hogy újult lelkű, friss erejű szószólók lehessünk.

5.

Urunk! Sokan vagyunk idősek templomodban. Nagyon hiányzik a fiatalok lendülete és szolgálata. Adj nekünk vonzóbb életformát. Adj szívünkbe nagyobb megértést a fiatalabbak iránt. Önzéstől és önféltéstől szabadíts meg minket. Az igazi örökséget add kezünkbe, hogy azt adjuk tovább a minket követő nemzedékeknek, ami építi a lelket, ne azt, ami megüli. Segíts megfogni a kicsik és gyermekek kezét, hogy a nagy hangzavarban és embetelen tömegben le ne sodródjanak utadról.

6.

Szentlélek Isten!
Pünkösdkor nevelj minket meghallgatásra és türelemre
Pünkösdkor ébressz föl minket tanúskodásra és vigasztalásra
Pünkösdkor indíts minket elszakadásra és rátalálásra
Pünkösdkor állítsd helyére életünket, hogy másokat is segítő küldöttek lehessünk.

7.

Tanács és bátorság
Őrzés és vigasztalás
Meglátás és felsegítés
Vezetés és hazatalálás
Legyenek a mi pünkösdi kincseink és a te ajándékaid,
Szentlélek Úristen!

Szabó Lajos

Robert Kolb*

Keresztyének és az élet politikai vonatkozásai

– egy lutheránus perspektíva –

„Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré...”
– parancsolta Jézus (Mt 22,21). A keresztyének e kijelentés jelentőségét majd kétezer éve vitatják.

A magyar evangélikusoknak Kossuth Lajos személye példaként szolgálhat, hogy egy keresztyén hogyan gyakorolja politikai felelősségtudatát. Luther teológiájának magyarországi hagyományában pedig elméleti alpra találhatunk ahhoz, hogy a huszonegyedik század fordulóján felelősségük politikai vonatkozásait illetően állást foglalhassanak.

Közép-Európában ugyanúgy, mint a világ legtöbb társadalmában és kultúrájában, századunk vége felé az emberek jövőképe bizonytalan. Nemcsak a marxista analitikus rendszerek, a szovjet társadalmi szervezeti forma és kulturális értékek rendültek meg. Minden nyugati társadalomban megkérdőjeleződött az addigi kormányzati mód, és annak meghatározása, hogy mi helyes és mi értékes az ember életében – akár rejtetten, akár nyíltan; nyilvános vitában. Isten, mint minden más keresztyént, Luther Márton követőit is arra hívta el, hogy hazáik polgáraiként részt vegyenek ezekben a vitákban. Az evangélikusok emellett különleges bepillantást nyerhetnek abba, hogy Isten milyen módon küld el keresztyén polgárokat ezekbe a vitákba. Az ilyen bepillantások más keresztyén tradíciók híveinek és a nem keresztyén állampolgároknak is hasznára válhatnak. Isten elhívott minket, hogy a hívők közötti párbeszédben ezeket a meglátásokat megosszuk másokkal is.

Luther három példája a „Kétféle hatalom”-ra

Fél évszázaddal ezelőtt egy amerikai teológus, H. Richard Niebuhr öt olyan modellt fogalmazott meg, melyet eddig a keresztyének a közéletben kinyilvánított felelősségtudat jellemzésére és előírására használtak. Ez az elemzés Luther szemléletmódját „Krisztus és a kultúra paradoxonja”-nak¹ nevezi. Niebuhr leírása azonban nem foglalja jól össze Luther nézeteit, mivel Luther az Isten-

nek tetsző kétféle igaz viselkedés megkülönböztetés alapján alakította ki álláspontját – azaz a hívő Istennek passzív, Isten teremtményeivel aktív kapcsolatban áll. Ez a megkülönböztetés egy olyan felelősség-elméletet vezet, amely magjában nem egy paradoxont, hanem Isten teremtő cselekvésének két módja közötti különbségtételt rejt. Sokkal jobban jellemezné Luther emberről szóló tanítását egy olyan leírás, amely úgy határoz meg minket, hogy folytonosan két dimenzióban kell élnünk: 1) kilétünk lényegéből fakadóan Istenben bízva, és 2) más teremtményekkel kapcsolatban, ökszeretettel támogatva. A bibliai antropológiának² e két dimenziójú magyarázata nagyban meghatározza azt, ahogy Luther a politikai és társadalmi felelősség kérdését megközelíti.

Luthernek a polgári felelősségről alkotott véleményét gyakran a „kétféle hatalom” kifejezéssel foglalják össze. A legújabb tanulmányok ezt a kifejezést szűkebb értelemben definiálják, mint a korábbiak, két okból. Először is ez a nézet több, mint csupán egy tanításbeli téma vagy locus a sok közül. Luther teológiájának előfeltevéseihez tartozik, tehát része annak a fogalmi vázlatnak, melyen belül bizonyos témákat és bibliai tanításokat tárgyal. Befolyásolta számos tantétel megfogalmazását és azt a módot, ahogy azok a mindennapi életre vonatkozathatóak. Másodszor, Luther a „zwei Reiche” kifejezést legalább három különböző értelemben használja.

A reformátor „uralom”-párjai közül az elsők a különböző szférák vagy kapcsolatok, amelyek a kétféle igazság megkülönböztetéséből erednek. Ez a megkülönböztetés azt tanítja, hogy ami Isten szemében igazzá teszi az embert – vagy igazán emberré – az döntően más, mint az emberi cselekedet. Az Isten szemében való igaz lét az ajándék, hogy Isten gyermekei lehetünk. Ugyanúgy, ahogy az ember semmivel sem érheti el azt, hogy embere szüleitől megszülethessen, Isten gyermekei is egyedül Isten szeretete miatt lehettek Isten gyermekeivé. Ez a szeretet feltétel nélküli. A szülő-gyermek kapcsolat a egyetlen igazság, amelyet Isten akkor ad, amikor k

* A szerző a Concordia Seminary (Missouri zsinat) Saint Louis (USA) rendszeres teológiai tanára. Előadásokat tartott az Evangélikus Teológiai Akadémia legutóbbi posztgraduális tanfolyamán.

¹ H. Richard Niebuhr, *Christ and Culture* (New York: Harper, 1951).

² Robert Kolb, „Niebuhr's 'Christ and Culture in Paradox' Revisited: The Christian Life, Simultaneous in Both Dimensions,” *Lutheran Quarterly*, N.S. 10 (1996)

egyetlen igazság, amelyet Isten akkor ad, amikor kegyelmesen étellel ajándékoz meg minket Fián, Jézus Krisztuson keresztül; amikor a Szentlélek az új teremtés igéjéről és a bűnök megbocsátásáról szól, a bűnösöket Krisztus sírjába temetve, és minket Jézusban új életre támasztva. Ebben a függőleges szférában vagy dimenzióban az Isten szeretetére adott emberi válasz kifejezése nem más, mint amit Luther Kis Kátéjában így nevezett: „mindennél jobban kell Istent félni, szeretni és benne bízni.”

Az emberekhez és Isten más teremtményeihez fűződő kapcsolatunkban azonban Isten azt a feladatot adja nekünk, hogy szeressük őket és ezt cselekedeteinkben kifejezzük ki. Ez a felnőtt ember felelősségét követeli meg. Az élet vízszintes szférájában az emberek egymáshoz fűződő kapcsolataikban: cselekedetekben és tettekben lehetnek igazak. Ezeket a cselekedeteket nem mutathatják fel Isten előtt igazságuk alapjaként. Isten előtt csak az ő szerető elfogadása miatt, Krisztus érdeméért válhatunk igazgá.

Dietrich Bonhoeffer különbségtétele az „utolsó” és az „utolsó előtti” között jól jellemzi azt a kapcsolatot, amelyet Luther az élet két dimenziója között fennállónak tekintett, egy másik szögből nézve. Az „utolsó” kapcsolat az ember életében alapvető jelentőségű létezése szempontjából. Ez az embernek Istennel való kapcsolata, azzal az Istennel, aki úgy határozta meg az ember alapvető lényegét, mint aki az ő gyermeke. Az „utolsó előtti” kapcsolat – „majdnem utolsó”, ezért fontos, de nem végső fontosságú – úgy határozza meg az életet, mint amiben az a hivatásunk, hogy Isten többi teremtményével jó viszonyunk legyen. Szabadságot kaptunk, hogy értelmünket és ítélőképességünket használva eldöntsük, hogy a leghelyesebb Isten szeretetét az emberekhez közel vinni.⁵ Mint Luther, Bonhoeffer is tudta, az emberi élet abból áll, hogy szeretnünk kell Istent teljes szívünkkel, lelkünkkel, erőnkkel és értelmünkkel, és szeretnünk kell embertársainkat, mint magunkat (Mt 22, 37-39; Lk 10, 27).

A második „hatalom”-pár Luther írásaiban Isten és a sátni uralma. Isten és a sátán az ember életének mindkét dimenziója fölötti uralomért harcol. A hitért és a szabadságért állnak harcban egymással, ami a függőleges szférára emberi oldalát, az élet középpontját, lényegét, magját fejezi ki. Küzdenek azért is, hogy az emberek viselkedését egymáshoz való kapcsolatukban irányítsák.

A harmadik pár vonatkozásában Luther ugyancsak a „hatalom” kifejezést használta, amikor a élet vízszintes dimenzióján belül kétféle kapcsolatról vagy kötelességről beszélt. Megkülönböztette azokat az elvárásokat, amelyek a keresztyének a hit közösségén, az egyházon belül élő testvéreik – és a hit, a Szentlélek segítségével élők viselkedésével szemben állítanak. Az a hely, ahol Isten az evangéliumon keresztül uralkodik (az egyház), különbözik attól a helytől, ahol Isten szabadságot ad arra, hogy egy kultúra az emberi cselekedeteket meghatározó normákat és gyakorlatokat formálhassa. Az ő követői a Lélek kardját használják Pilátus helyett (Jn 18, 36). A világi közösségekben egyesek mások felett hatalmat gyakorolnak, de az egyházban azoknak, akik a legnagyobbak akarnak lenni, a szolgál

Dietrich Bonhoeffer, *Ethik*, hg. von Eberhard Bethge (München: Kaiser, 1949), Kap. IV.

szerepét kell magukra venniük (Mk 10, 41-45; Mt 20, 24-28). A keresztyének más normákat és más életmódot várnak el testvéreiktől, mint többi embertársuktól. Olyan tettekért közösitének ki embereket, amelyekért nem járna börtönbüntetés. A keresztyének elvárják a megbocsátást az egyházon belül, de nem várják azt el a polgári társadalomban.

Luther véleménye az emberi élet struktúrájáról

Luther nézetei Isten terveivel és a mindennapi étellel kapcsolatban – amelyben a társadalom polgári és egyházi intézményei találhatóak – a középkori társadalomelméleten alapultak. Luther nem volt eredeti gondolkodó abban, ahogy a társadalom felépítését leírta, viszont új távlatokat nyitott meg a keresztyén értelmezések előtt, amelyek azt tárgyalják, hogy ezek a struktúrák hogyan működnek és jelentőségük miben áll.⁴

Luther azt tanította, hogy Isten a vízszintes szférát három szakaszra osztotta: a családi élet, a polgári közösségben folytatott élet, és az egyházi élet területére. A középkorban a családi élet magában foglalta a gazdasági tevékenységet. Az ipari forradalom óta, legalábbis a nyugati társadalmakban, négyféle viszonyról (Luther az állapot szót használta – németül: *Stand*) kell beszélnünk, amely rendszert ad a mindennapi életnek: otthon, foglalkozás, pogári és vallásos közösség. Luther hitt abban, hogy minden ember, nem csak a keresztyének élnek meg az életet ezen a négy területen. Miközben modern, egypárti totalitáriánus társadalmak a vallási élet szervezeteinek felszámolásán vagy minimalizálásán fáradoztak, mindegyikük a polgári közösségekbe, különösen a párt tevékenységébe oltotta be a vallási funkciókat. Minden egyes kultúrában más szervezeti formában alakulnak ki a funkcionális viszonyok. Ezek a szervezetek Istennek az emberi életre vonatkozó általános tervének eredményei, amelyek azok által öltönek határozott formát, akik az országok és Isten teremtett nemzetek társadalmaikat szervezik.

Ezen helyzetek mindegyikében Isten az embereknek – Luther szavával élve – „hivatalokat” (németül: Amt) ad. Talán a „hivatal”-nál jobb szó a „felelősség, kötelesség”. Minden ember, minden helyzetben bizonyos szerepeket, kötelességeket vagy hivatalos szerepköröket gyakorol. Az otthonában: házastársként, szülőként vagy gyermekként; a foglalkozásában: felügyelőként, munkásként, tanárként, titkárként vagy bolti eladóként; a polgári közösségben: a városi tanács vagy az állami törvényhozó testület tagjaként, szomszédként, egy párt tagjaként; Isten népének gyülekezetében, Istent dicsérve és róla bizonyosságot téve, lelkészként, vagy hitoktatóként; és hasonló szerepekben nem-keresztyén vallási szervezetekben. Hogy minden egyes szerepünkben

⁴ Lásd Gustav Wingren, *Luther on Vocation*, trans. Carl C. Rasmussen (Philadelphia: Muhlenberg, 1957); George W. Forell, *Faith Active in Love, An Investigation of the Principles Underlying Luther's Social Ethics* (Minneapolis: Augsburg, 1954); Paul Althaus, *The Ethics of Martin Luther*, trans. Robert C. Schultz (Philadelphia, Fortress, 1972); W. D. J. Cargill Thompson, *The Political Thought of Martin Luther* (Sussex: Harvester, 1984). Cf. Robert Benne, *Ordinary Saints, an Introduction to the Christian Life* (Philadelphia: Fortress, 1988) segítség Luther nézeteinek a kortárs keresztyén életre való alkalmazásához. Ugyancsak ebben irt egy felettébb hasznos elemzést arról, hogyan járult hozzá a lutheri teológia az észak-amerikai társadalmi gondolkodáshoz, *The Paradoxical Vision, a Public Theology for the Twenty-first Century* (Minneapolis: Fortress, 1995).

get tegyünk Isten elvárásainak, számos különböző
ladatot kell ellátnunk. A szülők pelenkát cserélnek,
odáznak és Bibliát olvasnak, hogy betöltsék ennek a
erepnek a feladatkörét. A polgárok adót fizetnek és
mokratikus államokban olyan nyilvános vitákban
sznek részt, amelyek a közérdeket formálják. Az orvo-
k orvosi folyóiratokat olvasnak, betegeket fogadnak és
vosságokat írnak fel.

Minden ember ilyen szerepekben éli életét, ezeket a
lelősségteljes szerepeket gyakorolja. Luther „állam-
olgári igazság”-nak nevezte azt, amikor a világiak ilyen
lelősségeket hordoznak. Űgy hiszik, néhány kötelesség
rhes – míg mások öröm és boldogság forrásai. Vannak,
ik szerepeiket olyan kötelességeknek tekintik, amelyet
juk mint emberi lényekre vagy szocialista elvtársakra
olidaritásuk miatt kényszerítettek; másoknak fogalmuk
ncs, miért kell bizonyos dolgokat csinálniuk, és zokon
szik mindennapi életük rendjét. A keresztyének
l ismerik, hogy a mindennapok feladatai nem
yszerűen szükséges kötelességek. Luther Istentől ka-
ott hivatásként határozta meg ezeket. Isten arra hív el
inket, hogy egymásról gondot viseljünk. Azonnal ész-
vette, hogy nem jó az embernek egyedül lennie (1Móz
18) és emberi közösségekben kötött össze minket. A
eresztyének felismerik, hogy Isten feladatokat jelöl ki,
melyek rendszert adnak az életnek. Arra hív minket,
ogy gondviselésének és védelmező gondoskodásának
gynőkei legyünk.

Luther új élet-perspektívája a vízszintes szférában
llátandó feladatok és felelősségek terén egyenesen ab-
ól fakad, hogy megkülönböztette a kétféle igazságot. Az
mberi étellel kapcsolatos középkori nézetek mind hasz-
álták azt megkülönböztetést, melyet a mai antropológusok
a legtöbb vallás számára ismerős szent és a profán
féra fogalmával jelölnek. Az életnek vannak szent cse-
kedetei, amelyek egyenesen a valláshoz kapcsolódnak,
s az istenség kiengesztelésére vonatkoznak. Ezek fel-
bbrendűek a mindennapi élet „profán” cselekedetei-
ez képest. A profán cselekedetek más emberi lényekkel
aló kapcsolatot jelentenek, és nem feltétlenül rosszak
agy tisztátalanok, de ebből a szempontból
lacsonyabbrendűek a vallási cselekedetekhez képest. A
középkori keresztyénségben nem volt istentelen háza-
odni és családot alapítani, de ez az életmód
lacsonyabbrendűnek számított a szerzetesi élethez ké-
rest. A mértékletes evés nem számított bűnnek, de a bőjt
okkal inkább Istennek tetsző cselekedet volt. A gabona-
ermesztés nem volt helytelen, de egy zarándoklaton való
észvétel sokkal helyesebb volt.

Luther elutasította ezt a nézetet és sok középkori
vallásos cselekedetet istentelennek nevezett. Azonban
agaszzkodott ahhoz, hogy annak az embernek, akit Krisz-
usba vetett hite határoz meg, minden cselekedete jó és
szent (Róm 14, 20). A középkori teológusok modelljét
árom ok miatt vetette el. Először is, nem hitte, hogy
ámilyen jellegű emberi cselekedet – akár a felebarát
szeretetéből fakad, vagy az istenimádat cselekedete –,
befolyásolná vagy hozzájárulna ahhoz, hogy Isten mel-
ónak lássa az embert. A hívők igazak Isten szemében, de
egyedül azért, mert Isten megkegyelmezett nekik, meg-
bocsátást és új életet kaptak tőle Krisztusban. Ezért, az
arra irányuló kísérlet, hogy valaki Isten szemében szen-
tebbnek tűnjön, amint azt a középkori keresztyéneknek
vallási cselekedeteik által kellett tenniük, csak egy bál-

ványimádó lélek megtestesülései voltak. Magukat im-
ták, saját cselekedeteiket magasztalták, nem Istent sz-
gálták. Másodsor, Luther szerint sok szent cselekedet
nek nem volt alapja Isten ígében, nem vonatkoz-
rájuk bibliai parancs. Egyszerűen emberi kitalálások va-
tak (Mt 15, 9). Harmadsor, gyakran eltérítették a hívők
a helyes és igaz, Istennek tetsző szolgálattól a vízszin-
szférában. Eltávolították őket attól a hivatástól, amely
Isten adott nekik, (hogy felebarátaikról gond-
kodjanak), azért, hogy helyette egy bolond parancs
hamis kegyesség cselekedeteit gyakorolják.

A keresztyéneknek arra kell törekedniük, hogy
hivatásukat e bűnös világban gyakorolva Isten gondvis-
lésének eszközei legyenek. Az Isten és sátán közötti har-
Luther szerint társadalmakon és kormányokon be-
folyik. Teljesen realiztikus volt azzal a számtalan mó-
dal kapcsolatban, ahogyan a sátán a társadalom jó ren-
jét fenyegeti. Luther nem hitt abban, hogy a földön lehet
séges egy utópia létrehozása, de ahhoz ragaszkodott,
hogy a keresztyéneknek részt kell venniük az igazságért
folytatott harcban felebarátaik oldalán. Harcolniuk kell a
sátán ellen, aki az embereket politikai, társadalmi elnyo-
mással és lelki terrorral próbálja sújtani.

Luther a mindenkori politikai körülmények között
helyes keresztyén szolgálatra vonatkozó nézetét arra
alapoza, ahogyan a bibliai tanítást Isten emberre vonat-
kozó tervével és társadalom-elméletével kapcsolatban
értelmezte. Bár az ő társadalmi rákényszerített bizonyos
nézeteket, amelyek nemigen alkalmazhatók egy demok-
ratikus társadalomban (mivel ott polgárok vannak
alattvalók és uralkodók helyett), egy olyan társadalom-
ban, ahol a polgárok mind a tizenhatodik századi uralko-
dók jogait – szavazás – gyakorolják, Luthernek a
kötelességeit – adózás – gyakorolják, Luthernek a
keresztyén felelősségről szóló alapértelmezése társad-
almunk politikai intézményeiben ma is értékes.⁵

Elhívás arra, hogy polgár légy

„Adjátok meg a császárnak, ami a császáré” (Mt 22,21)
Luther szerint nem azt jelenti, hogy a politikai uralkodók
Istennel osztozkodnak a világon, és hogy mindegyikükük
bizonyos területeket kap meg az emberek életéből,
amely azután egyedül hozzá tartozik. Isten Űgy
mindegyikük felett. Űgy alapította meg a politikai ha-
talmakat és minden politikai hatalom felelősséggel tarto-
zik neki. Ez azt jelenti, hogy Isten embereinek azért kel-
alávetni magukat a politikai hatalomnak, mert Isten
ezzel is jól tervezett szolgálainak. A keresztyén lelkiismeret
azt diktálja, hogy a hívő vesse alá magát a politikai kor-
mányzatnak (Róm 13, 4-5). Luther erős ragaszkodásá-
ahhoz, hogy az alattvaló engedelmességen a felsőbb
ségnek, ellensúlyozza az a meghatározás, hogy az uralko-
dók Istentől kapták megbízásukat, hogy rendet tart-
sanak a társadalomban és biztosítsák alattvalóik jólétét.
Isten királyokat és kormányzókat használ fel, hogy meg-
büntesse a gonosztevőket és támogassa azokat, akik jó
cselekednek (1Pét 2,13-14; Róm 13,1-7). A keresztyének
lehet, hogy sokallják azt a pénzösszeget, amelyet kormá-
nyuk tőlük megkövetel, hogy megvalósítsa feladatát, de
örömmel kell adót fizetniük. Az adófizetés tetszik Isten

⁵ A következő gondolatok közül sok bővebb kifejtésre kerül in Robert Kolb, „Christian Civic Responsibility in an Age of Judgement,” *Concordia Journal* 19 (1993): 10-34.

ek, és segít kimutatni felebarátaink iránt érzett szeretetünket (Róm 13,6-7). A keresztyének imádkozzanak azért, hogy a felsőbbtség helyesen uralkodjon, mivel az biztosítja a békés és nyugodt életet a földön (1Tim 2,2).

Mindazonáltal Luther gyakran hangsúlyozta az apostoli alapelvet: „Istennek kell inkább engedelmességednünk, mint az embereknek” (ApCsel 5,29), amikor azok paracsai ellentmondanak Isten akaratának. Luther követőit gyakran vádolták azzal, hogy túlságosan hajlandók alávetni magukat a zsarnokságnak. Néhányan közülük mégis követték Luther kijelentését, hogy az embernek joga van ellenállni a politikai hatalomnak, ha az nem Isten akarata szerint jár el. Ők másokat is arra biztattak, hogy álljanak ellen a hamis, méltatlan kormányoknak.⁶

A mindennapos politikai részvételi formákon túl – az ország törvényeinek való engedelmesség, szavazás, adófizetés, esetenként kötelező katonai vagy más állami szolgálat (különböző módok, amelyek minden kormányzati formánál gyakoriak) – a keresztyéneknek a modern demokratikus államokban lehetőségük van hozzájárulni felebarátaik jólétéhez bizonyos aktív részvételi formákon keresztül is. Követhetik az Úr parancsolatát, hogy fáradozzanak annak a városnak a békéjén és jólétén, ahová Isten ültette, helyezte őket (Jer 29, 7) Felemelhetik hangjukat, amikor arról van szó nyilvános vitában, hogy mi jó az országuknak; politikai pártokat szervezhetnek és részt vehetnek ezekben vagy más nyilvános csoportokban, hogy igazságosságot érjenek el felebarátaik életének vízszintes dimenziójában. Ezen kérdések tárgyalásakor és ilyen tevékenységek által a keresztyének ellenezhetik azt, ami rossz és tehetnek azért, ami jó. A keresztyén ember különböző hivatásai a nap huszonnégy óráján keresztül ütköznek egymással. Nem minden keresztyén képes egyensúlyt teremteni hivatásai idő- és energiaigényes elvárásai között, hogy aktív lehessen a politikai szférában is. Nincs is mindenkinek érzéke, adottsága ehhez, de mindenkinek meg kell fontolni annak a lehetőségét, hogy ez az elhívás a szolgálatra számára nem követendő-e.

Az intézményes egyház nyilvánosság előtt

Nemcsak a keresztyén polgárok, de időnként az egyház is mint társadalmi intézmény is kaphat elhívást arra, hogy szerepet vállaljon a nyilvános politikai vitákban. Isten törvényének hirdetése az egyházon belül mindig tartalmaz utalásokat arra a társadalomra, ahová Isten az egyházat helyezte. A törvény elsődleges feladata az, hogy az egyén bűnös szívet elítélje, mert az képtelen Isten elvárásainak megfelelni – ugyanakkor féken tartja a gonoszt és hallgatóit jóra készíti. Arról tájékoztatja őket, hogy Isten milyen formában képzei el az embernek tervezett jó életet. Azokat, akik az egyházon belül politikai felelősséget hordoznak, pártmunkában vesznek részt vagy más csoportokban dolgoznak a közérdekért, befolyásolja az, hogy a lelkész a törvényt hirdeti. Ennek teo-

⁶ Lásd pl. Eike Wolgast, *Die Wittenberger Theologie und die Politik der evangelischen Stände: Studien zu Luthers Gutachten in politischen Fragen* (Gütersloh: Mohn, 1977); Heinz Schilling, *Konfessionskonflikt und Staatsbildung: eine Fallstudie über das Verhältnis von religiösen und sozialen Wandel in der Frühneuzeit am Beispiel der Grafschaft Lippe* (Gütersloh: Mohn, 1981); Robert Kolb, „Matthaeus Judex's Condemnation of Princely Censorship of Theologian's Publications,” *Church History* 50 (1981): 401-414.

lógiai szándéka az, hogy szétrombolja az emberben lévő bűnös igényt, hogy nem Isten félelmében, szeretetében és bizalmában éljen. Az egyházon kívüliek gyakran az egyház üzenetének hallótávolságán belül élnek, így lelkiismeretüket és társadalmi nézeteiket befolyásolja Isten törvénye.

Az amerikai evangélikus társadalometikus Robert Benne nemrégiben felvázolt négy módot, amelyeken keresztül az egyház intézményként szerepet játszhat a közérdek meghatározásánál.⁷ Az első *indirekt és önkéntelen*: ahogyan az egyház tagjainak jellemét formálja. Keresztyéneket "ösztönük" arra készíti, hogy helyes politikával felebarátaik jólétére törekedjenek, szeressek felebarátaikat, mivel Krisztus előbb szerette őket. Másodsor az egyház *szándékosan* gyakorolhat *indirekt* befolyást a nyilvános politikára azáltal, hogy nyilvános kérdésekkel foglalkozik, különösen tagjai irányítása közben. Lelkiismeretükre azáltal hathatnak, hogy közérdekű politikai döntésekről nyíltan kimondják, hogy azok jók vagy rosszak. Abban reménykednek, hogy egy társadalmi probléma direkt elemzésén és direkt megoldási javaslatokon keresztül a hívek lelkiismeretét irányíthatják. Különleges esetekben az egyháznak van egy harmadik lehetősége. Ha azzal próbálkozik, hogy *direkt és szándékos* befolyást gyakoroljon a kormányzati döntésekre, megkísérelheti, hogy a *lelkiismeret hangjaként* hasson, már nem csak a hívek számára; úgy, hogy vezetősége (vagy kormányzati szervek, zsinatok) felhívást intéz az egyházon kívül lévő polgárok lelkiismeretéhez. Ez nyilvános bejelentéseket jelent, amelyek úgy szólnak a köztisztviselők lelkiismeretéhez, hogy azok bizonyos módon járjanak el bizonyos közügyekben. Utoljára, az egyház ezen a három módon, mellyel a nyilvános politikát befolyásolhatja, túlmehet, ha *közbelép*. Ez egyaránt *direkt és szándékos*. Használhat pénzügyi vagy más politikai hatalmat, hogy a nyilvános politikát alakítsa, hozzájárulhat politikai kampányokhoz. Törvényhozó személyeknek írhat, hogy döntésüket, szavazatukat befolyásolják stb.

Az egyház Isten ígéje hirdetésének természetes velejárójaként formálja tagjainak jellemét. Sok kérdésben irányítja a lelkiismeretet, bár a legtöbb társadalmi és politikai kérdéssel kapcsolatban általában nem szolgál direkt előírásokkal. Azonban bizonyos kísértésekkel kell szembenéznie, mert tévedhet és helytelenül cselekedhet, ha abba az irányba halad, hogy a társadalom lelkiismeretként vagy politikai hatalomként működik. Ezek a veszélyek legalább három okból állnak fenn.

Először is az államnak az a feladata, hogy a nyilvános politikát vezesse és irányítsa. A keresztyéneknek az a hivatásuk, hogy befolyást gyakoroljanak és közösségi lehetőségeikkel polgárként éljenek, de az egyházon belül más szolgálatra is kaptak elhívást. Az egyház az az intézmény, amelyre Isten a megváltás üzenetének hirdetését bízta. Miközben az egyház ezt az üzenetet hirdeti, elkerülhetetlenül megmutatja Isten tervét, hogy milyennek kell lennie a vízszintes mezőben a helyes emberi szeretetnek, és népének gondolatait, cselekedeteit a közösségi életet érintő életterületeken is formálja. Jelmező és történetileg bizonyított, hogy a túlzott érdekelt-ség elvonta az egyházat eredeti céljától; az igazi emberi

⁷ *The Paradoxical Vision*, 184-224.

élet evangélium által történő helyreállításától. Az Ágostai Hitvallás XXVIII. cikkelyének figyelmeztetései erre emlékeztetnek bennünket.

Másodszor, az egyházi tisztségviselők gyakran hiányos tájékozottsággal tesznek társadalmi problémákat érintő bejelentéseket. Az egyházat nevetség tárgyává tehetik, ha a vitatott témák gondos tanulmányozása nélkül akarnak nyilvánosan ítélni.

Harmadszor, a keresztyének gyakran nem értenek egyet egymással nyilvános politikai témákkal kapcsolatban. Gyakran jó lelkiismerettel vannak különböző véleményen a testvérek, bizonyos kérdésekben mi lenne a legjobb politika országuk vagy városuk számára. Sokszor több lehetőség is elfogadható erkölcsileg és a város lakosainak jólétét szolgálhatja. Az egyház vezetőinek semmiképpen nem szabad gyülekezeti tagokat bántalmazniuk úgy, hogy az egyház hivatalos súlyát az egyik nézetet képviselők oldalára helyezik, mivel a másik párt tagjai különbözőségükben is jóhiszeműen, igaz és illő módon küzdenek a probléma megoldásáért.

Keresztyén polgári törvény

Gyakran jobb az egyháznak, ha keresztyén polgári személyek hivatásukat lelkiismerettel gyakorolva küzdenek a város vagy ország békéjéért és jólétéért (és még gyakrabban, sokkal hatásosabb a politikai életben), mintha az egyház mint intézmény lépne fel és hivatalosan tenne bejelentést, hogy társadalmi változásokat érjen el. A keresztyének hozzáállását hitbéli meggyőződésük irányítja, mikor pártjaikon keresztül hozzájárulnak az államvezetéshez. Bizonyosak Isten szeretetében minden teremtmény iránt, azok iránt, akik a hit háztartásában élnek, ugyanúgy, mint akik még tévhitiek csapdáiban vannak. Így a keresztyének felebarátaiknak a reménység érzetét adhatják. Ha meg tudják élni meggyőződésüket, hogy Isten, aki megváltást készít Krisztusban, arról is akar gondoskodni, hogy mindennapok szükségleteit kielégítse, a keresztyének képesek lesznek megtanítani felebarátaiknak, hogy merjék elképzelni, az élet horizontális dimenziójában is javulhatnak a dolgok. Ők fognak modellként szolgálni az álmokhoz és reményekhez – olyan modellként, amelyet az a reménység hozott létre, amelyet Isten nyilatkoztatott ki magáról Krisztusban.

Ugyanakkor a keresztyéneknek józannak és reálisnak kell lenniük a gonosz hatalmával kapcsolatban. Tudniuk

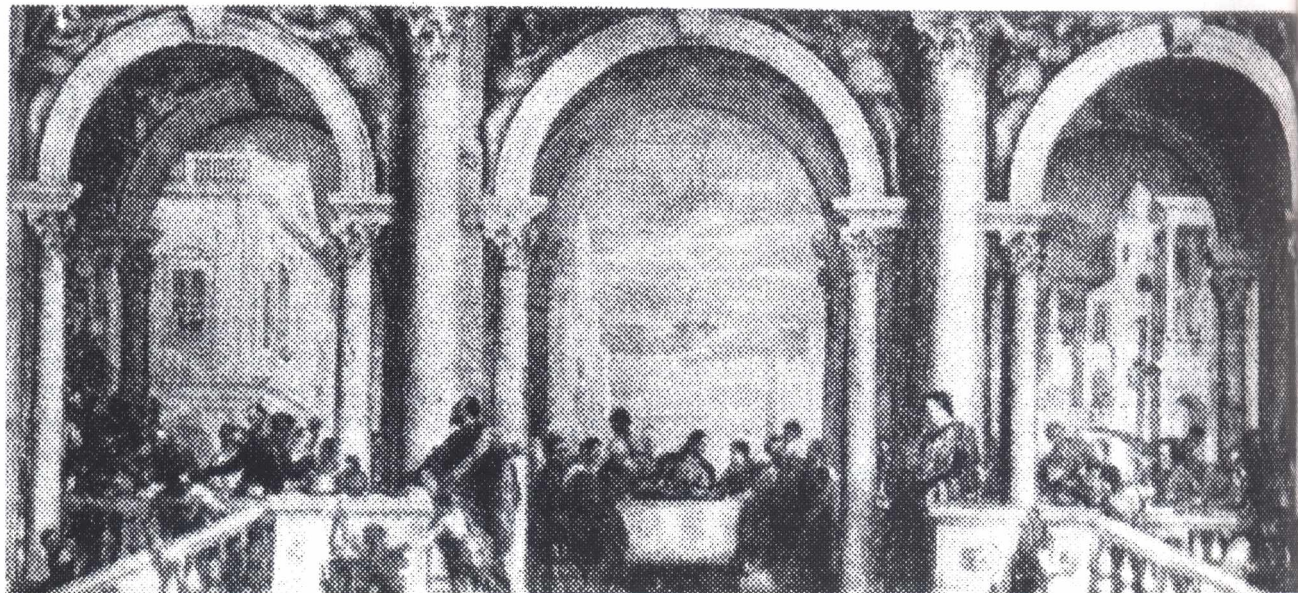
kell, hogy a politikai hatalommal való vissza-
kísértésének minden bűnös ki van téve, azok is, a
Krisztusban bíznak. Ahogy a brit történész, Lord Acton
megfigyelte: „a hatalom megront, a teljes hatalom teljes-
megront.” Így a keresztyének tudni fogják, hogy még
legjobb kormányzók is szembesülnek azzal a kísértéssel,
hogy hatalmukat nem népük, hanem saját maguk ha-
nára fordítsák. A hívőknek tudomásul kell venniük, hogy
az élet horizontális szférájában minden ki van téve
bűnös emberi visszaéléseknek. Isten terve az élet utolsó
előtti szféráját ideálisnak szánta, de a bűn elhomályosítja
és eltorzítja azt.

Ezért a keresztyéneknek tudniuk kell, hogy a társadalmi vagy politikai célkitűzésekben nem található tartós megoldást az emberi problémákra. Nincs olyan párt, nincs olyan program, nincs olyan célkitűzés, amely végző megoldásként szolgálhatna az emberiség problémáira. Az egyik alapvető emberi probléma az, hogy nem vagyunk képesek Istent félni, szeretni és mindennél jobban benne bízni. Ha az ember nem képes ebben a teljes letes bizalomban élni, a bukott teremtmény elfordul felebarát szeretetétől és csak magát védi, még a legjobb emberi célkitűzésekkel, programokkal is. Ez a keresztyéneket a társadalmi rendért és igazságért folytatott, soha véget nem érő küzdelemre kötelezi.

* * *

Isten népe Urába vetett türelmes bizalommal várhat, és türelmetlenséggel keresi az igazságtalanság elnyomás végét. Ragaszkodik a teljes igazsághoz és legjobb politikai helyzethez, de hajlandó kompromisszumra is, hogy a ma számára elfogadja azt, ami ha nem is tökéletes, a korábbinál jobb. Harcát úgy folytatja, mint aki bizonyos kiléte legmeghatározóbb tényezőjében – Isten gyermeke, akit Isten ígérete biztosít Krisztus haláláért és feltámadása által. Ez bűnösneként halálát okozta, de Isten gyermekeként támasztotta fel őt. Mivel olyan kegyelmi ajándékot kapott, amely egyedül Isten szeretetén alapul, Isten gyermekeinek Isten gyermekeiként kell cselekedniük: embertársaink szeretniük kell – olyan politikai helyzetekben és olyan politikai szolgálatokon keresztül, amelyekre elhívást kaptak.

**Ford.: Jutasi Angellina
egyetemi hallgató**

néptömeghez — de még főurakhoz sem — nem jutott el semmi, főleg nem a saját anyanyelvén. Nem csoda, ha az emberiség nagy része egészen a középkor végéig sem írni, sem olvasni nem tudott.

III.

És ekkor jött Johannes Gutenberg. 1397-ben született Mainzban, patrícius családban, akiknek 1421-ben a városi nemesség és polgárság között kitört villongás miatt Strasbourgba kellett menekülniük. Egy itteni, 1439. december 12-én tartott bírósági tárgyalás perirataiból olvasható az első hiteles jelzés a könyvnyomtatás beindításáról: a beidézett tanúk vallomásai egy présről és fémszállításról (ólom) tesznek említést. Tehát ekkor a könyvnyomtatás a megvalósulás stádiumában volt. Gutenberg később visszaköltözött Mainzba, ahol létrehozta nyomdaműhelyét. Találmánya a mozgatható (összerakható, szétszedhető és újból összerakható) betű és az ahhoz használható nyomásálló ólomtöveztől kézzel kivésott betű volt. Nevéhez fűződik még a lámpakoromból, kencéből és gyantából összeállított nyomófesték, valamint az egyes betűkből soronként összeállított nyomóforma befestékezésére alkalmas, lőszórral kitömött birkabőr labdacsk elkészítése, mely a nyomdászat jelképévé vált. A nyomtatóprés hasonlított a szőlőprésre, alsó részének ki-be tologatható lapjára helyezték a szedést (nyomóformát). A nyirkosított papírvet egy kihajtható keretre rögzítették, punkturának nevezett illesztőtűkkel, amely egyben a seregyent is biztosította, majd ezt ráfordították a felfestkezett nyomóformára és az egészet a prés alá tették, majd a csavarprés elforgatásával a papírvet megfelelő erővel a

nyomóformához szorították. És ezzel kész volt a nyomat. Ezzel az eljárással naponta 300 nyomatot voltak képesek előállítani. (Akkor ez szinte hihetetlen mennyiség volt, szembesítve a kézírásos másolással, de a mai kor ennek sokszorosára tart igényt: a nyomdaipar ma ott tart, hogy a rotációs nyomtatás — amely tekerccspapírt használ — óránként 20–100.000 közötti példányszámot produkál.) A kutatók feltételezése szerint Gutenberg nyomdájában hat szedő állította elő az oldalakat, így egy időben 18 oldal volt munkában, ehhez legalább 50–60.000 kiöntött

ólombetűre volt szükség. A híres 42 soros, latin nyelvű Bibliával kapcsolatban kémiai analízissel még a 19. században megállapították, hogy ennek a Bibliának az oldalait sorban egymás után nyomtatták. Például amikor az első ív mindkét oldalát kinyomták, a második ív egyidejűleg már nyomták a 129. ívet is. Ehhez hibát kellett kiszámítani, hogy a Biblia melyik oldalára mely rész kerül úgy, hogy mindegyik nyomtatott oldal soros legyen. Gutenberg a 42 soros Biblia nyomtatását 1455-ben fejezte be, a színes festéssel és bevezetővel Henricus Cremer, a mainzi Szent István-templom vikáriusa 1456. augusztus 15-én készült el. Az első nyomtatott Biblia páratlan sikerrel járt, szinte évről évre új kiadásban került forgalomba. Ehhez persze az egyes szedett oldalakat állószedésben kellett megtartani.

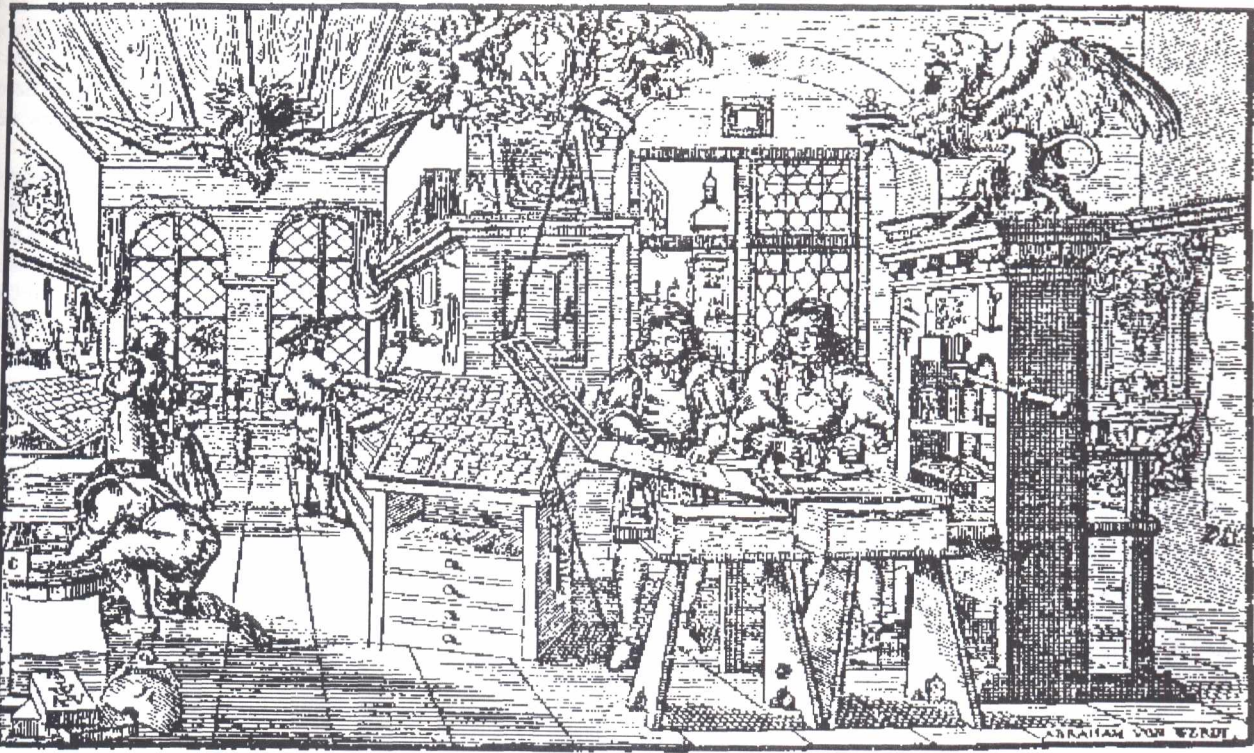
Gutenberg ólomszedéses magasnyomtatása kiállította az idők próbáját. Az emberiség fejlődésének egyik hajtóereje volt, hogy gondolatait, érzelmeit, megszerzett tudását, és nem utolsósorban gazdasági eredményeit valamilyen adathordozón, képben vagy írásban a mai ember és az utókor számára is elérhetővé tegye. Az írás és az információhordozó az emberiség fejlődésével agyagtáblákba vésett képszerű jelekből kiindulva papirusztekerccseken található írásjeleken keresztül papírra írt szöveggé, az igényeknek megfelelően folyamatosan változott. Az újkor kezdetén Gutenberg találmánya, a betűöntés, a kódexmásolás helyébe lépve megteremtette a könyvek tömeges előállításának szükséges technikai előfeltételeit. A könyvnyomtatás segítette abban, hogy ismereteink és gondolataink megsokszorozva, szűkebb hatáskörükön túllépve, az emberiséget szolgálják. Gutenberg találmánya az emberiség számára az elmúlt 550 évben elért kulturális és technikai fejlődés szükséges előfeltétele volt.

IV.

És most térjünk vissza az egyházhoz. Mit köszönhet az egyház a betűnek, a sokszorosított betűnek?

Látszólag merész állítással kezdem: a könyvnyomtatás nem lett volna a reformáció nélkül az, amivé lett, a reformáció sem lett volna a könyvnyomtatás nélkül az, amivé vált. Mindkettő a másikat segítette annak gyors elterjedésében. Mindaz, amit Luther meghirdetett, Szentírásról szóló tanítása — és maga a Biblia is —, a krisztocentrikusság és Isten bűnbocsátó, üdvözítő kegyelmének hirdetése hogyan juthatott volna el gyorsabban az akkori Németország lakóihoz (pár évtized később más országokba is), ha nem a könyvnyomtatás által? Luther és követői azonnal felismerték a könyvnyomtatás jelentőségét, és azt a reformáció ügyében azonnal fel is használták. És ami nagyon fontos a nép anyanyelvén tették ezt — hiszen így válik sokkal számára érthetővé, elfogadhatóvá Isten üzenete — ugyanakkor ezzel a ténykedésével Luther megteremtette a német irodalmi nyelvet.

A reformáció mint valami hatalmas szélvész végigszáguldott előbb Németországon, majd pár évtized később Európán. És ebben a „száguldásban”, cselekvésének része volt az írott betűnek, a könyvnyomtatásnak. Luther 1517. október 31-i fellépése után két évvel már egyházi (Luther követő) nyomdászat működik Wittenbergben. 1522-ben jelent meg Luther Újtestamentum-fordítása, 1523-ban az Ótestamentumé, 1524-ben a Zsoltaórok. Még az egész Németország területén Luther fellépése előtt 1513-

Egy régi könyvnyomató műhely, előtérben a Gutenberg-sajtó, amelyen a „labdamester” festékezőlabdával festékezi be a keretbe foglalt nyomóformát. Bal felől a sajtómester a punktúrára tűzi papírívét.

ban összesen 90 könyvet nyomtattak, addig egyedül a kis Wittenbergben 1518-tól 1523-ig, öt év alatt 600 kiadvány látott napvilágot. S a termelés évről évre fokozódott. 1513-mal szemben 1522-ben a német nyomdászvárosokban egyetlen év alatt 677 kiadvány jelent meg, hét és félszer annyi, mint 9 évvel korábban. Tehát így hatott egymásra a reformáció és a könyvnyomtatás.

A kiadványok számánál még meglepőbb a példányszám. Luther az „An den Christlichen Adel deutscher Nation” (A német nemzet keresztény nemességéhez) című röpirata 1520-ban 4000 példányban — az addig ismert legnagyobb példányszámban — jelent meg, s már öt nappal később, augusztus 23-án, második kiadás követte. Újtestamentum-fordítása első ízben 5000 példányban jelent meg, s három hónap alatt elfogyott. Teljes bibliafordítása pedig 1555-ig 120.000 példányban (!) kelt el. Ezt a 450 év előtti rekordot ma sem könnyű — sőt, ma nem könnyű — elérni. Luther az egyház szempontjából nemcsak a könyvnyomtatás óriási jelentőségét ismerte fel, hanem azt is, hogy a nyomtatott betűt népkönyvvé kell tenni, minél több emberhez eljuttatni. Mint szerző és nyomdai megrendelő, nagyvonalúan fejlesztette tovább Aldus elgondolását az olcsó könyvről. Egy-két papírív összehajtásából keletkezett kis negyedréti füzeteket írt és nyomtatott, óriási mennyiségben és gyors egymásutánban. Az olcsóságra jellemző, hogy Újtestamentum-fordításának ára másfél akkori forint volt (kb. 25 mai német márka).

Természetesen a népkönyvnek a nemzeti nyelv éppoly fontos előfeltétele, mint az olcsóság és a nagy példányszám. A reformáció, mely nem új hit, hanem mint megtisztított tanítás, a krisztusi forráshoz való visszatérés jelent meg, legszembetűnőbben abban különbözött a középkori latin egyház világtól, hogy prédikációkban és egyházi iratokban (imádságoskönyvek, énekeskönyvek, Biblia, igemagyarázatok stb.) a nép, a nemzet nyelvét tette uralkodóvá. A Szentírás szabad olvasását pedig

mindenkinek lehetővé tette. Miután a reformátorok nemzeti nyelven prédikáltak, tanítottak, és a Szentírás olvasását ajánlották, szerte Európában tömérdek nemzeti nyelvű káté, prédikációs gyűjtemény, bibliafordítás jelent meg.

V.

A mi számunkra a reformáció nyomdászatának legfontosabb eredménye, hogy megindította a magyar nyelvű nyomtatást. Hiszen az anyanyelvű szövegek terjesztéséhez nyomda kellett, a prédikátorokat tehát nyomon követte a sajtó. Sőt: az esetek többségében maga a magyar prédikátor volt egyszemélyben a fordító és a nyomdász is.

„Az ki zsidóul és görögül és vigre deákul
Szólt vala ridegen, szól neked az itt magyarul.
Minden népnek az ü nyelvín...”

(Sylvester János Újtestamentum-fordításának ajánlásából)

Ez a lényeg. Az evangéliumot, Istennek Krisztusban megnyilvánuló kegyelmét minden népnek a saját nyelvén hirdetni. És ezt az üzenetet az emberekhez — minden emberhez — eljuttatni. Ez pedig a beszéd és a betű által lehetséges. A magyar könyvnyomtatás beindulása Magyarországon is egyre gyorsabban és egyre több emberhez juttatta el Isten üzenetét. Magyarországi diákok, akik német egyetemeken tanultak, nemcsak Luther tanait hozták haza magukkal, és hirdették azt, hanem elhozták azt a technikai vívmányt — annak ismeretét és gyakorlását is —, amely ember-találmányként Isten ügyének szolgálatába állt: a magyar nyelvű könyvnyomtatást. Már 1518-ban olvasták hazánkban Luther tételeit a búcsúról, később pedig Luther több

Gutenberg 42 soros Bibliájának egy oldala

iratainak megjelentetése is ösztönzést adott a reformáció elterjedéséhez hazánkban. 1524-ben Sopronban az eretneknymozás (inkvizíció) azt állapította meg, hogy ott a lutheri könyvek általános ismereteseek, közkézen forognak, nem-papok is vásárolják, egymásnak felolvassák. Dévai Mátyás, akit a nép magyar Luthernek nevezett, Wittenbergben tanult, Luther vendége is volt, papi tevékenysége során kátékat, vitairatokat is írt és nyomtatott ki magyar nyelven. Az 1545. évi Erdődi Hitvallás egyik aláírója Batizi András, akinek Kátéját többször kinyomtatták, sok iskolában tanították. Luther Kis Kátéja magyarul először 1550-ben jelent meg, Heltai Gáspár magyar reformátor kolozsvári nyomdájában. Az erdélyi századok között Honterus János brassói lelkész nyomdai tevékenysége is nagy sikerrel munkálta a lutheri reformációt. Az 1535-ben született Bomemisza Péter prédikátor — aki a magyar irodalomnak is kiváló alakja — már fiatal korában látta a könyvnyomtatás jelentőségét, és egy időben nyomdai munkát is végzett. A reformáció terjedésével új, magyar nyelvű egyházi énekek (Szárai Mihály, Szkárosi Horvát András, Batizi András stb. szerzőtől; többek között olyan énekek — Jövel, Szentlélek Úristen, Mely igen jó az Úristen dicsémi, Semmit ne bánkódjál, Krisztus szent serege —, melyek mai énekeskönyvünknek is gyöngyszemei) nyomdai sokszorosítása, az egyházi tartalmú ún. „iskoladramák” megjelentetése is hozzátartozik a magyarországi reformáció és a könyvnyomtatás összefonódásához.

És ami hazánkban is legfontosabb volt ebből a szempontból: a magyar nyelvű Biblia. Az Újszövetség egyes magyar fordítású könyvei után a teljes Újtestamentum 1541-ben jelent meg először magyar nyelven Sylvester János fordításában és sárvári nyomdájában. A teljes Biblia magyar nyelvű megjelentetése Vizsolyban 1590-ben Károli Gáspár lelkész és munkatársai műve volt. Ha csak a magyar nyelvű Biblia újabb kiadásaira gondolunk az elmúlt évszázadokban, akkor is megtapasztalhatjuk, milyen isteni ajándék az egyház népe számára a Gutenberg-féle könyvnyomtatás: 1718-ban

jelent meg Komáromi Csipkés György teljes bibliafordítása 1736-ban Torkos András, 1754-ben Bárány György munkatársai, 1925-ben Masznyik Endre, 1929-ben Rákos Sándor Újtestamentum-fordítása, az utóbbi évtizedekben pedig újabb teljes bibliafordítások — hogy csak néhány említsünk.

Szólunk kell még olyan egyházi írókról, lelkészekről nyomdászokról, akik az akkor már két protestáns (evangélikus, református) egyházban a nyomtatott betűt szolgálják egyházukat: Tótfalusi Miklósról, Huszár Istvánról, akinek akkori debreceni egyházi nyomdája ma működik Alföldi Nyomda néven, Abádi Benedekről, Apáczai Csere Jánosról. Talán szabad itt dicsekvés nélkül megemlítenem Haiman Györgynek, az egyik legnagyobb magyar könyvművésznak minikönyv-sorozatát, melynek egyik szerkesztője és kiadója voltam — amely sorozat része a XVI–XIX. századi egyházi nyomdákkal foglalkozó azok tipográfiai műhelyének egy-egy egyházi tartalmú kiadványát közli miniatűrülva fakszimilében — éppen előbb említették műhelyéből.

VI.

Johannes Gutenberg születésének 600., az általa feltalált európai könyvnyomtatás 550. évfordulóján írással megjelölt céltól mentem el. Egyrészt a nyomdai ismeretekkel rendelkezők számára is érthetőbbé tenni, mit is jelent a betű és annak szövegszerű nyomtatása, sokszorosítása. Másrészt felhívni a figyelmet arra, hogy mit jelentett és jelent a reformáció egyháza — de minden keresztény ember számára a nyomtatott betű és az azon keresztül hozzájutó isteni üzenet.

Talán sikerült. Hiszen Gutenberg találmánya óta eltelt évszázadokban — így ma is — egyházunk egyik legfontosabb megnyilvánulási formája az írott betű, a sajtó, a könyv. Egyházunk Isten iránti hálával használta és használja is Gutenberg találmányát — amely a mai elektronikus szöveggéközlítésnek is az alapja — feladatának, küldetésének teljesítéséhez.

Becsüljük meg és szeressük az egyházi sajtót, az írott és sokszorosított szót, betűt, mint az emberi oldalról egy legfontosabb egyházi tevékenységet. Nem egy templomgyülekezethez szól, mint az igehirdetés, hanem gyülekező tagok tíz- és százazeiret szólítja meg, hirdeti nekik Isten igéjét, hitre ébreszt és tanítja őket a hívő keresztény életre.

Dr. Juhász Géza

Felhasznált irodalom

Szántó Tibor: A betű. Akadémiai Kiadó, 1965
 Fitz József: A magyar könyv története 1711-ig. Magyar Helikon, 1959
 Novák László: Nyomdászunk 500 esztendeje. Budapest, 1940
 Nagy Zoltán: Gutenbergről — évforduló nélkül. Magyar Grafika
 Buzás Ferenc: Gutenberg János halálának 525 évfordulójára. Magyar Grafika, 1993
 Draschitz Rudolf: Gutenberg Múzeum. Magyar Grafika
 Soltész Zoltánné: Gutenberg 42 sorosa Bibliájának újabban előkerült töredéke. Magyar Grafika
 Borsas Gedeon: Gutenberg — a sztereotípiá feltalálója. Magyar Grafika
 Szántó Tibor: Gutenberg halálának ötszázadik fordulóján. Magyar Grafika, 1968
 Buzás Ferenc: Megemlékezés a könyvnyomtatás feltalálásának 500. évfordulójáról. Magyar Grafika, 1997
 Dr. Súlyom Jenő: Hazai egyháztörténelem. Evangélikus Sajtóosztály, 1999
 New Scientist: Hogyan szervezte Gutenberg a nyomdai munkát?
 Hermann Zapf: Betű és könyv a holnap világában. Magyar Grafika, 1991
 Haiman György: Minikönyv-sorozat a XVI–XIX. sz.-i magyar egyházi nyomdákrol, fakszimile kiadásban (Zrínyi Nyomda, 1974–1991)
 Tevan Andor: A könyv évezredek útja, II. kiadás. Gondolat Kiadó, 1973
 Bolgár Iván és Végh Oszkár: Könyvnyomtatás Magyarországon, 1473–1702. Kossuth Könyvkiadó, 1973

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1997. február –

Amint közeledünk a IX. Evangélikus Világyűlés dátumához, úgy sokasodnak a hírek a Lutheránus Világszövetség és az evangélikus világ-család területéről. Első helyen adunk hírt a LVSZ Végrehajtó Bizottságának — elnökségének — genfi üléséről és a hongkongi világyűlés európai delegátusainak varsói előkészítő tanácskozásáról. Ezzel párhuzamosan tovább folyik a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség történelmi jelentőségű közös nyilatkozatának megvitatása a megigazulás centrális teológiai tanításának ügyében. Fontos év lesz tehát 1997 a Lutheránus Világszövetség történetében mind a félszázados jubileum, mind az évszázad utolsó világyűlése, mind a készülő evangélikus-római katolikus konszenzus-nyilatkozat miatt!

Ugyanakkor az ökumenikus közeledés területéről is fontos, reményt keltő hírek érkeztek februárban. Külön figyelmet érdemel Itália római katolikus püspöki konferenciájának nyilatkozata az egyik valdens templomban Rómában, amelyben bocsánatkérés hangzott el a „sok szenvedésért és igazságtalanságért” a kisebbségi protestáns egyházak ellen a múltban. Valóban méltó előkészület Itália nagy római katolikus egyháza részéről a nyári, grazi európai ökumenikus csúcstalálkozóra! Reményt adó hír az is, amely a horvátországi egyházak ökumenikus tanácsa megalakításának tervéről érkezett. Talán azt jelenti, hogy a véres polgárháború mégis csak közelebb hozta egymáshoz az egyházakat ebben a régióban! Az öt kontinens egyházaiból érkezett februári hírek közül kiemeljük a németországi Melanchthon- emlékünnepről szóló jelentést, Wales öt egyházának tervét egy közös „ökumenikus püspök” tervezett megválasztásáról a 2000. jubileumi esztendő kezdetére, a híradást a Leuenbergi Konkordia egyházainak észtországi tanácskozásáról, végül a tudósítást arról, hogy a Fehér Ház Washingtonban egy új bizottságot alakított, amely a vallásszabadság helyzetével foglalkozik, majd a világ minden részében.

(A híryanag lezárása: 1997. február 28.)

I. Egyházi Világszervezetek

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

Február elején ülésezett Genfben a LVSZ Végrehajtó Bizottsága, amely az elnökség tagjaiból és a munkát irányító bizottságok elnökeiből áll.

Egyfelől elfogadták annak a *revidált nyilatkozat-tervezetnek* az új szövegét, amely az evangélikus tagedyházak eddigi hozzászólásai alapján készült januárban, az LVSZ és a Vatikán képviselőinek würzburgi ülésén. A revidált kon-

szenzus-tervezetet az LVSZ most újra megküldi mind a 122 tagedyháznak azzal a kéréssel, hogy végső álláspontjukat 1998. június 1-ig alakítsák ki és küldjék meg a Világszövetség genfi központjának. A közös LVSZ–Vatikán teológiai konszenzus-nyilatkozat — mint már hírt adtunk róla — tehát még nem szerepel a nyári világyűlés napirendjén.

Másfelől megvitatta és elfogadta az ülés az LVSZ *központi költségvetését* az 1997. esztendőre, 15,8 millió svájci frank összegben. Az idei kiadások ismét kisebbek 3,3 százalékkal az előző évinél. Az elmúlt év költségvetése most is

hiány nélkül zárult, ami a világszervezet jó gazdálkodását tanúsítja.

Iwi de

*

Varsóban tartották február 13–18. között a *nyári világyűlés európai előkészítő tanácskozását*. Ezen azonban a 160 világyűlési delegátusból minden tagedyházból csak 2–2 küldött volt jelen. A varsói találkozó célja az volt, hogy a delegátusokat fölkészítse a Hongkongban napirendre kerülő legfontosabb kérdésekre, így a főtéma („Krisztusban — tanúságtételre hívattunk el”) és az ezzel

összefüggő tíz altéma részletes megvitatására, valamint a világgyűlés munkamódszereire és a választási eljárásokra.

A nagygyűlés egész tematikájában *Ishmael Noko* főtítkárs és *Péri Rasolondraibe* missziói igazgatót adtak bevezetést. Négy ezt követő előadás foglalkozott a főtémával és a tíz részlet-témával. Jelentés hangzott el a kisebbségi egyházak kommunikációs munkájáról, és az európai evangélikus nő-szervezetek fölkészüléséről. A jelentések arról szólnak, hogy az európai találkozáson a „*nemek* egymáshoz való viszonyának teológiája”, és az egyházi, valamint a társadalmi *kisebbségek* helyzete álltak a viták előterében.

A már megtartott észak-amerikai és európai előkészítő tanácskozást követi még Ázsia, Afrika és Latin-Amerika delegátusainak előkészítő tanácskozása a tavaszi hónapokban.

Iwi de

1997 elején ülésezett Genfben az Egyesült Nemzetek Gyermekjogi Bizottsága azzal a céllal, hogy egy *új fejezettel* egészítsék ki a világ gyermekeinek jogairól szóló, eddigi ENSZ-nyilatkozatot. Ez megtiltana, hogy *bárhol a világon gyermekeket és 18 év alatti fiatalokat katonai szolgálatra hívjanak be, vagy arra kényszerítsenek*. Hozzávetőleges adatok szerint ugyanis jelenleg évente mintegy 200 ezer gyermekkorú és fiatal — vesz részt fegyveres katonai szolgálatban a világon.

A Lutheránus Világszövetség nevében *Ishmael Noko* főtítkárs nyilatkozatban követelte a tilalom bevezetését a világ minden részében, utalva az evangélikus tagegyházak jelentéseire, megrázó beszámolóira a gyermek- és fiatalok súlyos testi-lelki szenvedéseiről olyan országokban, mint például Libéria, Angola, El Salvador vagy Kambodzsa. Ezzel kapcsolatban kritizálta az Egyesült Államokat is, amely más országokkal együtt mindeddig nem ratifikálta a gyermekek védelméről és jogairól szóló nemzetközi ENSZ-szerződéseket.

Iwi de

VATIKÁN

Még az évezredforduló előtt *püspöki zsinatokat* kíván összehívni *II. János Pál* pápa: 1997-ben

Amerika, 1998-ban Ázsia és 1999-ben Európa valamennyi püspökének részvételével (Afrika püspökeit nemrég hívta meg ilyen tanácskozásra a római katolikus egyházfő).

Az előkészítő bizottság tervei szerint a zsinatok *közös témái* ezek lesznek: az evangélium mai hirdetése, a „reevangelizáció” — az egyházak ökumenikus együttműködése — a keresztyén szolidaritás korunk szociális kérdéseiben.

Az *amerikai* püspökök legközelebbi zsinatának főtémája a „Találkozás az élő Jézus Krisztussal — A megtérés, a közösség és a másokkal való szolidaritás útja Amerikában”. Az ezt követő, *ázsiai* püspöki zsinat külön témái még: a missziói megbízatás az ázsiai kontinensen — az ázsiai keresztyénség és világvallások közti dialógus — az ázsiai kultúrák és a keresztyénség. Végül az *európai* püspöki zsinat külön témái lesznek majd: a nyugati kultúra spirituális gyökerei és ezek megújulása — az európai egység és a társadalmi megújulás keresztyén lelki alapjai.

MD 97/1.

Nagy föltűnést keltett a pápa 1996 őszén a Pápai Tudományos Akadémia tanácskozására küldött üzenete a *keresztyén antropológiáról és a fajok evolúció-elméletéről*.

Az élet eredete a Földön, és a fajok fejlődése fontos kérdés az egyház tanítása számára is — hangzik a pápai üzenetben. Ez tartalmilag ugyan megismétli *II. Pius „Humani generis”* enciklikájának (1950) állásfoglalását, amely az élővilág fokozatos kialakulását, fejlődését a természettudományok kutatási föladatának tartja, de kijelenti, hogy az emberi valóság nem magyarázható meg egyedül a biológiai összefüggésekből. „Az emberi test az élő anyagból származik, amely a test előtt is létezik. *Az emberi lélek ezzel szemben közvetlenül Isten teremtése*” — foglalja össze a mai római katolikus tanítás lényegét *II. János Pál* pápa. Ehhez kapcsolódva kijelenti, hogy *a tudomány legújabb ismereteinek fényében „az evolúció-elméletben többet kell látnunk, mint pusztá hipotézist.”*

Az ember esetében azonban „az ontológiai ugrás, a szellemi-lelki valóságba való átmenet nem férhető hozzá és nem magyarázható

meg pusztán természettudományos-tapasztalati megközelítésre.

A pápai állásfoglalásban egy ismert sajtótermékek — így a londoni *Times* és a müncheni *Süddeutsche Zeitung* — a tudományos evolúció-elmélet bizonyos mértékű megerősítését vélik földezní. A legtöbb vitát azonban itáliai napisajtóban váltotta ki a pápa legújabb állásfoglalása ezen területen.

MD 97/1.

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Európa egyházai nagyszabású közös ökumenikus ünnepségre kívánnak belépni a harmadik keresztyén évezredbe — jelentette *Jean Fischer*, az európai ökumenikus egyházszervezet távozó föltitkára azon a Rothenburgban (Németország) tartott ülésen, amelyet az EEK és az Európai Római Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsa képviselői tartottak a nyári nagy ökumenikus csúcstalálkozó (Graz – Ausztria) előkészítésére.

A tervezett „ökumenikus milleniumi ünnepség” helyét és időpontját, valamint részletes tervét a közeli jövőben, elsősorban a grazi ökumenikus találkozáson kívánják megvitatni Európa egyházainak képviselői egymással.

II. A világ egyházai

NÉMETORSZÁG

Nagyszabású emlékünnepegek keretében emlékeztek meg a lutheri reformáció hazájának evangélikus, református és uniált protestáns egyházai *Luther reformátor-társa, Melanchthon Fülöp, születésének 500. évfordulójáról*.

A németországi reformációi egyházak (EKD) közös ünnepi istentiszteletét és emlékünnepeget február 16-án Brettenben, Melanchthon szülővárosában tartották meg. Ezen *Klaus Engelhardt* püspök, az EKD Tanácsának lelkes elnöke, a tudós reformátor két, ma is rendkívül aktuális üzenetét tolmácsolta. Az egyik az egyház mély elkötelezettsége és fontos szolgálata a nevelés területén. A mai

egyházak számára is elengedhetetlen „az evangéliumra alapozott nevelési és kulturális felelősség”. Melanchthon másik, ma is időszerű üzenete az *egyház és a keresztyén ember mély gyökerű, ökumenikus felelőssége és elkötelezettsége*.

Egy, az ünnepséget követő nyilatkozatban Engelhardt püspök Melanchthon történelmi szerepét méltatta a lutheri reformáció egész folyamatában. Nemcsak mint korának egyetemes műveltségű, nagy tudósa, az újkori nevelés egyik nagy úttörője és mint az „egyház tanító mestere”, teológusa szerzett múlthatatlan érdemeket, hanem mint a történelmi reformációnak Luther mellett legnagyobb hatású munkatársa, és *Európa* egészére kiterjesztője is (külföldi teológus-tanítványok, hazájukban a reformáció terjesztői). Ezért marad személye és életműve felejthetetlen a reformáció európai egyházaiban.

A „*Lutherische Monatshefte*” német teológiai folyóirat februári száma részletesen méltatja több tanulmányban is a „tudós reformátor” mai időszerűségét. „Melanchthon alakja ugyan a nyilvánosság előtt ma méltatlanul elhalványult. Fáradozása az igaz hitben való egységért azonban még ma is beteljesületlen figyelemzetetés az egyház számára” — írja az egyik emlékező tanulmány.

Iwi dc – cpd-w – LM – MD

A reformáció egyházainak német Diakóniai Szervezete (*Diakonisches Werk*) most közzétett jelentése szerint az elmúlt két év során a 31 ezer német diakóniai intézményben a főállású alkalmazottak száma nyolc százalékkal nőtt és ezzel 402 ezerre emelkedett. A protestáns — nagyrésztben evangélikus — diakóniai intézményekben a helyek száma 1,1 millió volt. A főállású diakonisszák, diakónusok és világi munkatársak mellett ezenkívül még több mint 400 ezer fizetés nélküli, önkéntes munkatárs vesz részt az egész Németországra kiterjedő, hatalmas méretű egyházi szociális szervezet szolgáltatásában.

cpd-w

Egy új „életforma” jelent meg Németországban: a „kolostori élet egy időre”. Fialat vagy felnőtt nők,

ritkábban férfiak, római katolikusok, protestánsok, sőt vallásilag közömbösek is, egy időre búcsút mondanak világi hivatásuknak, tanári, orvosi, művészi vagy másfajta tevékenységüknek. Bevonulnak egy női vagy férfi kolostorba, római katolikus vagy protestáns testvér-közösségbe, és távol a világ zajától, feszültségeitől ott kívánják folytatni életüket hónapokon, esetleg éveken át, e közösségek lelki életében, imádságban, lelki csendben és meditációban, vagy e közösségek ápoló-segítő diakóniai szolgálatában. Sokan közülük így találnak nemcsak erőgyűjtésre, hanem belső, lelki megújulásra is, mielőtt újra visszatérnek világi hivatásukba és közösségeikbe.

cpd-w

Széles körben foglalkoztatja ma a német közvéleményt az az újabb hevesen felizzott vita, amely az államot és a médiát, sajtót egyaránt elérte: a vita az amerikai eredetű és ma világszerte mintegy 8 millió követőre talált „*Scientology-egyház*” körül. A ma már vallás és egyház igényével föllépő, sajátos szervezettel 1954-ben alakult meg az Egyesült Államokban, ahol heves viták után az egyházakat megillető jogokat és adómentességet kapott; de ott is hevesen támadják és vitatják egyházi igényét. Ugyanakkor Németországban és sok más európai országban is élesen kritizálják főleg gyakorlati tevékenységét. Számos politikus és szekta-szakértő Németországban egyenesen „politikai és gazdasági hatalomra törő bünszövetkezetnek” minősíti ezt a vallási, sőt „egyházi” igénnyel föllépő, sajátos szervezetet. A bajor belügyminiszter például az állam szigorú föllépését és tilalmát követeli vele szemben. A német protestáns egyházi sajtószolgálat (epd) is „Egyház vagy bűnös vállalkozás?” címmel foglalkozik a vitával.

Svájcban a St. Gallen-i állami bíróság már kimondta, hogy a „*Scientology*” nem egyház, hanem csupán „vallásos jellegű filozófia”. *Lengyelországban* és más európai országokban is heves viták folynak ennek a szervezetnek egyházként vagy akár vallásként való elismerése és kiváltságai körül.

cpd-w

Németországban ma mintegy 2,5 millió mohamedán él. A mohamedán hívők gyülekezetei, ezek képviselői legújabbban azt kívánják, hogy a müezzín arab nyelven, hangosan hívhassa az iszlám követőit a naponta ötszöri, kötelező imádságra. Ez az igény számos német városban keltett feszültséget, és vitákra vezetett az állami hatóságokkal. Az iszlám követői ebben a „*müezzín-vitában*” arra hivatkoznak, hogy a minaretek tomyából fölhangozó imádságra-hívás hitéletükhöz ugyanolyan szorosan hozzátartozik, mint a harangszó a keresztyén templomokban. A német lakosság és hatóságok viszont tiltakoznak a többségi lakosság nyugalmának állandó háborítása miatt, néhol egyenesen hangszórókon keresztül, mint az iszlám országokban. A lelkészek egy része megértést tanácsol a más hitűek szokásai iránt. Mások viszont keresztyén-ellenes demonstrációt látnak az iszlám követőinek igényében.

cpd-w

ITÁLIA

Két érdekes és ökumenikus jelentőségű hír érkezett Olaszországból. Egyfelől beszámolóik sora arról, hogy a „*keresztyén egység imahete*” ezidén talán még nagyobb számú közös római katolikus – protestáns találkozásra és ökumenikus istentiszteletre adott alkalmat. Az „egység hetét” kezdő, idei istentiszteletet Róma városában az evangélikus Krisztus-templomban tartották. A protestánsokat és ortodoxokat Itália egész területén számos helyi gyülekezetben hívták meg közös „igei istentiszteletre”. Az olasz állami televízió egyik csatornáján Róma evangélikus lelkészét kérték föl négy reggeli áhítat tartására az „egység hetében”. A legtöbb helyen a közös ökumenikus istentiszteleteket követően ismerkedő megbeszélésekre került sor római katolikusok és protestánsok között, ahol a két egyház hívei és lelkészeik egymás hitének és egyházi életének közelebbi megismerésével foglalkoztak.

A másik, ezzel összefüggő híradás arról tudósít, hogy február 16-án Róma legnagyobb valdens templomában, ökumenikus isten-

tisztelet keretében *G. Chiaretti*, Perugia érseke, az itáliai római katolikus püspöki konferencia nevében nyilatkozatot olvasott föl. Ebben a püspökök — a nyári, Grazban tartandó nagy ökumenikus találkozóra készülve — *bocsánatot kértek azért a sok „szenvedésért és igazságtalanságért”, amelyet évszázadokon keresztül okoztak az ország protestáns kisebbségének.* Mint ismeretes, a nyári európai találkozó központi témája ez lesz: „A kiengesztelés — Isten ajándéka és új élet forrása”. *G. Rosten*, a valdens egyház moderátora, megköszönte az érsek és a római katolikus püspöki kar ökumenikus lelkülettől áthatott nyilatkozatát. „Most még csak egy hosszú és nehéz út kezdetén vagyunk, — mondta — de Isten tudja, hogy ez hová vezet el majd bennünket”.

A „kiengesztelés istentiszteletén a római katolikus püspökök és valdens egyházi vezetők mellett más protestáns egyházak vezetői, zsidók és mohamedánok is részt vettek. Ezek az istentiszteletet megelőző három napon át a *Valdens Teológiai Fakultás* nemzetközi konferenciáján vettek részt, amelynek a központi témája ez volt: „*A fal és a híd — A vallások a fundamentalizmus és a kiengesztelődésre hívás között.*”

lwi d – ENI

SPANYOLORSZÁG

Történelmi jelentőségű lépésnek nevezte *Pedro Tarquis*, a Madridban és környékén élő protestáns gyülekezetek szövetsége nevében a *spanyol államnak* azt a legújabb döntését, hogy *első ízben juttatott állami támogatást* 15,9 millió pezeta értékben, *nem-római* gyülekezeteknek. A szövetség ebben az évben ünnepli százéves fennállását.

lwi d

NAGY-BRITANNIA

Egyedülálló és talán úttörő jelentőségű hír érkezett a brit szigetországból. *Wales öt különböző egyháza — az anglikán, presbiteriánus, metodista, egyesült református és baptista egyház — a 2000. esztendő január 1-re szeretné létrehozni az első közös*

„ökumenikus püspök” hivatalát. *G. A. Williams*, a Walesi Egyházak szövetségének főtitkára jelentette be a tervet és küldte azt meg végső döntésre az öt tagegyháznak. Az újonnan megválasztandó „ökumenikus püspök” egyenlő joggal és felelősséggel végeznék szolgálatát mind az öt egyházban, és azok közös döntéssel hívnák meg a keresztyén egységet szolgáló hivatalába. Érdekes megjegyezni, hogy az öt egyház közül csak Wales anglikán egyháza „püspöki egyház”. A másik hír szerint a szigetország anglikán egyházában kezd oldódni az a feszültség, amit a nők lelkészi ordinációjának zsinati döntése okozott. A londoni *Times* arról ad hírt, hogy *16 anglikán lelkész, aki a zsinati határozat miatt áttért a római katolikus egyházba, most visszavételét kérte régi egyházába.* Egyikük, *Peter Bolton*, a BBC-telvízióban kijelentette: „Kilépési döntésem logikus döntés volt, a fejedelmé. Visszatérési döntésem viszont a szívem döntése.”

ENI – lwi c – cpd-w

ÉSZTORSZÁG

Az *észak-európai és szigetországi evangélikus-metodista egyházközösség kialakulásának záróaktusa* február 2-án történt meg Tallin, az észt főváros evangélikus székesegyházában.

Ezt megelőzően tartotta ott ülését a *Leuener Konkordia Egyházszövetség Végrehajtó Bizottsága*. Ezen befejeződött az 1992 óta tartó dialógus a Konkordiában résztvevő történelmi reformációi egyházak és az európai metodista egyházak között, és Európa 7 metodista egyháza csatlakozott a Leuener Konkordia egyházainak közösségéhez. A befejező ünnepi istentisztelet szolgálatát *Jaan Kivist* észt evangélikus érsek végezte. *Walter Klaiber* frankfurti metodista egyházi vezető a jelenlévő metodista delegátusok nevében köszöntötte az ünnepi eseményt.

A Leuener Konkordia Végrehajtó Bizottsága a múlt év végén elhunyt *Peter Beier* rajnavidéki praeses utódjául *Heinrich Rusterholz* berni református lelkészt, a Svájci Protestáns Egyházszövetség elnökét választotta meg

elnökének. Az ülés külön meglepetésben méltatta *Melanchon Fülöp* emlékét, akit a Leuener Konkordia „útegyengetőjének” neveztek, a keresztyén egység irányuló reformatori szolgálata miatt.

A Leuener Konkordia egyházszövetségének jelenleg 98 testvérs egyház a tagja Európában és Dél-Amerikából. A Konkordia tagegyházai szöszék- és úrvacsorákban élnek egymással, kölcsönösen elfogadják egymás lelkészi ordinációját, elismerik egymás egyházi hivatalait.

HORVÁTORSZÁG

„Ökumenikus áttörés” híre érkezett Horvátországból is. Az ottani kisebbségi egyházak — az evangélikus, a református, az ortodox, baptista és a pünkösdisták egyháza — a többségi római katolikus egyházzal együtt megtették a közös lépéseket egy *közös ökumenikus egyháztanács megalakítására*. A hat egyház közös nyilatkozata szerint „annyi megosztás, félreértés és türelmetlenség után, amely főleg a háború okozott ebben régióban, Horvátország egyházaiban reménység, a béke és a kiengesztelődés jelét kívánják adni és ezzel hozzájárulni a maguk részéről horvát társadalom javához”. Horvátország 4,8 millió lakosa közül 76,6 százalék római katolikus, 11,1 százalék ortodox és 6,6 százalék protestáns.

OROSZORSZÁG

Az Orosz Ortodox Egyházban, amely lélekszámát nézve az Egyházak Világtanácsa legnagyobb tagegyháza, *jelenleg éles küzdelem folyik az ökumenikus és az antiökumenikus irányzatok között.* A Nemzetközi Ökumenikus Sajtószolgálat (ENI) számára adott nyilatkozatában *Vladimir*, Szentpétervár és Ladoga tartomány metropolitája arról szól, hogy az ortodox egyházban — jórészt az elmúlt 80 év ateista propagandájának hatására — sokan vannak mind a klérus tagjai között, mind a gyülekezetekben, akik elutasítanak minden közeledést és együttmű-

ködést a római katolikusokkal és a protestánsokkal. Követelik, hogy egyházuk szakítson meg minden kapcsolatot az Egyházak Világtanácsával, a Vatikánnal és más egyházi szervezetekkel.

Vladimir metropolita szerint, aki már a II. Vatikáni Zsinaton is jelen volt és hosszú időn át képviselte egyházát a genfi Ökumenikus Központban is, az Orosz Ortodox Egyház mai hivatalos vezetői mindent megtesznek az ökumenikus kapcsolatok fönntartása érdekében. De nem zárható ki teljesen, hogy az ökumenizmus kérdése esetleg még szakadáshoz vezethet a sokmillió és egyre erősödő orosz egyházban.

ENI

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Bill Clinton, az USA újra megválasztott elnöke új és fontos bizottságot alakított a Fehér Házban ezzel az elnevezéssel: *Tanácsadó Bizottság a Vallásszabadság Helyzetéről Külföldön*. Ennek fő feladata az lesz majd, hogy figyelemmel kísérje a vallások és az egyházak helyzetét a világ minden részében, de főként Kínában, Boszniában és Timor szigetén. A megbízás egyelőre két évi időtartamra szól. Evente háromszor tartanak teljes ülést, de az albizottságok időközben is találkozhatnak.

Az új bizottság február közepén tartotta alakuló ülését a Fehér Házban. Ezen *Hillary Clinton*, az elnök felesége kiemelte: jelenleg a világ számos részében nincs megfelelő egyensúly az emberi jogok és a politikai-gazdasági hatalmi érdekek között a kormányok magatartásában. A bizottság jelentéseket hallgatott meg a vallások helyzetéről a világ különböző részeiben, kiemelve a buddhizmus nehéz sorsát a Kína által annektált Tibetben. *Madelaine Albright*, az USA új külügyminisztere, hangsúlyozta: figyelemmel kíséri a bizottság ajánlásait és fontosnak tartja annak elvégzendő munkáját.

ENI

BRAZÍLIA

Santa Catarina állam kormánya jóváhagyta a kialakulóban

levő *Evangélikus Egyetem* egészségügyi-betegápolási karának megalakulását Joinvilleben. A közeljövőben megalakul még két másik, államilag elismert fakultás is ezen az egyetemen, mégpedig a szociális kommunikáció és a szociális szolgálatok területén.

lwi d

KÍNA

A protestáns egyházak lélekszáma nagymértékben növekedett az elmúlt évtizedek során. Míg 1946 előtt csupán 2 millióra becsülték a keresztyének számát egész Kínában, a legújabb hivatalos fölmérések mintegy 10 millió protestáns és 7 millió római katolikus keresztyénnel számolnak a hatalmas birodalomban. A hamburgi Evangélikus Missziói Központ jelentése szerint a Kínai Keresztyén Egyháztanács (a protestáns egyházak közös szervezete) ma 17 teológiai főiskolát és lelkészképző szemináriumot tart fenn. Ugyanakkor az elérhető legjobb kapcsolatokra törekszik a világ egyházaival és ezek nemzetközi szervezeteivel.

LM

ETIÓPIA

Afrika lélekszámra második legnagyobb evangélikus egyháza, a *Mekane Yesus Egyház*, jelenleg 2,1 millió egyházzal januárban tartotta négyévenként összehívott országos közgyűlését. Ezen, évekig tartó hosszú vita után, *elhatározta a nők lelkészé szentelését*, amennyiben egy-egy gyülekezet meghívja őket a lelkészi szolgálatra. Az etióp evangélikus egyház híveinek 52 százaléka nő. Az országos közgyűlés, az egyház legfőbb vezető testülete, ugyanakkor megerősítette *Yadessa Daba* egyházelnöki tisztségét.

lwi dc

RUANDA

Az ENSZ adatai szerint november óta a Tanzániából és Zairéből való hazatérésük után mintegy 6800 menekültet tartóztattak le Ruanda hatóságai az 1994-ben elkövetett tömeges gyilkosságokban való részvétel miatt. November

óta több mint 1 millió menekült tért vissza hazájába, de közben több mint 60 menekült lett az újabb etnikai összecsapások áldozata.

cpd-w

AUSZTRÁLIA

Lelkésze szentelték Ausztrália anglikán egyházában az első nőt az ausztrál őslakók törzséből, Gloria Shipp (48) személyében. Az ordináció szertartását tradicionális bennszülött rítusok is kísérték a Sydneytől 300 kilométerre fekvő Dubbo városában, a Koori-törzs anglikán gyülekezetében. Az első ausztrál bennszülött lelkész nő fölszentelése egyúttal a „kiengesztelés cselekedete” is volt az anglikán egyház fehér gyülekezetei és a kis létszámú bennszülött anglikán gyülekezetek között — jelentette ki *Bruce Wilson* püspök, aki a fölszentelés szertartását végezte.

ENI

Lorenzo Veneziano - 1365

FIGYELŐ

A szeretet himnusza¹

Homiletikai dolgozat 1Kor 13-ról, Ötvened vasárnapjának óegyházi epistolájáról

„Ha felolvasnám most lassan még kétszer ezt a textust, nyugodtan lemehetnék a szöszékről, mert ez önmagában is kész igehirdetés lenne. Nem kellene hozzátenni semmit. Ki merem mondani: Olyan nagy a Korinthusi levél 13. fejezete, hogy prédikációban csak elrontani lehet. „... „Mégis, nekünk ez adatott. „...

*„Megkísérlem, hogy ennek gazdagságából valamit felcsillantsak ez előtt a gyülekezet előtt, bízva a Szentlélek Úristen ígét adó erejében és hatalmában.”
Káldy Zoltán²*

I. Egzegézés

1. A görög szöveg vizsgálata

Pál apostolnak a korinthusbeliekhez írt első levelének 13. fejezetét népszerűen a "szeretet himnusának" nevezzük. Talán ezért is első kérdésünknek így kell hangoznia: milyen szeretetről beszél maga a szöveg? Az itt használt görög szó: agapé. Az Újszövetség (s benne Pál levelei) radikálisan új értelemmel töltötték meg ezt a szót. Ugyanis nem az ember saját szívéből előhozható, esetleg kierőltethető szeretetet értették alatta, hanem Istennek a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott szeretetét. Ez tehát önmagából, s nem a viszonzásból táplálkozó szeretet. Sőt, "annak ellenére való szeretet" (tehát nem erosz, filosz). Nem is helyettesíthető szinonimákkal (pl. jóakarát, együttérzés stb.), maga Pál sem így beszél róla e himnusban sem, hanem a szeretet, az agapé természetét fejt ki. A görög szó latin megfelelője se tévesszen meg bennünket (caritas, -atis) azzal, hogy mai használatában (pl. karitatív) erősen beszűkült a jelentése.

Jelentős és tartalmilag is fontos különbség mutatkozik a görög és a magyar szöveg között a 4-7. versekben. E szakaszban Pál 15 dolgot sorol fel az agapé természetéről: mindet igével fejezve ki! Egy példát említve itt: ahol a magyar fordítás (nyelvi kényszerből) a "jóságos" melléknévet használja, ott a görög a khészteuomai igét (tehát még ebben az esetben is nem statikus névszót, hanem dinamikus igét).

Nem éréktelen továbbá megnézni ennek a 15 állításnak és tagadásnak a jelentését. Az itt használt igék ugyanis sokszor sokkal gazdagabb jelentésűek, mint azt a magyar szövegből kiérezhetnénk. Néhány példával illusztrálom ezt.

A 4. versben fordításként ez áll: a szeretet türelmes; ezt a görög a makrothumeó igével fejezi ki. Eszerint tehát nagyon, hosszan, állhatatosan tud a cselekvő életben tűrni. Eredete is beszédes az 5. versben szereplő "nem rója fel a gonoszt", "ou logidzetai" igének. Ez ugyanis a kereskedelemről átvett kifejezés, amelyet egy-egy tétel könyvelésénél használtak, hogy ne merüljön még véletlenül se semmi feledésbe. A 7. vers "mindent elfedez" fordulata helyett talán jobban érthető lenne a "mindent betakar / eltakar" a "szélei" szóra. S végül a 7. versből a "mindent eltűr" szavak 'mindent elszenved' jelentést sugalló tartalma a görög hüpomenei szóban egyáltalán nem érezhető, az nagyon is aktivitásra utal.

Külön probléma a 7. versben a "mindent hisz, mindent remél" kifejezés. Itt nem vulgáris, vagy "neutrális értelemben" kell értenünk az igéket (Rienecker), hanem "Istenre irányulóan" (Schlatter).³

Érdekeség gyanánt lehet megemlíteni még két görög nyelvi kérdést. Az egyik a 13. versben található "nüni" szócskára vonatkozik: vajon mihez képest jelenti ez a "most" -ot? A megelőző eszkatológiai témához képest most, vagy egyszerűen visszavezető gondolat a levél folytatásához?

A másik érdekesség a 6. versben van: Pál az "adikia" (gonoszság, hamisság) szóval nem a dikaiosüné szót állítja szembe (ami gonoszságot jelent), hanem az alétheia szót. Ilyen értelemben jobb a római katolikus fordítás: "örömét az igazság győzelmében leli". Az alétheia ugyanis igazságot, valóságot jelent a hamissal szemben. Ezen ugyanis Pál Isten akaratát érti, amelynek meg kell lennie, ez tehát nyomtatékosan egybeesik az igazságossággal (Wendland, NTD).⁴

2. A kontextus

Az első korinthusi levél 13. fejezetét lehetetlen a kontextus alapos vizsgálata nélkül jól megérteni. A fejezet kontextusa tágabb értelemben az egész levél. A korinthusi gyülekezetben felmerült sokféle problémára ír megoldást az apostol. A gyülekezet alapvető "eltolódása" volt tapasztalható extatikus irányban, míg ennek ellenpólusán a hétköznapi morál fellazult. Ezért várnak útmutatást Páltól a gyülekezeti élet, egyes er-

¹ A dolgozat az Evangélikus Teológiai Akadémia Gyakorlati Tanszékére készült. Az igehirdetés elhangzott a homiletikai gyakorlaton, 1996-ban.

² Káldy Zoltán: Hanem hogy Ő szolgáljon. Igéhirdetések. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya Budapest, 1979. p. 158.

³ Lelkipásztor. Folyóirat. Budapest 1982. p. 757.

⁴ Wendland, Heinz - Dietrich: Die Briefe an die Korinther (NTD) Verlag Vandenhoeck und Kuprecht, Göttingen, 1954. p. 105.

kölcsi kérdések és a lelki ajándékok, karizmák kérdésében is. Mindezek mögött egy kérdés húzódik meg: kinek van igaza a gyülekezetben, illetve ki igazán hívő? Pál válasza egyértelmű: az keresztyén, aki Jézus Krisztust Úrnak vallja. Ez a Szentlélek bizonyágtétele és munkája.

Wendland az NTD-ben azt valószínűsíti, hogy Pál itt gnosztikus eretnekséggel veszi fel a harcot; ezt bizonyítaná az extatikus vonások előtérbe kerülése a gyülekezetben, annak a gnosztikusokra jellemző kíméletlen érvényesítése az "igazán hívők" (pneumatikusok) jelszava alatt, a testvéri magatartás gyengülésével együtt. Talán korainak tarthatjuk azt, hogy gnosztikus tanításokról lenne itt szó, de ez nem jelenti azt, hogy azzal megegyező jelenségek nem lehettek ebben az időben is.⁵

A szűkebb kontextusban a karizmákról szóló 12-14. fejezetben válik igazán élessé a kérdés. Pál e kérdésben is határozottan tanít: Minden karizmát Istentől kap a keresztyén a Szentlélek által, úgy, ahogyan a test tagjainak is különféle funkciója van. A keresztyén gyülekezet így Krisztus teste (= a krisztus-esemény folytatása Bultmann szavaival). Éppen ezért a karizmák kérdésében is Jézus Krisztus a döntő, nem az extatikus versengés, amely valószínűleg a nyelveken szólást helyezte elsőnek Korinthusban. Ezzel az extatikus karizmával állítja szembe Pál a hétköznapi élet keresztyénségből fakadó legnagyobb karizmáját: az agapé-t, amely a Jézus Krisztusban kapott szeretet. Ebben lesz egységes a gyülekezet, szemben az extatikus licitálásból eredő megosztottsággal. A Krisztushoz kötődő keresztyén gyülekezet ezt az agapé-t kívánja magának mindenek felett, s akkor ennek áldásos gyümölcsei fogják megoldani a legnagyobb problémáikat.

3. A *textus* felépítése

1. Először közvetlenül kapcsolódunk a kontextus kérdéséhez: nem tartozik-e tartalmilag a 13. fejezethez a 12,31b is? Ugyan lehet ezt a fél verset átvezetésnek tekinteni a 12. fejezet végén, amellyel Pál elővezeti a szeretetről szóló himnuszt. De ha a tartalmát alaposabban megvizsgáljuk, észre fogjuk venni, hogy szerves egységben áll az utána következőkkel, ugyanis azokra mutat, mint "legkiválóbb/mindenek felett való útra" (hodosz hüperbolész). Ezt a fél verset úgy kell tekintenünk a szövegben, mint amely az első lépés ezen az úton a szeretet-himnuszban.

2. Az ezt követő szerkezeti egység 13,1-3. Tartalmát röviden összefoglalva röviden ezt mondhatjuk: minden, még az emberi élet legbecsesebb ajándékai és lehetőségei is csak szeretettel együtt érnek egyáltalán valamit, egyedül ez teheti őket értékessé.

3. Ezután 13,4-7-ben részletes kifejtés következik a szeretet természetéről 15 tételben. Mint már említettem, hangsúlyozott itt az, hogy cselekvő szeretetről van szó.

4. 13,8-13. A szeretet örök távlatáról vall, amely az eljövendő teljesség megelőlegezése gyanánt van jelen e világban. Itt azonban érdemes kitérnünk Pál apostolnak a szeretetre vonatkozó teológiai álláspontjára.

Ha agapé-ról beszélünk, fel kell tennünk a kérdést, hogy Pál vajon milyen relációban beszél erről ebben a fejezetben? Isten szeretete ez az emberek iránt vagy fordítva, esetleg az emberek közötti szeretetről szól? Azt az eshetőséget eleve kizárhatjuk ebben az esetben, hogy az emberek Isten iránti szeretetéről szólna, ez Pálnál amúgy sem jellemző. Az azonban egészen világos, hogy az agapé Jézus Krisztushoz kötött. Őbenne lett ugyanis nyilvánvalóvá Isten irántunk való szeretete a keresztfán.⁶ Mivel pedig Őhozzá kötődik, ebből világos, hogy örök dimenziói vannak - a teljesség idején Istennel együtt megmarad (itt teljes összhangban János első levelével: mert "Isten szeretet" 4,8.). Ez a szeretet azonban a Szentlélek ajándékaként, tehát karizmaként a keresztyén embernek is odaadatik, ahogyan másutt írja az apostol: "szívünkbe áradt az Isten agapé-ja a nekünk adott Szentlélek által" (Róm. 5,5b). Pál teológiájában tehát az agapé Isten szeretetét jelenti, amely Jézusban lett nyilvánvaló, s amely a Szentlélek ajándékaként jellemzi a keresztyén közösséget, de az egyes hívőt is. Ennek lehet döntő jelentősége abban, hogy az ógyház ötvened vasárnapján ezt az epistolát használta (erről részletesen később).

4. A *textus* eszköztára

Pál viszonylag kevés illusztrációs anyagot használ e fejezetben. Tárgyak közül 2 konkrétumot lehet említeni. Az 1. versben szól a "zengő ércről és pengő cimbalomról". Ilyen hangszereket a pogány kultuszokban használtak az extatikus állapot elősegítésére. Így a kép teljesen találó: szeretet nélkül a nyelveken szólás extázisa sem több, mint a Dionüosz- és Kübelé- kultusz (!) extázisa.⁷ A másik tárgy a fémtükör a 12. versben. Korinthusban jól értették ezt, hiszen maguk is híres tükörgyártók voltak.

Pál többi képe inkább személyes - emberi. Arra azonban érdemes gondolni, hogy a szeretet nélküli hit rajongásánál (2.v.), és vallásos áldozatkészségnél (3.v.) akár megtérése előtti önmagát is beleérthette az apostol.

II. Meditáció

1. Útkeresés

A szeretet himnuszáról nem könnyű prédikálni (helyesebben különösen nehéz). Gazdag textus. Éppen ezért világosan kell előre látnom, hogy átfogóan, vagy inkább egy-egy részletről kell szólnom. Ha átfogóan, akkor nem veszhetek el a részletekben - bár nem is kerülhetem őket. A határt tehát nekem kell megtalálnom. Ha egy-egy részletről, akkor viszont arra kell ügyelnem, hogy "lássam a fától az erdőt". (Ebben a dolgozatban az előbbi utat választottam.)

A szeretet örök emberi téma - lehet róla zengedezni, de fecsegni is. Egyik sem lenne prédikáció. Maga a textus tovább figyelmeztet: nem fogalomról prédikálok! Cselekvő, aktív szeretetről. Tehát ilyen értelemben is meg kell szólítanom a mai embert. Arról a szeretetről kell szólnom, amellyel ma is találkozhat, s ha keresztyén, akkor találkozik is.

⁶ Wendland i. m. p. 107-108.

⁷ Szabó Csaba: Az első korinthusi levél magyarázata. Kommentár. Debrecen - Karcag, 1991.

⁵ Wendland i. m. p. 103-107.

2. Szkopusz

Hogyan szólítsuk meg az embert ma a szeretet himnuszával? - Avagy kapcsolódási pontok keresése.

Kiemelkedő e területen több előkészítő és prédikáció. Túróczy Zoltán 1939-ben ütköztetéssel próbálkozott: "A szeretet soha el nem fogy" - tapasztalataink azonban ezt mondják: "A szeretet hamar elfogy". Elfogy a szeretet mindenfajta emberi viszonylatban, de a haza és az egyház felé, sőt Isten felé is. Mégis igaz, hogy a szeretet nem fogy el, de ezt a szeretetet Istentől kapjuk.⁸

Molnár Gyula 1975-ben a szeretet közösségalapozó vonását emeli ki, mikor arról szól, hogy az egyház maga is szétszakadozottságban él. Pl. a rádiós istentiszteletnél.⁹

Szabó Gyula 1966-ban azt a máig is jellemző szeretetről zengő szóárdatot említi, amelyben meg kell vizsgálnunk magunkat: mennyit valósítunk meg ebből?⁹

Káldy Zoltán ragyogó prédikációja pedig hasonló gondolatkörben mondja: "1Kor. 13. egyértelműen támadás a keresztyénség ellen." Stílusának határozott éle, lendülete és pontos fogalmazása mindenképpen követendő, különösen egy ilyen nehezebb igénél.¹⁰

Elengedhetetlen, hogy ez a textus annak ellenére, hogy úton-útfélen próbálják közhelyé koptatni, személyesen szólítsa meg a mai igehallgatókat.

A textus maga adja a ma is nagyon aktuális kérdést: Megvalósul-e a szeretet közöttünk? Tudjuk-e még igazán, hogy a szeretet a legnagyobb? S ha úgy látjuk, körülöttünk, alattunk és felettünk az egész világ szétesik is (sőt akár az egyházat) a másság mindenek felett való tiszteletével (vagy inkább a "sajátság" tiszteletével?), ki tudjuk és merjük még mondani, hogy az agapé nélkül az egész nem ér semmit? Ezt ugyan mindenki kell, hogy érezze, de mi be tudjuk-e vezetni az embereket ebbe az agapé-ba? Ezért kell, hogy megszólaljon a jó hír az agapé-ról.

3. De tempore-jelleg

1Kor 13. az ógyházi perikópában a börtöl ötvened vasárnapjának epistolája. Az egyházi év ekkor érkezik el a böjti időszak kezdetéhez, ötvened vasárnapja az ezt megelőző csúcspont. Az evangélium Lk. 18,31-43-ban arról szól ezen az ünnepen, hogy Jézus harmadszor jelenti szenvedését, s elindul a szenvedések útján. Ez az út megváltásunk, szabadulásunk útja, amelyet önfeláldozó szeretettel (agapé) jár végig értünk. Pál is erre a szeretetre alapoz 1Kor 13-ban.¹¹ A textus önvizsgálata is kértet: hol található életünkben ez az agapé? E vonatkozásban indít az Agenda is börtöl jellegével: böjt felé igaz megtéréssel. A vasárnap ágendai mondata: vakságból isteni bölcsességre. Feltáru előtünk Isten "mindenek felett való útja", az agapé, megváltásunk titka.¹²

4. Hitvallásosság

Az evangélikus hitvallásosság azért izgalmas kérdés e textusnál, mert Luther Márton és az evangélikusság teológiai gondolkodására kiemelkedő hatással volt Pál apostol. Azt állapíthatjuk meg, hogy a Pál teológiája szeretettel foglalkozó részének tárgyalásakor elmondottak érvényesek egyházunk hitvallásosság felfogására is. A szeretet gyakorlása egyértelműen Jézus Krisztushoz kötött olyan értelemben, hogy Őbenne lett az nyilvánvalóvá, s olyan értelemben is, hogy a keresztyén hit gyümölcse az ember életében a Szentlélek munkája által. Fontos hangsúlyoznunk az is, hogy a reformatori örökségben találunk a szeretettel foglalkozó részt is. E tekintetben idézem az Ágostai Hitvallást:

"Az evangélium a szív örökkévaló igazságát tanítja. Ezzel azonban nem forgatja fel az állami, vagy a császári élet rendjét; nagyon is megköveteli, hogy azt Isten rendelkezések megtartsuk és a szeretetet ebben a rendben gyakoroljuk." (XVI. / 5.)

"De mivel hit által elnyerjük a Szentlelket, azért a szívek is megújulnak és új indításokkal telnek meg annyira, hogy jó cselekedeteket tudnak teremni." (XX. / 29.)

Végezetül magától Luthertől is egy idevágó részlet:

"Ahogyan a mennyei Atya nekünk Krisztusban önzetlenül segített, úgy nekünk is önzetlenül kell segítenünk a mi embertársunknak, testünkkel és annak cselekedeteivel. És mindenkinek a másik számára mintegy Krisztussá kell lennie, hogy egymás Krisztusává legyünk, és mindenkiért magává Krisztussá, vagyis igazi keresztyénekké."¹³

5. A máig vezető út

E pontban abból gyűjtöttem össze néhány morzsát, hogy az egyháztörténet folyamán mit mondtak a szeretetről. Talán a bűvópatak képe még jobb: az egyháztörténet bűvópatakjából megcsillan néhány vallomás.

Szent Ágoston több mint három évszázaddal Pál után így ír: "Szeress - és tégy amit akarsz!" "Az egyik ember szeretetén tüzet fog a másik is." "Kevésbé szeretged az, aki veled együtt olyasmit szeret, amit nem érted szeret. Ó szeretet, mely mindig égsz és soha ki nem hunysz, ó caritas, Istenem, gyűjts lángra engem!"¹⁴

Kempis Tamás így vall: "Semmi sem édesebb a szeretetnél, semmi sem erősebb, semmi sem magasabb, tágasabb, semmi sem kedvesebb, tökéletesebb és jobb az égen és a földön, mert a szeretet Istentől született, és csak Istenben nyughatik meg túl minden teremtményen. Aki szeret, röpül, fut, örvend, szabad és semmi sem ejti rabul. Mindent odaad, hogy mindent megnyerjen, és mindene megvan mindenben, mert mindenek fölött az egy legfölségesebben talál megnyugvást, akiből minden jó ered és kiárad." "A szeretet gyakran nem ismer mértéket, hanem mérték-telenül tékozolja önmagát. A szeretet nem érez terhet, nem veszi számba a munkát, többre igyekszik, mint amire ereje futja, lehetetlent nem ismer, mert azt hiszi,

¹³ Luther Márton: A keresztyén ember szabadságáról. In: Luther Márton négy hitvallása (ford.: Pröhle Károly) Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya. Budapest, 1983. p. 61.

¹⁴ Szent Ágoston Vallomásai. (ford.: Balogh József) Akadémiai Kiadó, Windsor Kiadó. 1995. I/XIV/21., II/XXX/40.

⁸ Lelkipásztor. Folyóirat. Budapest, 1939. p. 108-109

⁹ Lelkipásztor. Folyóirat. Budapest 1975. p. 50-51

⁹ Lelkipásztor. Folyóirat. Budapest, 1966. p. 49-52

¹⁰ Káldy i.m. p. 160.

¹¹ Jánossy Lajos dr.: Az egyházi év útmutatása. Sopron, 1944. p. 16

¹² Agenda. Magyarországi Ev. Egyh. Sajtóosztálya. Budapest 1986. p. 130-131

mindenre képes, és minden szabad neki. Mindenre jó tehát, és sokat véghez visz, valóra vált, ott is, ahol kidőlné s elterülne az, akiben szeretet nem volna."¹⁵

Az előző pontban idézett Luther után a sorban Rudolf Bultmann következik: "Az igehirdetés megszólítás, és mint megszólítás választ, döntést követel... A hit döntésében nem valamely felelős cselekvés mellett döntök, hanem önmagam új értelmezése mellett: úgy fogom fel önmagam, mint aki Isten kegyelméből szabad lett önmagától, mint aki új énnel lett felruházva; ez egyúttal pedig amellet is döntés, hogy elfogadjak egy új, Isten kegyelmén alapuló életet. Amikor ezt a döntést meghozom, egyúttal saját felelős cselekvésem új értelmezése mellett is döntök... Minden felelős döntés a szeretetből fakad. A szeretet ugyanis abban áll, hogy az ember fenntartások nélkül a másik emberért van, ez pedig csak annak számára lehetséges, aki megszabadult önmagától."¹⁶

6. Kortárs hangok

Néhány inspiráló gondolat Erich Frommtól: "Az alkotó munkában megvalósuló egység nem személyek közötti; az orgiasztikus feloldódásban megvalósuló egység átmeneti; a konformizmus révén megvalósított egység pedig álegység. Ennélfogva csak részleges választ adnak a lét kérdésére. A teljes válasz a személyek közötti egyesülés, a másik személlyel való összeolvadás megvalósításában rejlik: a szeretetben."¹⁷

"A szeretet tevékenység, nem passzív érzelen; nem beleesünk, hanem helytállunk benne. Legáltalánosabban úgy írhatjuk le a szeretet cselekvő jellegét, hogy szeretni elsősorban annyi, mint adni, nem pedig kapni."¹⁸ "A szeretet cselekvő törődés annak az életével és fejlődésével, akit vagy amit szeretünk."¹⁹ "Szeretni valakit, az több, mint egy erős érzés - az döntés, ítélet és ígéret. Máskülönbben nem volna alapja az ígéretnek, hogy örökké fog tartani. Az érzés, ahogy jött, el is múlhat. Hogyan tételezhetem fel, hogy örökre megmarad, ha nem foglal magában ítéletet és döntést?"²⁰ "Szeretni annyi, mint feltétel nélkül rábízni magunkat valakire, teljesen odaadni magunkat abban a reményben, hogy szeretetünk majd szeretetet hoz létre a szeretett személyben is. A szeretet hitből származó cselekedet, és akiben kevés a hit, abban kevés a szeretet is."²¹

Az irodalomból most csak két idézet Ady Endrétől - a szeretetre vágyódás megszólaltatásaként (e tekintetben igazi kortárs!):

*"Szeress engem, ha tudsz szeretni,
Szeress engem, mert, jaj, utálnak
S olyan jó szeretetnek lenni."*

(Szeress engem, Istenem)

*"Ezért minden: önkínzás, ének:
Szeretném, hogyha szeretnének
S lennék valakié."*

(Sem utódja, sem boldog őse)

III. Prédikációs vázlat (lehetőségeket összegző)

Teológusok gyülekezetében, a textust átfogó feldolgozás szerint.

I. Megélt "másság"

- sokféleség (otthon, érdeklődés, tevékenység)
- szétszakadozottság (mint Korinthusban is)
- szeretet nélkül nincs egység (hiába teológiai tudás, jó prédikáció, szeretetszolgálat) SZERETET NÉLKÜL SEMMI AZ EGÉSZ!
- Van szeretet! Isten nem hagyott szeretet nélkül, önmagából ad. (Böjtelő - agapé Jézus Krisztusban)

II. A szeretetre vágyunk

- mindenké felett való útra, lehetőségre vágyunk
- gazdag, tevékeny lehetőségre vágyunk
- arra kapjuk, hogy továbbadjuk egyházon (Teológián) belül és kívül, hívőnek és nem hívőnek is

III. A szeretet mindenkor megmarad

- maradandóbb bűneinknél
- állandóbb hitünknel és reményünknel (változásainknál)
- az örök való

IV. Az igehirdetés szövege

Korunk jelszava a másság tisztelete, tiszteletben tartása. Talán azért van erre szükség, mert nehezebb tűrjük, hogy a másik nem olyan, mint én. Nem úgy gondolkodik, érez, beszél, politizál, dolgozik, mint ahogy az nekem tetszik. Mi magunk is sokféle szint képviselünk a Teológián: otthonunk lehet kis falu és város, szülői ház és albérlet. Érdekelhet a teológia, a pszichológia, a zene, a nyelvek, a számítástechnika és még sorolhatnám. Különböző csoportokba járunk, különböznek a barátaink, a szolgálataink. S mindannyian ismerjük azt az érzést, amikor a másságok, a különbözőségek egymásnak feszülnek, szétrepesztenek, összenyomnak. Nem nagyon ismerjük az egységet, nem tudjuk megélni. Szétaprózódva él a teológus gyülekezet, mint egykor a korinthusi.

Közben mindenki agyonerőlteti magát, szeretne a másság tiszteletén túl valami többet kapni végre legalább egy területen, legalább egy közösségben. A Teológia persze funkcionál: tanuljuk a teológiát, végezzük az igehirdetéseket, a szeretetszolgálatot. Talán válogatunk is: minden bölcsességnek birtokában legyek, vagy beszéljek az emberek vagy anyagok nyelvén, osszam szét az egész vagyonomat, esetleg csak teljes hitem legyen... De hiszen mindnyájan ismerjük ezeket! S talán jó volna egyszer kimondani azt is: mindez egyenlő a semmivel szeretet nélkül.

Pedig van szeretet! Amikor elindulunk böjt útjára Jézus nyomában, amely a Golgotához vezet, el szabad, el kell mondanom, hogy van olyan szeretet, amely megmenti a világot, amely megment mindannyiunkat. Jézus a szeretet. Önmagát adta egykor, önmagát adja ma is. Tehát van szeretet - Őbenne.

Jó lenne végre részesedni belőle. Jó lenne kiemelkedni a mindenké felett való útra, amely átíveli az egymásnak feszülő különbözőségeket, amelyen végre el lehetne indulni a másik felé, s nem kellene félnem, hogy megérkezem-e. Mert a mindennapok őrlődésé-

¹⁵ Kempis Tamás: Krisztus követése. Ecclesia, Budapest. p. 148-149.

¹⁶ Bultmann Rudolf: Történelem és eszkatológia. Atlantisz, 1994. p. 167.

¹⁷ Fromm, Erich: A szeretet művészete. Háttér Kiadó, Budapest. p. 29.

¹⁸ Fromm i.m. p. 34.

¹⁹ Fromm i.m. p. 39.

²⁰ Fromm i.m. p. 76.

²¹ Fromm i.m. p. 162.

ben, Jézus indító közelségében sokszor érezzük, hogy valami többre vágyunk. S ez a több: a legtöbb - a szeretet. Nem csak megértés, szimpátia. Nem csak részvét, a másságom tisztelete. Agapé - belülről fakadó szeretet, Istentől fakadó szeretet!

Boldogságot szeretnénk találni abban, amit itt cselekszünk. Pál leveléből tizenöt ige, tizenöt cselekvés akar betörni az életünkbe - a szeretet cselekedetei. Milyen gazdaggá teszik az életet! Szeretet nélkül fáradtság, kényszer, kimerülés. Szeretettel azonban századszor ugyanaz is felüdülés lehet. Ha megfáradtunk abban, amit csinálunk, tegyük fel magunknak a kérdést: nem a szeretet hiányzik-e belőle?

Jézus kész adni szeretetet nekünk is. Jóval nagyobb mértékkel, mint gondolnánk - hogy ne csak nekünk legyen elég és a Teológia közösségének, de jusson belőle családunknak, gyülekezetünknek, egyházunknak is. Sőt minden egyházon kívülnek, nem hívőnek is, hiszen "a keresztyén ember készsége szolgálja mindennek". Nem ennek a szeretetnek a hiánya miatt beteg az egyházunk is?

A szeretet, amelyet Jézustól kaptunk, mindenkor megmarad, mert ez a szeretet Ő maga. Ha egyszer megkaptuk, maradandóbb bűneinknél, hogy ne maradhasson bennünk és köztünk bűn megbocsátatlanul, mert Jézus ezt nem akarja. Hitünk és reményiségünk erejének hullámlásánál, tartalmának megváltozásánál is maradandóbb a szeretet. Örök valóság. S azt a valóságot, ahová szívünkkel - életünkkel, hitünkkel - reményünkkel vágyakozunk, a színről - színre látás valóságát a szeretet tölti be. Jézus való-

sága, amely már most összeköt bennünket az életvendő teljességgel - és egymással. Ámen.

Felhasznált irodalom:

- Agenda. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya. Budapest, 1986.
- Szent Ágoston Vallomásai. Akadémiai Kiadó, Windsor Kiadó, 1995.
- Az Evangélikus Egyház hitvallási iratai. Evangélikus Egyetemi Sajtóosztály. Budapest, 1957.
- Bultmann, Rudolf: Történelem és eszkatológia. Atlantisz, 1994.
- Fromm, Erich: A szeretet művészete. Háttér Kiadó, Budapest, 1993.
- Getty, Mary Ann: A korinthusiakhoz írt első és második levél. Korda-Bencés Kiadó, Kecskemét - Pannonhalma, 1994.
- Káldy Zoltán: Hanem hogy ő szolgáljon. Igéhirderetése. Magyarországi Ev. Egyház Sajtóosztálya. Budapest, 1979.
- Kempis Tamás: Krisztus követése. Ecclesia, Budapest.
- Luther Márton: A keresztyén ember szabadságáról. In: Luther Márton négy hitvallása (ford.: Prőhle Károly) Magyarországi Ev. Egyház Sajtóosztálya. Bp. 1983.
- Ravasz László: Az Újszövetség magyarázata. Ref. Egyh. Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. Bp. 1991.
- Szabó Csaba: Az első korinthusi levél magyarázata. Debrecen - Karcag, 1991.
- Wendland, Heinz-Dietrich: Die Briefe an die Korinther (NTD). Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1954.
- Lelkipásztor. Lelkészi szakfolyóirat Budapest, 1930. p. 110-114.
1938. p. 122-124.
1939. p. 108-109.
1947. p. 40-42.
1966. p. 49-52.
1975. p. 50-54.
1982. p. 756-758.
1991. p. 25.

Korányi András
teológiai hallgató

Száz éve született Hamvas Béla

(1897–1968)

A száz évvel ezelőtt született Hamvas Bélára a *Lelkipásztor* olvasóinak is emlékezniük kell. Szokatlan, szabálytalan, szellemi életút az övé. Amíg nála sokkal kisebb kaliberű emberek egyetemi karriert futottak be, a világ előtt elismerést szereztek, addig Hamvas a kor kényszeréből — *sub contrario suo* — önmaga ellentétébe rejtőzve élt, bölcsességét a bolondság álarcá alá rejtette, könyvtárosból raktárossá fokozta le őt az idő. Az ő élettörténete egy láthatatlan történet. Mester volt, szellem (vagy brahman, ahogy ő nevezte), s tanítványai: az ismert írók, költők, művészek olvasták, másolták, magukba szívták, továbbadták írásait. Több évtizedes elhallgattatás után pár év óta jelennek sorra meg az életmű kötetei. A huszonötre tervezett sorozatból jelenleg az tizediknél tartunk. Édesapja Hamvas József Eperjesről Pozsonyba, majd Budapestre került lutheránus lelkész-tanító volt. A fiatal Hamvas Béla a budapesti egyetemen magyar és német szakon szerez diplomát, 1927 és 1948 között a Fővárosi Könyvtár munkatársa, Kerényi Károllyal együtt megalapítja a „Szigetkört”. Még a háború előtt jelenik meg *A láthatatlan történet* című esszékötet s közben számos folyóiratnak a munkatársa. Magyarországon elsőként figyel fel nyugati filozófusokra és írókra. A válság, a krízis filozófusa volt, s minél inkább kereste a krízis okát, annál mélyebbre nyúlt, az idő-

ben annál régebbre kellett visszamennie. Így jutott el az archaikus gondolkodásig. A háború alatt munkaszolgálatra viszik, s házat közben bombatalálat éri, könyvtára és a nagyrészt kéziratban lévő életműve megsemmisül. 1945 után az újonnankezdés lendületével sorozatot szerkeszt, de 1948-ban Lukács György megtámadja és hamarosan kényszernyugdíjazza. Az ötvenes és a hatvanas években földműves, raktáros, segédmunkás és gondnok. 1968 novemberében hal meg agyvérzésben. Életművét felesége és szellemi társa Kemény Katalin három részre osztotta: az első a „hyperion-korszak”, amely nevét az 1936-os *Magyar Hyperion*-ról kapta, a második korszakát a *Scientia sacra*-ról, a harmadikat pedig a *Patmosz* című műről kapta.

A vallásfilozófiát, művészetelméletet, irodalomtörténetet, szépirodalmat átfogó hatalmas életmű bemutatására itt nem vállalkozhatunk. Elégedjünk meg az életmű-sorozat legújabb kötetére való hivatkozással. Ez a kötet a *Scientia sacra* című opusz második része, s a „A keresztyénység és a hagyomány” címet viseli. Sajátos „szellemi egyháztörténet” ez a könyv! Különösen az „Antikrisztus” című fejezetet szeretném az olvasók figyelmébe ajánlani. Szokatlan megemlékezésében nem méltatni, még kevésbé értékelné, hanem mindennek előtt *megszólaltatni* szeretném Hamvas Bélát!

Először azonban meg kell említenünk azokat a nehézségeket, amelyekkel a keresztény olvasó szembe-sül, miközben Hamvas gondolatait olvassa. Két ilyen nehézség van. Az egyik: Hamvas az evangéliumok szellemét szembeállítja Pál apostol gondolkodásával, a másik: Hamvas a kereszténység nagy veszteségének véli, hogy az nem olvasztotta magába a gnóvizist. Természetesen a szerzőnek nem osztjuk e nézeteit. De ne feledkezzünk meg arról, hogy Hamvas nem az egyház teológusa volt, hanem a világban élő, s a kereszténység eszméjével hatni kívánó gondolkodó, ezért most hiábavaló lenne a hitünk számára elfogadhatatlan vélekedés részletes boncolgatása. Keressük inkább azt, hogy mit tanulhatunk mi, a *Lelkipásztor* olvasói Hamvas Béláról.

Mindössze egy sajátosan hamvasi gondolatra szeretném felhívni a figyelmet, s ez pedig a „transzparencia”. A kifejezés „átlátszóságot”, „áttetszőséget” jelent, az „opacitás” (homály), az „opál” („fényelnyelés”, „nem áttetsző” stb.) ellentéte. A transzparenciát fordíthatjuk még „fedetlenségnek”, „nyíltságnak” vagy „nyitottságnak” is. Az eredeti értelemben „transzparens” mindaz, ami „átlátszó”, „áttetsző”, ami nem gátolja, hanem továbbengedi a fényt, az illumináció útját.

A „transzparens egzisztencia” gondolatára, mint a hamvasi életmű egyik kulcsszavára Dúl Antal hívta fel a figyelmet már 1987-ben, több évvel a *Scientia Sacra* megjelenése előtt. „Hamvas Béla a hagyományt (a kinyilatkoztatást) a létről szóló hiteles információnak nevezi. Nyelve arról ismerhető fel, hogy nem bizonyít és érvel, hanem az embert legégetőbb kérdésében megéri... megszólítja és válaszadásra kényszeríti... A korhoz, a jelenhez való hűséghez két alapvető kritériumot jelölt meg: az *univerzális orientációt* — az egyetemes tájékozódást, hiszen a térben és időben szétszóródott hagyományt, mindannyiunk egyetemes örökségét birtokba kell venni, és a *transzparens egzisztenciát*, a létezés fedetlenségét és nyitottságát, azaz a homályaitól megtisztított, „átvilágított” életrendet. A műveltség hiteles egzisztencia nélkül feldolgozatlan és emészthetetlen teher, amely az ittlét zavarait csak még jobban elmélyíti. Hamvas Béla minden kollektív kategóriát, amely ennek az „áttetszőségnek” és letisztító folyamatnak útjában áll, elutasít.”¹⁰

A „transzparens egzisztencia” gondolata először a *Scientia sacra* II. részében, „Az evangélium és a levelek” című fejezetben bukkan fel. Itt Hamvas János evangéliumának a „Szentlélek” (az ő szóhasználatával: Szent Szellem) fogalmáról beszél. János szerint a Szent Szellem az „igazság szelleme” (a *pneuma tész alétheiasz*). A 89. töredékben ezt olvassuk:

„A *pneuma tész alétheiasz* az univerzális orientáció és a transzparens egzisztencia egysége. Az első fokozat az igazságot felismerni, a második az igazságban lenni, a harmadik az igazságért lenni. Az igazságnak olyan légkörében élni, hogy az embernek külön bizonyítékra ne legyen szüksége. Itt van az egész, és az határtalanul több, mint ami érzékeim számára felfogható. Aki az egésznek megnyílik, önmaga átlátszóvá lesz. Aki rejtekhelyéből kilép, a biztosítást feladja. Nem az

üdvöt várja, hanem a megváltás végtelen művét veszi magára. Nincsen szüksége védelemre, sem vallásra, sem elméletekre, mert nem könnyíteni akar magán, és magát nem akarja kivonni, hanem éppen belevetni, és önmaga és a világ valóságát akarja helyreállítani. Minden homályt eloszlatott. Fedetlenül áll és nem takar el magában és magából semmit. Mindenki számára állandóan készen és nyitva. *Alétheia*, ez a fedetlenség. Részesülni az igazságból, amely teljes egészében mindig itt van. Csak aki megnyílt, az tud megnyilatkozni.” (123. old.)

A *Scientia Sacra* második részének harmadik fejezete *Az Antikrisztus* címet viseli. Hamvas találó megfogalmazásban az Antikrisztus az Evangélium által keltett nyugtalanság. „Amit az Evangéliummal szemben történeti kereszténységnek hívnak, semmi egyéb, mint Jézus által keltett hallatlan irritáció eredménye”. (143. old.) Az Evangélium viszont még leghitelesebben őrizi a hagyományt, az emberi lét nagy formáját. A 4. töredékben olvassuk.

„A hagyomány az emberi lét nagy formája. A nagy formának két jellemzője van, az abszolút orientáció és a transzparens egzisztencia. Egyik sincs a másik nélkül. Az értelem egész horizontja nyílt és érzékeny. Az emberi lény maga teljesen átlátszó. Mert a világ a maga egészében csak annak és olyan mértékben nyílik meg, akiben és amennyire a gondolat–szó–tett egysége szilárd. Minden hagyomány a nagy forma testetöltése.” (145. old.)

Később az eredetileg egységes hagyomány az univerzális értelem és az átlátszó egzisztencia találkozási pontján kettétörik. Kettévál a vallás és a világ, a szellemi (*brahman*) és a lovagi-kormányzói (*ksátrija*) kaszt, a szó és a tett. Ez a „középpont” aztán ismét kettétörik: filozófiává és tudománnyá. „A szellemi kaszt hagyatékát a filozófia örökli, a kormányzói kasztét a tudomány.” (145. old.) Kettévál az elmélet és a gyakorlat. A tragédia ott van, hogy a filozófia és tudomány már nem tudnak egymással meglenni, de mégis szükségük lenne egymásra. „A filozófia a transzparens egzisztenciát akarja realizálni univerzális orientáció nélkül, a tudomány az univerzális orientációt átlátszó egzisztencia nélkül.” (146. old.)

Hamvas szerint a történelmi kereszténység az evangéliumi kereszténység deparvált alakja (149. old.). Az időbeliség, a történetiség, az antikrisztusi irritáció megrontotta a kereszténységet, a történelem kitermelte a klerikalizmust, amelynek alapja a farizeusi magatartás.

„Jézusnak Palesztinában egyetlen ellenfele volt, lényének pontos ellentéte: a farizeus, aki a prófétizmus helyett agresszív világi érvényesülésben élt és a zsoltári ima helyett keneteljes képmutatást gyakorolt.” (16. töredék, 151. old.)

A farizeizmus lényege, hogy „morálisan intakt, sőt magasrendű embernek tüntetem fel magam, holott kizárólag világi gyarapodásra törekszem és a morális magatartást fedezéknek használom fel”. (153. old.) „A farizeizmus az antikrisztusi egzisztencia legelső és legáltalánosabb megnyilvánulása.” (154. old.)

¹⁰ Dúl Antal: Hamvas Béla és az a bizonyos esszé. Életünk, 1987/9, 872–883. old. Idézet: 877. old.

A farizeusi-Antikrisztus magatartás lényege tehát a rejtőzködés, elfedés, eltakarás, elhomályosítás, a cselezés, a csalás. Az 54. töredékben olvassuk:

„Az Antikrisztus a Szent Szellem ellenerejének is felfogható... Az Antikrisztus nem a teremtés, hanem a megváltás világából lép ki, ezért nem a primordiális létontás, hanem az egyetemes létmegújulás megrontásának fejedelme. Az Antikrisztus a szeretet oppozíciója, nem a gólgotai áldozat, hanem az egocentrizmus, nem az érzékeny és sebezhető, derült és nyílt gyermeki bizalom, hanem az érzéketlen és páncélozott, zárt és kedélytelen bizalmatlanság, nem a megnyílás, hanem az elzárkózás, nem az egység, hanem a felbontó szétszórás, ezenfelül a dolgok elrejtése, az elrejtésnek megtévesztő rendszerben való kiépítése, végül még ennek a rejtésnek is, nehogy felismerhető legyen, elrejtése. Az antikrisztusi rejtőzködés végtelen folyamat, amit a Szent Szellem csak végtelen átvilágításával tud ellensúlyozni...” (173. old.)

Az Antikrisztus tehát az opacitás princípiuma, a transzparens egzisztencia totális ellentéte. Most először a negatívumot definiáltuk, de ebből következtethetünk a pozitívumra, s ez elvezet bennünket a szeretethez és visszavezet bennünket az igazság szelleméhez, a *pneuma tész alétheiasz*-hoz. „A szeretet a létet megnyitó és átvilágító szó. Logosz.” (49. töredék) „Minden szeretet ősképe a gólgotai áldozat: önmagamat maradéktalanul odaadni.” (52. töredék)

„Annak a divinális megnyilatkozásnak, amit az Evangélium Szentléleknek (Szent Szellem, *ruah hakados, pneuma hagion*) nevez, a leglényegesebb tevékenysége, hogy átvilágítja azt, ami rejtve van. Létezési méreteken ez Jézus tevékenységének kvintesszenciája. 'Kinyilvánítom azt, ami a teremtés óta rejtve van.' Ez az, amit Jézus örökül hagyott (elmegek, hogy elküldessem...) Ez a Szent Szellem *exousziájának*, vagyis főhatalmának megjelenése. Ez a világon az első *fiat lux* után a második 'legyen világosság'. Hogy semmi se maradjon többé rejtve senki előtt. Ezért a Szent Szellem természete apokaliptikus, mert apokalipszis szó szerint annyit jelent, mint megnyilatkozása annak, ami eddig rejtély és titok

volt. Az átvilágítás annyira a Szent Szellem tevékenysége, hogy János apostol a szellemet a igazság szellemének (*pneuma tész alétheiasz*) nevezi, mert az igazság szellemének műve transzparens egzisztencia, vagyis a tökéletesen átvilágított emberi lény.” (53. töredék, 172. old.)

Hamvas gondolatvilágában a transzparencia, a igazság szelleme és az apokalipszis összefügg:

„Az apokalipszis nem annyira a korszerű jellegzetes magatartását, vagyis a végvárakozást fejezte ki, az apokalipszis sokkal inkább ténylegesen azt jelentette, amit az apokalipszis szó jelent: lelepleződést, más szóval az eddig elrejtett végső értelem megnyilatkozását. Mert apokalipszis szó szerint annyit jelent, mint a homályba burkolt megvilágosodása.” (73. töredék, 192. old.)

Az evangélium szava az azonosulni vágyó megszólítás szava. Lényege – bár Hamvas itt expressis verbis nem mondja ki – a transzparencia. „Az evangélium és levelek” 47. töredékében olvassuk:

„Minden szent könyv az életfölötti birodalmak megnyitása. Egyedül az Evangélium az a szent könyv, amely az életfölötti birodalmakat úgy nyitja meg, hogy Istent megszólítja, éspedig a valódi néven mint apát szólítja meg. Jézus ismerte a szót. A szó nem mondható ki. Ez a gondolat és a szó és a tett egysége, vagyis a lélek, a beszéd és a cselekvés azonossága.” (101. old.)

Az Evangélium tartalma Hamvas szerint az illumináció. „Illumináció az átlátszó értelem, amely számára a világ teljesen átlátszóvá lett. Aki ennek birtokában van, az rendelkezik a főhatalom fölött. Ezt a főhatalmat az Evangélium *exousziának* (héberül *resuta*) nevezi. Jézusról írják: Úgy beszél, mint akinek főhatalma van. Ha megszólal, valami megnyílik. A homály eloszlik.” (59. töredék, 107. old.)

Ízelítőnek legyen ennyi elég, további inspirációért forduljunk magához Hamvas Bélához, az immáron nagyrészt nyomtatásban is hozzáférhető életmű kötetekhez!

ifj. Fabiny Tibor

Szárszó kettő

„Go slowly! (Lassan haladj!)”

L. Mumford

HOGYAN LETT EGYBŐL KETTŐ

„Szárszó Kettő” az országosan meghirdetett konferenciák egyike. „Szárszó Egy” mellett immár a másik olyan tábor, amelyik kifejezetten a tizenhét év feletti korosztály számára létesült. Mindössze három éve működik, és az eredeti elgondolás szerint az akkori szárszói konferencia tehermentesítése céljából jött létre.

Ehhez képest sok új ember jelent meg már az első ilyen augusztus végi táboron, és a vártnál kevesebben jöttek át Szárszó Egyből. Az induláskor azonos prog-

ramot dolgoztunk ki a két, egymást váltó konferenciára, hogy tényleg lehetséges legyen az átlépés az egyikből a másikba, ám úgy tűnik, ez a lehetőség csak elméletben tűnt érdekesnek és reálisnak. Ez mindenképpen elgondolkodtató és azt mutatja, hogy a kialakult személyes kötődéseket nem szívesen adja fel még a kapcsolatokat teremteni könnyebben tudó fiatal korosztály sem. Egy konferencia az egymástól távol élő emberek számára szinte az év során az egyetlen olyan találkozási lehetőség, ahol több napot egymás közelében tölthetnek. Több év tapasztalata alapján kimondhatjuk, hogy az országos konferenciákat éltető lelki erőforrások

közül a stabilitás és kiszámíthatóság iránti vágy nagyobb mértékben vált alakító tényezővé, mint az feltételezhető volt. Jó példa erre az ún. „Utolsó Gyenes”, amelyik korban ugyan kinőtte magát, mégsem történt tömeges átiratkozás sem Szárszó Egyre, sem Szárszó Kettőre. A tanulság az, hogy egy új időpontban, új vezetőkkel meghirdetett konferencia új összetételű, az előzőekhez képest más hangulatú, lelkesítő és szellemiségű lesz, és szinte a kezdetektől külön életet fog élni. Kérdés: Egy bizonyos korosztályra, annak korból adódó problémáira specializálódó konferenciáknak nem kellene-e idővel átalakulni olyan évenkénti összejövetelekké, amelyek az egyúttaladás, a kísérés lelkipásztori szolgálatát valószínűleg meg az erre láthatóan igényt tartó fiatalok számára? Talán érvényes a táboroztatásra nézve is Jézusnak a Hegyi Beszédben adott útmutatása: „Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre”. (Mt 5,41)

Most szeretném jellemezni és bemutatni azt a munkát, amit ez alatt az egy hét alatt végeztünk. Azért vállalkozom erre én, mert ebben az évben (1996) rám hárult a tábor idejének arculatának megteremtése és a lelki vezetés irányának kijelölése, vezetése, illetve összehangolása. (Ennek elősegítésére már a tábor előtt a stáb többi tagja, a program általuk vállalt részéhez — a felkészülést megkönnyítendő, segédanyagot kapott.)

Előző két évben ezt a feladatot ifj. Hafenschner Károly látta el példaadóan rutinosan, és bizonyos helyzetekre adott megoldásai olyan mintát adtak, amelyekre idén is alapozni tudtunk. Szárszó Kettő lelki vezetésének folytonosságát Ócsai Zoltánnal mindössze ketten képviseltük, hiszen idén ifj. Hafenschner Károlyon kívül Bartha István sem tudta magát szabaddá tenni a tábor idejére. Bár nem volt könnyű nyár közepén stábtagekat találni, de sikerült Aradi Andrásnak és Smidéliusz Gábornak a költözés és az új helyen való szolgálatba lépés ellenére lejönniük. Mellettük még Aradi György teológus és Marton Tamás ifjúsági osztályvezető lépett be stábunk munkájába.

A KÖRÜLMÉNYEK

A hely sok kolléga számára ismert. Szívet melengető, meghitt: ideálisnak mondható nyaralás, kikapcsolódás, töltkezés szempontjából. Bár az épület adta lehetőségek korlátozottak, azért át lehetett hidalni ezt a nehézséget, még rossz idő esetén is. Sajátos szárszói specialitás a kitűnő koszt, a személyzet előzékenysége és kedvessége.

Külön ki szeretném emelni azt a nagyon lényeges körülményt, hogy felnőtt ifjúsági táborunk sem a meghirdetés szintjén, sem a jelenlét szintjén nem vált csak egyetemi, illetve főiskolás konferenciává.

A BELSŐ KÖRÜLMÉNYEK MEGTEREMTÉSE

Mindenkit felnőtt embernek tekintettünk. A felnőtt-ségnek abban az értelmében, hogy önmagáért, táborbeli viselkedéséért felelősséget vállal, alapvető normákra figyelmeztetni nem kell. Továbbá a napirendet önerejéből tartani tudja: tehát reggel magától megoldja az időben való ébredést, és este saját belátása szerint akkor fekszik, amikor kellően fáradt. Az előadásokon és a beszélgetéseken magától értődjően jelen van. Ezen a látásmódunkon nem kellett változtatnunk. Semmilyen kihágás nem történt, egyszer sem kellett erélyesen fellépni, jóllehet nem mindenki számára evidens ez a „stratégia”, legyen az akár vezető, akár vezetett.

A tábor ideje alatti kapcsolatteremtés és ismerkedés a saját törvényeit követte. Nem próbáltuk ezt manipulálni. Nem erőszakoltuk azt a hamis elvet, hogy mindenkinek mindenkivel egyformán közeli viszonyban kell lennie. Fokozottan ügyeltünk arra, hogy senkit ne hozjunk kínos helyzetbe és senkit ne kényszerítsünk természetétől idegen megnyilvánulásokra. Megpróbáltuk minden résztvevővel elfeledtetni a közösségbe való beilleszkedés önreflexív dilemmáit.

A HÉT PROGRAMJA

Az eddig általános formai keretekhez igazodtunk. Reggel áhítatokat tartottunk a Zsidókhoz írt levél egyes versei alapján, majd rövid szünet után a közel egy-másfél órás előadás következett, utána az elhangzottak alapján beszélgetés. Az előadások témái leginkább a rendszeres teológia tárgyköréhez kapcsolódtak, és tekintettel arra, hogy voltak olyanok, akiknek az egyházunkkal ez volt az első találkozásuk, már a címekben is igyekeztünk kerülni a jólértelmezhető és előképzetteknek ismerős fogalmakat. „Isten színesben”: Ez volt az előadások főcíme, az alcímnek pedig: Isten feketében, — vörösben — kékből és zöldben: hétfőre, keddre, csütörtökre és péntekre elosztva. Hétfőn Isten és a halál, a gyász és hozzák tartozó érzések (vesztésig, tragikum) kapcsolata, kedden Isten és az erőszak, a véres áldozat viszonya, csütörtökön Isten és a hűség, majd pénteken Isten és a megújulás kapcsolatba hozása képezte azt a nézőpontot, ahonnan próbáltuk Isten valóságát közelíteni a mi valóságunkhoz. Külön kiemelve ezt: Isten valósága, mely a keresztyén társul fel, hiszen ahogy az egyik előadásban mottóként el is hangzott: „*Jézus halálát ne csak megváltó műként értsük, hanem valós természetében*”. (K. Rahner)

Az ebéd utáni szabadfoglalkozást követően négykor kezdődtek az alternatív foglalkozások, ahol a többszólamú éneklés és a figurális montázskészítés és történetmesélés (elsősorban Buber hászid-könyve alapján) mellett a keresztyén lelkeség perifériára szorult oldalával, a kontemplációval is foglalkoztunk, annak a mai életben való gyakorlati alkalmazásával: a magány elviselésével, és az élet egyensúlyának elvesztésével, annak mindenki számára ismert és félve látott lehetőségével.

Esténként aztán a konkrét cselekvésre, így az etikára igyekeztük fókuszálni az egész csoport figyelmét, majd ehhez kapcsolódóan, annak más szinten való szavakba öntéseként az esti áhítatok a bölcsességről szóltak, a hokmá-irodalom egy-egy verse alapján.

A szombati záróistentiszteletnek, mint zárókőnek — mely összefogni igyekezett a felfelé futó, délelőtti, délutáni és esti témákat, mint pilléreket —, az volt az alapigéje, ami minden központ körüli, tűz közelében való sürgés és nagyon is emberi ambícióinkkal telített, „húsfoszterek melletti” nyüzsgés kritikája, valamint felhívás arra, hogy inkább a „világ peremén” keressük a találkozást Krisztussal: „*Menjete ki Őhöz a táboron kívülre, az Ő gyalázatát hordozva*”. (Zsid 13,13)

HOGYAN SIKERÜLT?

Ami a tábor tartalmi részét illeti: több résztvevő számára talán új dimenziói nyíltak meg a keresztyén hitéletnek az együttlétek során, és egy-egy beszélgetés alkalmával módosult, finomodott az Istenről alkotott kép (vagy éppen a feje tetejéről a talpára állt, amit akár megtérésnek is nevezhetünk?). A hittel, Szentírással, annak értésével kapcsolatos felismerésnek élménye nyomán a rácsodálkozást, a csodálkozni tudás —

Krisztus által nagyra értékelt — gyermeki nyitottságát is újraélhettük.

Tehát sikerült-e? Eddig nem ecseteltem a feladat nehézségét. Ami a közösségi részét illeti, azt hiszem elég is, ha annyit mondok: Összesen olyan 70–80 fő körüli, rendkívül vegyes és divergáló volt a társaság összetétele. (A rendszeres bibliaóra-látogatók, egyházat jól ismerők sok ismerőst hoztak magukkal, akik között akadtak olyanok (ha nem is nagy számban), akiknek ez volt az első találkozásuk az egyházzal, emellett összeszokott, eléggé zárt, pár fős csoportok, a maguk sajátos stílusával, valamint „magánzók”, akiknek elismerés jár azért, mert voltak olyan bátrak, hogy egyedül eljöjjenek.) Az eddigi — az ideai résztvevőktől származó — visszajelzések alapján talán nem túlzás azt mondani: Ebben a táborban is egy új *viszonyítási alap*, és talán még valamiféle *egyházi mikro-identitás* is született, ami minden jó hangulatú, koncepciózusan végigvezetett

konferencia egészséges velejárója (legyen az Gyenes Píliscsabán, Szárszón vagy máshol) és amit konferencia résztvevői immár magukénak éreznek lehet, hogy sokan közülük ehhez az *általuk meg* színvonalát és lelkeségét.

Igyekeztem kisebb beszámolót adni arról a szolgálatról, amit idén, ezen a konferencián végeztünk, annak reményében, hogy jelentőségét és fontosságát kollégáim így jobban látják és erkölcsileg továbbra is támogatják. Remélem ezzel az írással másokat is bátorítok arra, hogy ilyen jellegű (vagy egészen másféle...) tájékoztatás adjanak arról a munkáról, amit a konferencián végeztek, hiszen eddig inkább csak a résztvevő fiatalok révén kaptunk lelkes, vagy kevésbé lelkes, de mindenképp erősen szubjektív beszámolókat.

Nagy Zoltán

Böjti meditáció

Elhangzott az MTV 1. „Örömhír” című műsorában 1997. március 2-án.

*Nekem az olyan böjt tetszik,
amikor leoldod a bűnösen fölrakott
bilincseket,
kibontod a járom köteleit,
szabadon bocsátod az elnyomottakat,
és összetörsz minden jármot!
Oszd meg kenyeredet az éhezővel,
vidd be házádba a szegény bujdosókat,
ha mezítelen látsz, ruházd fel,
és ne zárkózz el testvéred elől!
Akkor eljön világosságod,
mint a hajnalhasadás,
és hamar beheged a sebed.
Igazságod jár előtted,
és az Úr dicsősége lesz mögötted.
Ha segítségül hívod az Urat,
ő válaszol,
ha kiáltasz, ezt mondja:
Itt vagyok!*

Ézs 58, 6-9.

Bilincsek, kötelek, járom. Nehéz, súlyos, elviselhetetlen terhek. Mozdulni sem tudunk. Minden izmunk megfeszül, egész valónkkal neki akarunk rugaszkodni, de visszafognak, lehúznak, lerántanak a porba magunkkal cipelt koloncaink. Gyötrő, kínzó érzés. Tovább kellene lépni. Tovább kellene jutni, de tehetetlenül egy helyben topogunk a sajátmagunk és mások által ránkaggatott terhek súlya miatt. Nincs erőnk a szabadulásra, nincs erőnk a változtatásra. Belegabalyodunk végképp köteleinkbe, láncainkba. Sötét van és légüres térbe kiáltunk. Mert szólni már nem tudunk, csak kiáltani. Sebeink mélyek, fel-felzokog belőlünk a tisztaság, a szeretet, a világosság, a fény, a tökéletesség utáni vágy. De pinceéletünk sötétjébe nehezen szűrődik be egy-egy

fénnyaláb, hogy végigsimogassa elzsibbadt tagjainkat. Elcsökevényesedett szemünk talán nem is tudná elviselni a fény erejét.

Hajnalhasadásra, megváltásra van szükség. Hogy leoldódjon minden bűnösen felrakott bilincs. Hogy Valaki kibontsa a járom köteleit és levegye rólunk iszonyatos terheinket.

Van kit segítségül hívni. Hiszen van kihez kiáltani. Akit elfelejtettünk, akitől elfordultunk, akit megtagadtunk, akit múltunk titkának kódébe rejtőzködő bujdosóvá tett hitelenségünk, mindvégig mellettünk állt. Csak nem figyeltünk Rá.

Ha Istenhez kiáltunk, meghallgatja hangunkat és ezt mondja: itt vagyok. Jelentkezik, megszólal, érti a nyelvünket, válaszol. Egy szó, ami nekünk szól. Egy hang, ami bennünket hív. Egy érintés. Valami más, valami jó. Enélkül az életünk meder nélküli folyó, ér nélküli vér. Hová tartanánk istentelenségünk súlyával?

Aztán csontos, sebes keze megragadja a miénket. Eljut hozzánk. Érezzük érintését, fényét, melegét. És világosságunkká lesz, mint a hajnalhasadás.

Maguktól hegednek sebeink, maguktól gyógyulnak betegségeink, maguktól szűnnek fájdalmaink. Egyszerre mi is kezdjük leoldani, kibontani, összetörni a bilincseket, a jármokat, széttépni a köteleket, melyeket másokra terheltünk, amelyekkel másokat szomorítottunk.

A mi vállunkra is valami más kerül: egy kereszt a böjti úton. Könnyű, elviselhető terhelés, olyan böjt, amely Istennek tetsző.

Smidélisz Gábor

Mitől lesz evangélikus az iskola továbbra is?

Mai és holnapi kérdések az evangélikus oktatással és neveléssel kapcsolatban

Az Evangélikus Értelmiségi Műhely 1997. január 15-i találkozásán Lampérth Gyula tartott előadást Mitől evangélikus az iskola? címmel. Az előadó a soproni líceum működését ismertette, három diákot is bevonva előadóként. Az elmondottakból kitűntek az evangélikus iskola legfontosabb jellemzői: a jól szervezett iskolai hitélet, a hitbéli oktatás és nevelés minden kínálkozó alkalommal az oktató-nevelő munkán belül, a szeretetteljes légkör, a szellemi igényesség, az oktatók magas színvonalú képzettsége, a tudatosan vállalt értékrend megőrzése mellett nyitottság más népekre és más felekezetekre — általánosságban: a nyitott szemléletmódra nevelés.

Az egyes felől az általános felé haladva számos olyan kérdés merül fel azonban, melyekre az EÉM találkozásán nem volt idő kitérni, és amelyekről eddig nemigen esett szó: azokról a kérdésekről, melyek a sajátos mai oktatás-nevelési helyzetben merülnek fel, és megoldásra várnak ma és holnap. Az egyházi szempontok és az evangélikus iskola hagyományai felől megközelítve a témát, már sok kitűnő cikk jelent meg az evangélikus sajtóban, ld. a felhasznált irodalmat a jelen cikk végén. Ezek az alapok. Célszerűnek tűnik azonban felmérni a mai magyarországi helyzetben felmerülő további kérdéseket is. Ha nem vetünk számot a mai aktuális kérdésekkel és nem „álmodjuk meg” az optimális jövőt, akkor csak sodródunk a — valóban súlyos — napi gondokkal, de nincs cél, amiért dolgozni lehet. A jelen írás azzal a szándékkal készült, hogy minél szélesebb körben nyílt vitára hívja az evangélikus értelmiséget iskolaügyben. A Magyarországi Evangélikus Egyháznak jelentős szellemi tőkéje van tagjai révén. *Vajon az Egyház nem-lelkészi tagjai kellő mértékben és kellő módon járulnak hozzá szellemi értelemben az Egyház előtt álló társadalmi feladatok megoldásához?*

A továbbiakban a rövidség kedvéért az „iskola” szót minden közoktatási intézményünkre vonatkoztatom, az óvodától a gimnáziumig. Hasonlóképpen alkalmazom a „gyermek” szót az óvodástól az érettségizőig, a „pedagógus” szót az óvónőtől a gimnáziumi tanárig.

1. A sajátos mai oktatási-nevelési közegről

A mai magyar társadalomra jellemző értékvesztés, hamis értékrend illetve értéknélküliség mellé mára felzárkózni látszik egy további káros tényező: a kilátástalanság. Mindezekről a kérdésekről számos egyházi fórumon szó volt már, ám most, az oktatás-neve-

lés kapcsán mindezeket fel kell idéznünk magunkban, mert kulcskérdés az iskolai munka tekintetében. Gyermekeinket meg kell tanítani arra, hogy a kor negatívumaival együtt kell élniük, de képesnek kell lenniük tudatosan választani értékes és értéktelen közt. A választás „tudománya” mindennél fontosabbá válik az információs társadalom személységet rombolni képes körülményei közt. Élő hitünkéből fakad értékrendünk és jövőtudatunk, de együtt élünk azokkal, akiknek ez nem adatott meg. Az egyházi iskola egyik arcával az örök értékeket hirdető egyház felé mutat, másik arcával a változó világ felé fordul, és ahhoz segíti hozzá a gyermeket, hogy az örök értékek alapján tudjon választani, jelenségeket mérlegelni. Nem élünk evangélikus üvegűrá alatt: még a felnőtteknek is nehéz megelni az utat ma.

A fentiekhez társulnak mindazok a lelki-fizikai terhek, melyeket az elmúlt évtizedekből cipelünk magunkkal, akarva-akaratlanul. Az oktatás és a nevelés területén ilyen teherként a pedagógiai koncepcióváltozások terhe, valamint a különféle új pedagógiai módszerek gyakran kritikátlan meghonosítása (pl. a szóképes olvasástanítás) korszerű adaptálás helyett, illetve a hagyományos nevelési módszerek hasonlóan kritikátlan elvetése. Mindezek jelen vannak a szülők és bizonyos mértékig a pedagógusok tudatában is: ezzel számolnunk kell.

2. Az evangélikus oktatás-nevelés „üzemi négyszöge”: a gyermek, a szülő, a pedagógus és a lelkész újfajta helyzetéről

Önmagában ez is új jelenség a mai magyar társadalom számára, hogy ebben a négyszögben valósul meg az iskolai oktatás és a nevelés. Az elmúlt évtizedekből teherként cipeljük magunkkal az egymásra mutogatást: ki oktatja, ki neveli a gyermeket? A szülő? Az iskola? A közösség? Melyik közösség? Csak a 80-as években vált hivatalosan is elfogadottá az a tény, hogy az iskola és a szülő együtt nevel — ám a felismerést nem követhette a gyakorlat. Az egyházi iskolával megjelenik az új szereplő: a lelkész. *Felismeri-e az „üzemi négyszög” másik három „szöge”, hogy milyen nagyszerű új lehetőségek nyílnak meg ezáltal? Tud-e élni a lehetőséggel a négyszög minden szereplője? Feltártuk-e, köztudott-e, mik ezek a lehetőségek?*

a. A gyermek az „üzemi négyszög” legstabilabb eleme: szeretetre és tudásra szomjas, és segítségre szoruló, évezredek óta változatlanul. Számára legin-

kább a „hogyan” a kérdés. Ha kedvezőtlenek otthoni körülményei, menekvés lehet számára az iskola és a gyülekezet, a szülő helyett segítője a pedagógus és/vagy a lelkész. Optimális azonban mindhármuk együttműködése az ő javára. *Vajon tudatosul-e ez a gyermekben? Ismeri-e a lehetőségeit, mer-e segítséget kérni?* Attól mer, akihez szeretet fűzi!

b. A szülő számára a legfőbb nehézség az, hogy immár a második olyan generáció nevel gyermekét, amely nem kapott annak idején otthoni nevelést. Általános elbizonytalanodásuk érinti az oktatás-nevelés területét is: nem ismerik a hagyományos és bevált nevelési módszereket, az újakról korlátozottak ismereteik, gyakran vulgáris tévképzeteik vannak. Felvételi keretszámokkal küszködő evangélikus iskolaigazgatók elkésztő élményekről adnak számot a családi háttérrel és neveltetést illetően. Örvendetes kivételek természetesen vannak, de a családi magvetés, amelyről Lampérth Gyula szól cikkében, inkább a nagyszülők révén érvényesül csak, korlátozott mértékben. Ha tehát valóban evangélikus nevelést akarunk adni gyermekeinknek, nem lehet figyelmen kívül hagyni, magára hagyni a szülőket sem. Ismerniük kell az evangélikus nevelési elveket, az iskola módszereit, másképp most már a jó oldal felől, ismét a kettős nevelés csapdájába esünk. Ha a szülő nincs tisztában az evangélikus iskola nevelési módszereivel, még az is megeshet, hogy az iskola szembefordítja a gyermeket a szülővel. Ez gyengíti a jó neveléshez elengedhetetlen bizalmat a gyermek és a szülő, valamint a pedagógus és esetleg még a lelkész közt is. Ezt a veszélyhelyzetet egy apró példán figyelhetjük meg. Evangélikus iskolában történt meg, hogy egy gyermek az általa nagyon szeretett és tisztelt, hívő nagyszülő biztatására kisebb csalást követett el. A nagyszülő ezt a jobb előmenetel érdekében javasolta a gyermeknek. Amikor az ilyen konfliktust feloldja a pedagógus, természetesen nem elégedhet meg azzal, hogy a gyermeknek elmagyarázza tette helytelenségét. Fel kell oldania a gyermek és a nagyszülő, a nagyszülő és az iskola közti konfliktust, és meg kell küzdenie önmaga érzéseivel is, harag és elfogultság nélkül. Igen nehéz dolga lenne a lelkigondozást is végző iskolai lelkész nélkül.

c. Új és problematikus a helyzet a pedagógus számára is. Egyrészt, alig van személyes tapasztalata az egyházi iskola működéséről a szekularizált világban, és még kevésbé arról, hogyan működik az egyházi iskola akkor, amikor a helyi közigazgatás nemigen lép fel támogatólag. *Hogyan éli meg ezt a mindennapos konfliktushelyzetet közvetlen környezetében? Hogyan tud segíteni a gyermeknek a konfliktushelyzet áthidalásában, ha ő maga is részese?* A pedagógusok zöme ma úgy végzi munkáját, hogy tanulmányi ideje alatt nem kapott képzettséget azokra a feladatokra, amelyek az új közoktatási törvényből fakadóan reá hárulnak, sem arra, hogy élni tudjon az egyházi iskola által megnyíló újfajta oktatási-nevelési lehetőségekkel. Új számára az együttműködés a szülővel és a lelkésszel is. *Milyen segítséget kapnak pedagógusaink ebben az új helyzetben? Mit kaphat, mit várhat el? Ki méri fel gondjaikat, ki segíti őket pedagógiai feladataik megoldásában? Milyen forrásból bővítheti tapasztalatait, ismereteit az evangélikus iskolai munkáról? Hogyan működik együtt a lelkész és a pedagógus? Mit nyújt-*

hatnak egymásnak egymás munkájához?

d. A legújabb és a legszokatlanabb a helyzet a lelkész számára. Képzése során tanult pedagógiát a lelkésznek a gyülekezetben kell alkalmaznia. A lelkésznek a gyülekezetet vezessen, konfirmációra felkészítő oktatást végezzen, esetleg az ifjúsági gyülekezetet gondozza, de még így is sok múlik empátiás készségén, tapasztalatán és gyermekszereteten. Azáltal, hogy Egyházunk ismét iskolafenntartó lett, gyakorlatilag szükség lenne új munkaág kialakítására: az iskolalelkészi munkaágra. Ennek nincs hagyománya, hiszen 1949-ig, az evangélikus iskolák államosításáig a gyermekek vallásos neveltetése, családi háttére adott és társadalmilag elfogadott volt, csakúgy, mint a keresztény elveken alapuló társadalmi értékrend. *Felmerül a kérdés: milyen speciális képzést kapjon az iskolalelkész? tanulmányi terében mely szakaszában? Hogyan lehetne megoldani a mai iskolában működő lelkészek továbbképzését, speciális ismereteik bővítését, a tapasztalatok átadását? Milyen problémák adódnak a pedagógusok, a gyermekek és a szülők lelkigondozása során, és hogyan lehet ezeket megoldani? Hogyan lehetne bővíteni az iskolalelkész pedagógiai és pszichológiai ismereteit? Milyen létszám (gyermek, pedagógus, szülő) gondozása várható el optimálisan egy lelkéstől?*

Vajon ebben a helyzetben segíteni tudna egy olyan prédikáció-gyűjtemény összeállítása, mely a Szentírásnak az oktatásra és nevelésre vonatkozó részeitől szóló igehirdetések szövegét tartalmazza? A megjelölt igehelyekre lelkészeink beküldhetnek az utóbbi 5-6 évben keletkezett, vagy az aktualitásból fakadóan készült új prédikációikat. Ezekből a szerkesztők a legjobbakat egy kötetben publikálhatnák, evangélikus szülők, pedagógusok és lelkészek munkájához támaszként.

3. Az evangélikus oktatás-nevelés struktúrájáról

A mai magyar társadalom életében a gyermekekre már igen korán, az általános iskolába lépve számos negatív impulzus zúdul rá. Az óvodában és otthon elsajátított jó szokásokat, helyes életvezetést igen hamar elhagyja kényszerűségből, részben a túlzó iskolai elvárások (NAT) következtében, részben pedig annak következtében, hogy egyre szélesebb körben mozogva a társadalomban, több rossz szokást ismer meg és vesz át, életkorából adódóan kritikátlanul. Egyértelmű tehát, hogy a mai helyzetben szükség van arra, hogy korábban, már az általános iskola első osztályaiban megkezdődhessen a gyermek oktatása és nevelése evangélikus iskolában. (Éppen az evangélikus iskola, alapelveiből adódóan, tudná fellelni a mai közoktatás egyik fájdalmas problémájára a megoldást: az óvodából iskolába való átmenet optimális módját.) Így megelőzhető számos nevelési probléma kialakulása, melyek kezelése kamaszkorban már nehéz vagy lehetetlen. A hagyományosan gimnáziumi szintű (6 vagy 8 osztályos gimnázium) evangélikus iskolát tehát „lefelé építkezve” lenne jó továbbfejleszteni gyermekeink számára. *Kérdéses, hogy hol, mely községekben van erre reális igény a családok részéről? Van-e felmérés az igényekről és a lehetőségekről? Vállalni tudja-e az Egyház a fejlesztés anyagi terheit? Mit tud ebből átvállalni a helyi gyülekezet és a szülő? Indokolja-e a nagyvárosi környezet, hogy az ottani fokozott ártalmakra tekintettel a „lefelé építkezést” elsősorban ilyen*

környezetben szorgalmazzuk? Optimálisnak tekintjük-e a teljes vertikum (óvoda, iskola, középiskola, kollégium) kialakítását legalább a városokban?

Az evangélikus oktatás-nevelés szeretetteljes légköréhez hozzátartozik értelemszerűen a józan életvezetésre tanítás is. Ez különösen a mai rohanókapkodó életmód terjedésével válik fontossá. „Mindent szabad, de nem minden használ nekem” — mondja Pál apostol, és az akár a mai életvezetésre nevelés jelszava is lehetne. Értékrendünk menetét egy nyugodtabb, megfontoltabb életmód kialakításához megfelelő iskolaépületre is szükség lenne, benne pl. csendesszobával vagy pihenőszobával a kisebbek és a napközbeni meditációra vágyóknak, az egészséges életmódhoz nélkülözhetetlen tornatermekkel és sportudvarokkal, nyugodt körülmények közti étkezést lehetővé tevő ebédlővel, valamint tisztálkodási helyiségekkel stb. *Vajon hány iskolánkban vannak meg ezek a feltételek? Van-e felmérés arról, hol és mi hiányzik? Tudunk-e távlati fejlesztési tervet kialakítani, fontossági sorrend szerint? Tudnak-e a gyülekezetek arról, hogy mik a helyi iskolafejlesztési tervek és mivel tudnak a gyülekezet tagjai hozzájárulni ezekhez?*

4. Pedagógiai és módszertani kérdésekről

A hazai közoktatási intézmények előtt álló nagy feladat a Nemzeti Alaptanterv alapján a helyi tantervek kidolgozása. Ehhez a szakmai szervek ún. minta-tantervek formájában (is) szakmai segítséget nyújtanak, de vélhetően az egyházi iskolák általánosságban, és az evangélikus iskola specifikusan ezekre aligha támaszkodhat, és ez inkább pozitívként értelmezendő. Elérkezett az idő arra, hogy a mai helyzetben sajátosan a magunk oktatási-nevelési módszerei szerint alakíthassuk iskoláink életét.

Az új helyi tanterveket 1998. szeptemberéig kell kialakítani. *Vajon hány evangélikus iskolában kezdődött meg vagy fejeződött is be már esetleg ez a munka? Van-e tapasztalatcsere iskoláink között e téren? Van-e mód átvenni egy-egy jó megoldást? Van-e együttműködés a különböző fokozatú intézmények között pl. olyan helyeken, ahol a teljes vertikumnak legalább két eleme megvan?*

A tantervkészítés igénye korábban nemigen jelentkezett az iskolai munkában. *Vajon kapnak-e, kaptak-e ezen a téren továbbképzési pedagógusaink? Át tudják-e hidalni a szakmai nehézségeket? Kapnak-e az Egyháztól segítséget ehhez a fontos és nehéz szakmai munkához? Számos egyéb pedagógiai kérdésben hogyan alakul az evangélikus oktatási intézmények közt a tapasztalatcsere? Kitől és milyen módon kapnak szakmai tanácsot, segítséget?*

Sokak véleménye szerint szükség lenne olyan pedagógiai-módszertani központ kialakítására, mint amelyet református testvéreink már létrehoztak. *Vajon csatlakozhatnánk a testvér-egyház pedagógiai módszertani központjához, vagy sajátunkat alakítsuk ki?* Az egyéni közlések szerint pedagógusaink helyesebbnek tartanák a saját központ kialakítását. Egyházunk rendelkezik az ehhez szükséges szellemi tőkével. A módszertani központ pedagógiai ötletbank lehetne, kétirányú információs csatornaként működhetne iskoláink munkáját, módszereit illetően. A módszertani központ szakmai tanácskozások szervezésével is segíthetné pedagógusaink és (iskola)lelkészeink

közös munkáját, a szülőkkel való együttműködést.

5. Az evangélikus iskola és a közvélemény viszonyáról

A tájékozatlan közvélemény és gyakran a helyi közigazgatás is ellenséges az egyházi iskolával szemben. Vegyesek a tapasztalatok. Az evangélikus iskola nyitottsága, a türelmes evangélikus attitűd azonban rövid idő alatt meghozza gyümölcsét.

Úgy tűnik, nem a tömegtájékoztatás lesz az a csatorna, melynek révén a közvéleményt érdemben magunk felé tudjuk fordítani. Többet jelent, ha iskoláink növendékei rendszeresen megjelennek a diákélet olyan fórumain, mint a különböző szintű tanulmányi versenyek, kulturális fesztiválok, seregszemlék. A velük egy korcsoportba tartozók, majd pedig a szülők és a tanárok látják és maguk észlelik, melyek az azonosságok és melyek a különbségek, sőt szerencsés esetben a *különbségek*. Tapasztalatuk alapján alkotnak ítéletet. Ez lesz maradandó és mértékadó. Türellemmel ki kell várunk.

Szabó-Pap Gabriella

Felhasznált irodalom

Dr. Frenkl Róbert: Hangsúlyok egyházunk iskolapolitikájában. Lelkipásztor, 1996/6.

Gyapay Gábor: „Kétség ér remény közt”. Evangélikus nevelés hajdan és ma. Credo 1996/3–4.

Györgyi Ildikó: Az orosházi evangélikus iskolák régen és ma. Lelkipásztor 1996/10.

Laborczy Géza: Milyen legyen a nyíregyházi evangélikus oktatási rendszer? Lelkipásztor 1996/10.

Laborczy Géza: A Nyíregyházi Evangélikus Általános Iskola kálváriája. Credo 1996/3–4.

Lampérth Gyula: Magvetés és öntözés. Credo 1996/3–4.

Szóbeli közlések, konzultációk, melyekért a szerző itt mond köszönetet:

Lampérth Gyula előadása az Evangélikus Értelmségi Műhelyben

Dr. Szabolcs Éva adjunktus szíves közlései az Evangélikus Teológiai Akadémián folyó pedagógiai képzésről és a cikkben foglaltakról

Az alberti Evangélikus Óvoda és Általános Iskola pedagógusaival folytatott eszmecsere

Colin de Coter XVI. sz.

Pályám emlékezete

Nehezen fogok bele az írásba, mert vallom, hogy a lelkészi pálya nem ér véget a nyugdíjazással, hanem a síríg tart. Amikor az orosházi gyülekezetől búcsút vettem, ezt így fogalmaztam meg: nyugdíjba megyek, de nem téltenségbe. Itt, Dunántúlon is szolgálattal bízott meg az én Uram. Ezért írásom címe inkább ez lehetne: Pályám emlékei és további terveim.

Visszaemlékezéseim fölé ezt az igét írom fel:

„JÉZUS KRISZTUS TEGNAP, MA ÉS MINDÖRÖKKÉ UGYANAZI!” (Zsid 13,8)

Ez az íge azonban nemcsak az emlékeim felett ragyog, hanem ott volt az életem fölött, az átélt eseményekben. Ebben az ígében kapott üzenet őrzött meg a nagy változások félelmet keltő eseményei között, ez adott erőt arra, hogy elinduljak, továbbmenjek és megmaradjak Annak a szolgálataiban, Aki nem változik a változó idővel.

INDULÁS

Vallom, hogy lelkészi pályám nem a segédlelkész éveimmel, de még csak nem is a teológiai tanulmányaim indulásával kezdődött. Akármennyire különösen is hangzik, de a lelkészi szolgálatra való elhivatásom visszamegy emlékezésem kezdetéig, vagy még azon is túl.

Életem a Mátra kapujában, Mátrafüreden kezdődött, ahol 1929-ben születtem. Szüleim vallásos szellemben, istenfélelemben neveltek. Az a csodálatosan szép természeti környezet, amelyben felnőttem, hamar kiformálta bennem a teremtő Istenbe vetett hitet és alkotásainak a csodálatát.

Emlékeim is vannak arról, de szüleim elbeszéléséből is tudom, hogy egészen kicsiny gyermek koromban arra a felnőttek által feltett kérdésre: mi leszel, ha nagy leszel? Nem azt válaszoltam, hogy „tűzoltó” leszek, s „katoná” (József A. Altató c. verséből), de még csak azt sem, hogy mozdonyvezető, hanem következetesen azt mondtam: pap. Azóta is kerestem ennek az okát. Szüleim törődtek lelki fejlődésemmel és életemmel, de nem befolyásoltak ebbe az irányba, különösen nem néhány éves koromban. Evangélikus lelkésszel csak kisiskolás koromban találkoztam. Tehát nincs magyarázat „korai döntésemre”? Vagy mégis van? Talán ez volt a vocatio interna? Én azt vallom, ez volt Isten első, számomra adott belső elhívása.

TALÁLKOZÁS AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZZAL

Az előbbi gondolatokat folytatva feltehető a kérdés: miért csak iskolás koromban találkoztam evangélikus lelkésszel? Egyrészt azért, mert Heves megyére rátelepedett az egri érsekség, ezért protestánsok nagyon kevesen voltak és vannak a megyében. Ma is csak két anyagyülekezet található ott. Az egyik Egerben, a másik Hatvanban. Másrészt azért volt a késői találkozásom evangélikus lelkésszel, mert a hatvani evangélikus egyházközséget a 30-as évek elején szervezte Sztelho Gábor. A templomot is ő építette Hatvanban 1935-ben. Én ekkor már iskolás voltam. 1936-ban került a hatvani gyülekezetbe Jávor Pál lelkész,

akinek az volt a feladata, hogy az evangélikusok összeszedje a nagy szórványban. Létrejött a gyöngyösi fiókgyülekezet, mi ehhez tartoztunk, (ahol 1936 óta már rendszeresen volt istentisztelet, persze nem minden vasárnap. Szüleimmel Gyöngyösre jártunk istentiszteletre). Jávor Pál lelkész szolgálatán, majd amikor ő Ceglédre távozott, utódjának, Terei Endre lelkésznek a munkáján, igehirdetéseiken, az általa végzett hitoktatáson keresztül, és családlátogatásainak alkalmával ismertem meg az evangélikus egyházat és annak szolgálatát. Ezek a szolgálatok, amelyekben részesültem, és a lelkészekkel való találkozások tudatosították bennem azt, amit korábban csak mondogattam: evangélikus lelkész kívánok lenni.

TALÁLKOZÁS AZ ALAP- ÉS KÖZÉPFOKÚ ISMERTEKVEL — ISKOLÁIM

Az elemi iskolát Mátrafüreden végeztem. Középiskolai tanulmányaimat 1940-ben kezdtem el a gyöngyösi Koháry István állami gimnáziumban. Ott is érettségiztem 1948-ban. (Kezdetben az osztály egyetlen evangélikus tanulója voltam. Változás ebben csak akkor történt, amikor Szokolay Bálint Gyöngyös környékére költözött családjával együtt, a háború idején. Fiai a gyöngyösi gimnáziumba kerültek. Az idősebb, Károly, osztálytársam lett, Sándor, akit neves zeneszerzőként tartunk számon, néhány osztállyal lejjebb járt. Az ő jelenlétük, a túlnyomóan római katolikus többségű gimnáziumban, evangélikusságom tudatának erősítését segítette elő.) Nyolcadikos gimnazista koromban, (amikor egy kis baleset miatt egy apró műtétet végeztek a lábamon a gyöngyösi kórházban) az orvosi pálya iránti érdeklődés is felébredt bennem. Ennek ellenére felvételi kérelmemet, az eredeti szándékom szerint a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Fakultására adtam be Sopronba, ahol felvételt nyertem, és 1948. szeptemberében meg is kezdtem teológiai tanulmányaimat.

TALÁLKOZÁS JÉZUS KRISZTUSSAL

Az előbbi döntésemben meghatározó volt a Jézus Krisztussal való találkozás. Hitoktató lelkészeim szolgálataikkal ezt elősegítették. Megtanították Luther Kis Kátéját, amelyből a második hitágazat magyarázata érintette meg legjobban a lelkemet. Azonban ez a csodálatos hitvallás akkor még nem lett az én hitvallásommá, inkább tananyag maradt. Lelkészeim tanácsára részt vettem az 1947-es és 1948-as, nagyon sokakat megmozgató ifjúsági konferenciákon Tahiban. Ott értettem meg igazán, hogy az az Isten, aki megteremtette azt a csodálatos környezetet, amelybe beleszülettem, szeretteimet, akikhez hozzá tartoztam, és aki megteremtett engem is, Ő nemcsak teremtőm, hanem édes Atyám az ő szent Fia, Jézus Krisztus által, aki „az Atyától öröktől fogva született valóságos Isten és a Szűz Máriától született valóságos ember”, aki „az én Uram” is, és ő „engem elveszett és megítélt embert megváltott, ... hogy egészen az Övé legyek, az Ő országában Ő alatta éljek s Őt szolgáljam”. Ez a felismerés a korábbi elhívásnak a megerősítése volt számomra.

TALÁLKOZÁS A TEOLÓGIA TUDOMÁNYÁVAL

A szívem szerinti választás örömevel kezdtem hozzá a teológiai ismeretek elsajátításához. Azonban hamarosan tapasztalnom kellett, hogy két területen jelentős hiányosságaim vannak. Az egyik a szövegyűlekezeti helyzetemből adódott. Ami egy anyagyűlekezetben felnőtt évfolyamtársamnak egészen természetes, átéltem, megtapasztalt ismeret volt, az nekem tanulmányi anyag. Így az egyház szervezete, felépítése, működése, liturgiája stb. elsajátításra váró tananyag volt. Hitoktató lelkészeim, akik nagy távolságból, nagy nehézségek árán jutottak el Gyöngyösre, különösen a háború után, csak a legfontosabb ismeretanyag átadására szorítkozhattak. Ezen a hiányosságon azonban hamar túljutottam. Beépültem a soproni gyülekezetbe, és ott gyermekbiblikör vezetését is vállaltam. A másik hiányosság azonban sokkal nagyobb küzdelmet okozott számomra. Ez a hiányosság a német nyelv területén mutatkozott. A háború alatt megkezdett, német nyelv tanítása a háború után meg is szűnt. Szavazhattunk, kívánjuk-e továbbra is tanulni ezt a nyelvet. Kettőnk ellenében az osztály nagy többséggel leszavazta. Helyette oroszra kezdtek el tanítani. Ez is abbamaradt. A korábban választható két nyelvel, az olaszsal és franciával mentünk tovább. Én a latin nyelv mellett olaszból érettségiztem. A teológián nem vettem hasznát. De a külföldi evangélikus teológiai irodalmat ismerve, a franciával sem mentem volna tovább. Mindez sok többletküzdelmet jelentett számomra a későbbiekben. Az elmondottak ellenére tanulmányi eredménybeli problémáim nem voltak. Sok segítséget kaptam professzorainktól, akiknek az előadásait örömmel hallgattam.

TALÁLKOZÁS A PRÓBATÉTELEKKEL — LETERHELŐ ESEMÉNYEK A HÁTTÉRBE

Édesapámat osztályidegenné nyilvánították, nyugdíját elvonták. 1949-ben az akkori Államvédelmi Hatóság kisajátította mátrafüredi házunkat. (Amikor befejeztem első teológiai évemet, már nem térhettem vissza gondtalan gyermekkorom csodálatosan szép színhelyére. Sőt évekig a közelébe sem mehettünk. Csak álmaimban tért vissza évekig a régi otthon, de most már az álom is szertefoszlott, mert a kárpótlási törvény nem terjedt ki erre az ingatlanra, ugyanis a törvényben meghatározott időpont előtt egy hónappal vették el.) A család Gyöngyösre került. Az átélte idegizgalmak és a fennmaradásért vívott küzdelem felőrölték édesapám egészségét. Nyugdíja elvesztésével az egészségbiztosításból is kiesett. Kezeltetése óriási terhet jelentett. Ezért engem anyagilag segíteni már nem tudtak, sőt nekem kellett segíteni. Lelkiismereti kérdéssé vált számomra: tanulni, vagy dolgozni és otthon segíteni. Isten továbbtanulásom mellett döntött. A nyarakat nagyon nehéz fizikai munkával töltöttem, hogy családomon segíthessek.

Közben megtörtént az egyház és állam szétválasztása. Ennek következtében 1950 nyarán egyházi intézménnyé lett a teológia, először Sopronban, majd Budapestre költözött az intézmény. A politikai erővonalak azonban az egyházi intézménybe is behatoltak. Mivel évfolyamunk nagy létszámú volt, ezt az akkori politikai hatalom nem nézte jó szemmel.

1952 őszén, az előbbiekben vázolt terhekkal, megkezdtem az ötödik teológiai évemet. Soha olyan lendülettel nem fogtam munkához, mint abban az esz-

tendőben. Már látható volt a befejezés, és a sok átélte küzdelem ellenére soha annyira még nem éreztem a teológiai tanulmányok jó „ízét”, mint akkor. Kedves területem az írásmagyarázat volt, de volt egy ószövetségi témám is: az ószövetségi időszámítás, amit szerettem volna feldolgozni. Ilyen előzmények után derült égből jövő villámcsapásként ért az Akadémia vezetésének a döntése, amely néhány évfolyamtársammal együtt nagy kérdés elé állított. Apró eltérés volt az ellenünk hozott határozatban. Én abban a csoportban voltam, amelynek az volt az ítélete, hogy elvégezhetjük az utolsó évet, elhelyezésünket az egyház nem biztosítja és minden anyagi támogatást megvonnak tőlünk. Családunknak az előbbiekben felvázolt anyagi helyzete miatt, amelyet az Akadémia vezetése is ismert, ez a teológiai tanulmányaim végét jelenthette volna. Tanulmányi eredményeim és magatartásom nem indokolta ezt a döntést, de a vezetés sem indokolt. Döntésük politikai motivációjának az ódiómát nem akarták vállalni. Folytatva saját sorsom leírását, elmondhatom: Isten vállalt engem. Kirendelte a továbbtanulás lehetőségét. Jávor Pál, akkor már ceglédi lelkész egy kölcsönt szerzett számomra, amelyet segédlelkész éveimben törlesztettem le. Néhány évfolyamtársunkkal különböző munkákat is vállaltunk (vagonkirakást éjjel, a METRÓ építésénél felszíni munkában isrészt vettünk stb.). Isten mindezekkel átgátolt a nehézségeken és 1953-ban elvégeztem a teológiát. Lelkesszé avatásom 1953. július 5-én volt a Budapest-Csepeli Gyülekezet templomában. Krisztus változatlan hatalmát és szeretetét megtapasztalhattam.

NÉHÁNY TANÁCS KÍVÜLRŐL, BIZONYOSSÁG FELÜLRŐL

Több üzenetet kaptam egyházon kívüli ismerőstől. Bizonyára más is így volt abban az időben ezzel. Az egyik így hangzott: „Képeztesse át magát tanármak, mert 10 év múlva nem lesz egyház”. Jézus Krisztus soha el nem múló hatalma jutott eszembe azzal az igével, amelyet az egyházzal mondott: „a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta” (Mt 16,18b). Szívemben a felülről kapott bizonyosság nyugalmával indultam Krisztus szolgálatára.

TALÁLKOZÁS AZ EGYHÁZI SZOLGÁLATTAL

Az indulás, a szolgálatba állás nem volt egyszerű, nem ment könnyen. Dr. Vető Lajos püspök Celldömölkre helyezett gyülekezeti segédlelkészi szolgálatra. Jelentkezésem után Molitórisz János esperes-lelkész közölte velem, hogy nem tud fogadni, mert Bánfi Béla és Csizmadia Sándor segédlelkészek, akiknek akkor volt folyamatban a megválasztásuk és elkerülésük, még Celldömölkön vannak. Az újabb kiküldés Bocsárlapujtőre, Salgótarján filiajába szolt. Csengődy Lajos esperes jelentkezésemre közölte, hogy a bányászfalu pártszervezete kijelentette: „eddig sem volt itt segédlelkész, ezután sem lesz”. Tehát nem tud fogadni. A feleslegesség nyomozó érzésével Gyöngyösön töltöttem a nyarat. Szeptemberben kaptam az újabb kiküldést, ismét Celldömölkre, ezúttal egyházmegyei segédlelkészi szolgálatra. Molitórisz János lelkészként hamarosan nyugdíjba ment, esperesi szolgálatát azonban tovább végezte. 1953 őszén a celldömölki gyülekezet Józsa Mártont választotta lelkészül. Én Molitórisz János mellett maradtam, míg esperesi szolgálatától meg nem vált. Ezután egy újabb kinevezéssel a celldömölki gyülekezet segédlelkésze

lettem. Józsa Mártontól azt kértem, mint kezdő, hogy az igehirdetésekre együtt készüljünk. Ebből nőtt ki azután a későbbi celldömölki homiletikai munkaközösség. Három esztendő töltem Celldömölkön. Molitórisz Jánostól a pontos adminisztrációt és a rendszeresen felépített prédikációt, Józsa Mártontól az embert megszólító igehirdetést tanultam meg. Istennek köszönöm meg mindkettőjük segítő szeretetét.

A Celldömölki Gyülekezethez kapcsoló életem meghatározó eseménye, 1956 karácsonyán Kenesei Ilonával történt házasságkötésem. Isten feleségemben hűséges segítőrságot adott, akivel hűségben és szeretetben szolgálunk Urunknak. Vallom, hogy a hiteles lelkesítő szolgálatnak a kiegyensúlyozott, rendezett családi élet az egyik tartópillére.

1956. október 1-jén kerültem első önálló szolgálati helyemre, Barlahidára. Mostoha körülmények fogadtak. Szűk, kis parókia, süllyedő közfalakkal. Vezetékes víz, villany nem volt. Ez utóbbit két évig hiányoltuk. Kevés volt a fizetés. 25 településből álló szórványgyülekezet volt. Szolgálati jármű először kerékpár, majd egy rossz motor. Sok volt a gyaloglás. Ezek voltak a fő jellemzők. De sem feleségem, aki egyenesen Budapestről került oda, sem én, aki kora gyermekkorom óta villanyfényes településen éltem, nem estünk kétségbe, hanem Isten iránti hálával végeztük szolgálatunkat Jézus szavaira gondolva: „Az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania” (Mt 8,20).

Két leánnyal ajándékozott meg bennünket ez időben Isten. Az egyik kertész-üzemmérnök, most papnéként szolgál a paksi gyülekezetben, másik óvónő Budán, ahol hittant is tanított.

1964-ben egyhangú választással Zalaegerszegre kerültem. Lakás nem volt, mert a parókiát a városi tanács 1951-ben kiutalta a Honvédségnek. Hat évi kemény küzdelem után három részletben kaptuk vissza a földszintet. Az emelet továbbra is a Kiegészítő Parancsnokság használatában maradt.

A barlahidai terület társgyülekezetként Zalaegerszeghez került. Kezdetben motorkerékpárral jártam az óriási szórványt. Vasárnaponként 5–6 istentiszteletet tartottam. 1965-ben pénzt kaptunk szolgálati kocsit vásárlására. Ebből egy használt Trabant 601-est vásároltunk. A szórvány szülőteként örömmel végeztem ezt a fárasztó szolgálatot, amelyről sok szép emléket őrzök. Kórházi és szociális otthoni szolgálatot is gyakorolhattam. A gyermekek és fiatalok tanítását a hittanórák elsorvazása után bibliakörökön és ifjúsági órákon végeztem. Istennek adok hálát azért, hogy egykori konfirmandusaim közül néhány a teológiára mentek és ezek lelkesítő karunk megbecsült tagjai.

1983 nyarán egy alföldi mamut gyülekezetbe kerültem, Orosházára, a gyülekezet meghívása alapján. Röviddel utána megválasztottak a Nyugat-Békési Egyházmegye esperesévé. Ezt a tisztséget két cikluson át töltöttem be. Ott is harci feladatokat bízott rám az Isten. Egyházunk egyik legjobban megnyomorított gyülekezte volt Orosháza, az egyházmegyében is sok probléma volt. Békés megyében az egyházellenes politika céltablája az evangélikus egyház volt létszám-folénya miatt. Ennek következtében elnéptelenedtek templomok, némelyiket pedig szándékosan megrongálták. Ebben a szituációban készültünk az 1984. év Budapesten megrendezésre kerülő LVSZ Nagygyűlésre és az országban szétrajzó külföldi vendégek fogadására. Azt, hogy az országunk szempontjából

sem mindegy, hogy milyen benyomásokkal távoztunk, átértékelték az állami szervek is. Ez a körülmény, vábbá az a tény, hogy a dunántúli konszolidáció egyházi helyzetből kerültem oda, hozzájárultak hozzá, hogy — Isten segítségével — új alapokra helyeződött az állam és az egyház viszonya abban az egyházmegyében is. Egyházunk a megfélemlített kétszerengedelmesség helyzetéből partner helyzetbe került. Ezért, ha kellett, tudtunk és mertünk ellentmondani, de esetenként tudtunk a jó érdekében együttműködni. Az említett partneri viszony tette lehetővé számomra, hogy megvédjem azokat a lelkesítőket, akik az ifjúsági munkát az egyházügyi előadó által kifogásolt intenzitással végezték, hogy harcolják a szociális otthoni szolgálatok engedélyezéséért és felépítéséért. Az egyházi temetések visszaszorítása elleni harcok, Évekkel később az államosított egyházi ingatlanok visszaszerzése, a hitoktatás beindítása és az oktatási intézmények szervezése körüli küzdelmekben lehettem Isten eszköze gyülekezeti és egyházmegyei szinten. Istennek köszönöm meg orosházi lelkesítőrságot, az egyházmegye lelkesítőit, akiknek jelentős része élő hittel, nagy buzgalommal dolgozott és szolgálatával hozzájárult az egyházmegye arculatának megújításához.

Számomra Isten jó lehetőségeket adott a megye és a város világi szervezeteiben való működésem során is. Kezdetben az egyházellenesség fékentartása, később az egyház érdekképviselete tekintetében.

A gyülekezeti, egyházmegyei feladatok mellett szolgálatot végezhettem felsőbb egyházi testületekben is. Így az egyházkerület presbitériumában, a Gusztáv Adolf Segélyszolgálat kerületi előadójaként, az egyházkerület bíróságának tagjaként és az egyházkerület lelkesítőképző bizottságában. Részt vettem országos egyházi bizottságokban, továbbá kerületi tagja vagyok törvényalkotó zsinatunknak. Mindezek az egyház egészségéért érzett felelősséget munkálták bennem.

Az írott és elektronikus sajtóban is szolgálhattam egyházunk ügyét és hirdethettem Krisztus evangéliumát. Sohasem értem rá arra, hogy megszámláljam az országos lapjainkban, vagy egyes gyülekezeti újságokban hány cikket írtam, hányszor hirdethettem az igét a magyar, vagy a helyi rádiókban, és hányszor szólalhattam meg az országos, vagy városi televíziókban. Nem az a fontos, hogy hányszor, hanem az, hogy szólhattam, hogy tanúja lehettem a soha nem változó Jézus Krisztusnak, Aki nagyon nehéz történelmi helyzetben is megtartotta egyházát.

1995. december 31-én mentem nyugdíjba, de ez a lelkesítő pályám nem ért véget. Helyetteslelkészként szolgálok a lelkesítőválasztás előtt álló szombathelyi gyülekezetben, segíték Celldömölkön. Ha ezek véget érnek, végezhetem azt a munkát, amelyre Orosháza 250 éves jubileumára készített tanulmánykötet szerzőinek találkozási társaságaként vállaltam. Nyomába eredek az Orosházai alapító zombai ősöknek, honnét indultak el, mely gyülekezetekből. Ehhez kérek erőt a múltat jelent és jövőt összekapcsoló Úr Jézus Krisztustól, aki legyen a dicséret, dicsőség és hálaadás azért, hogy szolgálatba állított és elfogadta szolgálatomat.

Töredékes vallomás

Országos Evangélikus Találkozó

Úgy tíz évvel ezelőtt kisfiam fogócskázni hívtak a Hartai paróka udvarán a nagy ezüstfenyő körül. Megdöbbenem vettem észre, hogy néhány kör után teljesen kifulladtam. Megszületett a nagy elhatározás. Vissza a forráshoz, a diákevek sportjához, vissza az egészségesebb élethez a családom miatt, és a szolgálat miatt! Elkezdődött a nagy harc az idővel, a fáradtsággal, önmagammal. Szép volt. Futás, futás... Alapmozgás. Felfedeztem a Duna-partot, az évszakok csodálatos változását, a májusi ártéri erdők bődítő illatát, a behavazott téli táj friss levegőjét, amikor csak saját lábnyomomat láttam a visszafelé vezető úton. Elővettem a teológus koromban a szupplikációs árulékból vásárolt súlyzómat, az ugyancsak abban az időben beszerzett két személyes favázas összrakható rajakomat... Valami elkezdődött... Nem maradtam egyedül. Igyekeztem másokkal is felfedeztetni a Dunát, a modern, nyitott gondolkodást, lelkiületet. Az eléggé zárt közösségben új színfoltot jelentett ez a mozgalom. Az evangélikus gyülekezet nemcsak lélekszámánál fogva, hanem kezdeményező-képességével is domináns szerepet töltött be a falu életében.

Nyitottunk a nagyobb közösség felé is. Szerettem volna, hogy a gyülekezet hasson más gyülekezetek életére is, s fordítva, más gyülekezetek élete és szolgálata is hasson saját gyülekezetünk életére. (Ez azért nem teljesen így történt.)

1992-ben egyházunk Hartán rendezte meg a német nemzetiségű evangélikus gyülekezetek találkozóját. Egyháztörténeti jelentőségű esemény volt. Új szerek fűdögáltak akkor. Maradandó élmény sokak számára. A magyar kormány is miniszteri, államtitkári szinten képviseltette magát. Akkori miniszterelnökünk személyes levélben üdvözölte a találkozót. Megtisztelt elenlétével bennünket a német nagykövet, a német nemzetiségi szövetség elnöke, s más állami vezetők is.

Telitalálat volt akkor a mottó: Miteinander – füreinander – Együtt – egymásért (Azóta már gyufásimkén is láttam egy biztosító társaság hirdetéseként).

1992 őszén egyházmegyei közgyűlés volt Hartán, amelyen Dr. Harmati Béla püspök úr megerősítette szolgálatában az újraválasztott esperest, Káposzta Lajos soltvadkerti lelkészt. Ezen a közgyűlésen javasoltam – nem légből kapottan! – egy egészségvédelmi program indítását elsősorban lelkészek számára, de ezzel a reménnyel, hogy majd gyülekezeti tagok is csatlakoznak. A nemzetiségi nap mottóját felhasználva gy született meg a jelmondat: Együtt – Egymásért Az egészségesebb Egyházzért! Ezt nem csak fizikai egészségvédelmi programként hirdettük meg! Beleérttem az egészségesebb gondolkodást, az egészségesebb emberi, testvéri kapcsolatokat, hivatalos fórumokon, a magánéletben egyaránt. Beleérttem az egészségesebb lelki életet is a gyülekezetek számára is, amiért harcolni nyilvánvalóan mindannyiunk lelki-keresési feladat. Létrejött az Evangélikus Lelkészek Országos Bajnoksága. Bács-Kiskun megye önkormányzata nagyon felkarolta ezt az ügyet. Állami rész-

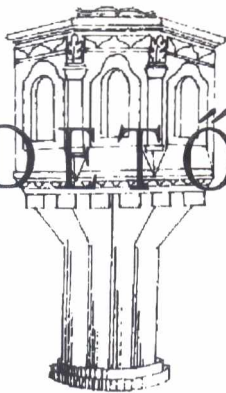
ről megyei szinten jegyzett esemény lett a „Hartai napok” új hagyománya, az evangélikus gyülekezet nevéhez fűződően. Közeledünk a témánkhoz. Egyre inkább úgy éreztem, szükség lenne egy nagy evangélikus találkozóra, országos nagygyűlésre, ahol együtt megjelenhetünk az ország nyilvánossága előtt, s mi magunk is átélhetjük a nagyobb közösség élményét és erejét. Hiszen vagyunk még... Jó lenne összefogottan megszólalni, bátorítást, útmutatást adni önmagunk számára is, s jelzést adni a társadalom számára is. Sokan szeretik ezt az egyházat, sokan küzdenek a szolgálatában és keresik a jövő útját... 1993-at írtunk akkor. Próbálkozásomra negatív visszajelzéseket kaptam. Teljes jóhiszeműséggel az apropót az 1984-es LVSZ Naggyűlés 10. évfordulója adta volna 1994-ben. Akkor sokan nem értettek. Tudomásul vettem, de úgy érzem komoly lépéselőnyre tehetünk volna szert – ha egyáltalán szabad így gondolkodni. Nem adtam fel. Ócsai Zoltán váraljai lelkész, aki többször részt vett a hartai programokon, felkért, hogy vegyek részt egy országos ifjúsági találkozó szervezésében, amit Váralján szeretne megtartani. Sok kérdőjellel találtuk szembe magunkat, de szívvel, lélekkel küzdő szervezőgárda jött össze. Így született meg a „Szélrózsa”, egy nagyszerű impulzus arra, hogy rendezzünk felnőtt gyülekezeti találkozót is. Az idők változnak. Az eseményekre meg kell érnie a helyzetnek, fel kell ébrednie az igénynek a szívekben is. 1995 szeptemberében választás útján Paksra kerültem. 1996-ban már offenzívát indítottam a találkozó megrendezése érdekében. Ebben bátorított a város, a gyülekezet fogadókészsége, a központi földrajzi helyzet, az infrastruktúra stb. Bátorított az is, hogy kollégák és gyülekezeti tagok a beszélgetésekben akár a szárszói üdülőben, akár az országos evangélikázáción mind helyeselték az ötletet. A legfelsőbb egyházi szinten pozitívan fogadták a javaslatot. Az Országos Presbitérium hivatalos döntésével támogatta az ügyet. A nemzetközi szintű egyházi tanácskozásokkal is (LVSZ) szinkronban van a hazai találkozó.

Paks országos hírű, szépfekvésű 20.000 lakosú kisváros a Duna mentén. A város megtiszteltetésnek veszi az evangélikus egyház rendezvényét. Bízom benne, hogy a jó hír sebes szárnyakon fog szállni augusztusban erről a helyről minden gyülekezetünkbe.

Tudom, hogy a kis lépések is fontosak, az egyes emberrel való lelkipásztori beszélgetéstől vagy beteglátogatástól kezdve, de azt is tudom, hogy szükségünk van a nagyobb közösségre is, a nagyobb összefüggések megértésére is éppen azért, hogy mindennapi szolgálatunk elvégzéséhez erőt, reménységet és hitet nyerjünk. Szeretettel kérek mindenkit, tegye meg ezt a kis lépést a találkozó felé, ami reá hárul, hogy Isten Magyarországon vándorló evangélikus népének összejövetele áldással legyen sokak számára. „Jövel Szentlélek Úristen”.

Szabó Vilmos Béla

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Húsvét utáni ötödik vasárnap

1Tim 2,1–3(4)

EXEGETIKAI ELŐKÉSZÍTŐ

Javaslat: A 3. versnél nem fejeződik be a mondat. Ezért tanácsos még a 4. verset is hozzávenni. Annál is inkább, mert itt tágul ki az imádságaink horizontja, hogy *átfogja az egész emberiséget*. Istennek minden emberre érvényes üdv-akarata ad értelmet és reménységet imádságainknak.

A szöveg a „pásztorlevelek” összefüggésében: Megváltozik az eszkatológiai perspektíva. Felmerül a lehetőség annak, hogy a vég kitolódik és a történelem megy tovább. Hangsúlyok tolódnak el. Amíg eddig az egyház számára megfelelt egy „felvonulási épület” is, amellyel nem kell sokat törődni, most *hosszabb távra kell berendezkedni, tartósabb épületet kell emelni*. Több figyelmet kell szentelni a környezetre, a társadalomra, a hatalmi struktúrákra, a földi hivatásra, a család szükségleteire. Az egyházon belül előtérbe kerül a hitvallás, a hagyomány, a szervezet és a liturgia.

Az eredeti görög szöveg többlete: Az 1. versben a „kérlek” szó testesebb. Mivel hiányzik a „téged” személyes névmás, inkább az „elrendelem” fordítás látszik megfelelőbbnek. „Tartassanak”: értsd: *legyenek rendszerezsek!* A szinonimáknak nemcsak színező szerepük van. Többféle műfajú, rendeltetésű imádságról van szó: könyörgésekről, átfogóbb jellegű imádságról (Semsey K.), közbenjáró kérésről, végül pedig hálaadásról. Ez utóbbira hivatkozik Holtz, amikor ezeket az imádságokat *az úrvacsorai liturgiában* helyezi el (ThHNT 13,53. kk. o.). — 2.v.: „királyokért”: P. Lampe szerint itt 1 Pt 2,13.17-hez hasonlóan a római császárról, illetve a császári ház tagjairól van szó (EWNT. I. 494.)

A textus üzenete: A keresztyének megbízatása, hogy rendszeresen járuljanak imádságban minden emberért Isten színe elé. *Sokféleképpen nézhetett az első keresztyénség a körülötte nyüzsgő emberekre, az emberiségre: mint ellenséges közege, mint vesztükbe rohanó tömegre, mint kevés reményt nyújtó missziói terepre.* Ha már imádkozni tudunk értük, a nehéz eseteket is beleértve, akkor oldódnak a fenntartásaink, és akkor már tenni is készek vagyunk értük. Csak pótcselekvéssé ne váljon az imádság!

Az egész emberiségért rendszeresen elmondott imádságokat az a reménység élteti, hogy találkozik *Istennel minden embert érintő üdvakarataival*. Ha Isten akarja, akkor miért kell őt erre kérnünk — okvetlenkedik az értelmünk. Isten szándéka nyilván az, hogy mi az ő ügyét a magunk ügyévé tegyük, mint akik hozzá tartoznak. „Istennel jóságos

és kegyes akarata teljesül a mi kérésünk nélkül is, de mi kérjük ebben az imádságban, hogy közöttünk is teljesüljön. Luther: Kis Káté) „Az imádság olyan eseménye a gyülekezeti istentiszteletnek, mint az ütközet a csatatérnek. A gyülekezet beveti magát azért, hogy a sötétség szellemi erőinek hatalmától felszabaduljon az ember, minden ember” — írja Semsey Klára Tim. kommentárjában (48. o.).

Isten jóakarataiba beletartozik a történelmi megrázkódtatások nélküli élet. A nyugodt és békés periódusokra az egyház népének is szüksége van, s erre csak akkor számíthat, ha a körülötte levő társadalom rendje is zavartalan. Igaz, Isten népe a nehéz időkben vall igazán színt, akkor derül ki, hogy mit ér istenfélelme és tisztességes szándéka minden ember iránt. De ilyen próbás időköt kérni Istentől istenkísértés lenne. Nem kisszerű, kispolgári vágy tehát az egyház részéről, ha „nyugodt és csendes életet” szeretne, amelyben *zavartalanul gyakorolhatná magát* az Isten és emberek közötti kedvességben (Lk 2,52).

A bibliai realitáshoz tartozik, hogy az ilyen mindenki számára kedvező történelmi idő nagy mértékben a vezetőkön múlik. Abban az időben a római császár egyeduralmú volt, tehát elsősorban az ő kormányzásán múlott a béke és jólét. De az is nyilvánvaló, hogy a függőségi rendszerek felülről lefelé az egész társadalmat átszövik. A csendes és nyugodt idő nagy mértékben attól függ, hogy *ezek a rendszerek jól működnek-e*. Hogy „a feljebbvalók” jól irányítanak-e, az alárendelték engedik-e magukat irányítani. A hatalommal élnek-e, vagy visszaélnak vele. Ha a gyülekezet imádkozik a felsőbbiségért, akkor ezzel azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy nem Istennek, hanem imádságra szoruló embernek tekinti, olyannak, aki nem feltétlenül Isten csapása.

Dr. Cserhádi Sándor

Imádkozzatok és buzgón kérjetelek...

Pál apostoli tanácsai nemcsak Timóteus szolgálatához nyújtottak segítséget, hanem a mai gyülekezeti életéhez is elengedhetetlen keretet adnak. A gyülekezet közös imádsága, az imádkozás ajándéka és szolgálata kerül témaként elének Rogate vasárnapján, s a textusunk — a liturgia többi részéhez kapcsolódóan — ehhez ad segítséget. Mégis talán a nyugodt és csendes élet lehetne az igehirdetésünk kiindulópontja.

Vágyként él mindenkinek a szívében a nyugodt és csendes élet. A sokat zaklatott és agyonhajszolt ember keserűen igyekszik lerázni magáról többlet-feladatokat: „Hagyjanak engem békén! Elég nekem a magam baja! Miért pont én segítek? Hát nekem már egy csendes perc sem jár? Egy nyugodt este sem jut? Egy pihenőnap sem adatik?” Sokan életmódváltással igyekeznek maguknak a nyugodt életet megteremteni: Akik megtehetik, tanyát vesznek, hogy a város zajától távol legyen egy csendes sziget számukra. S a

Jel 1,7–8

falusi élet terheit nem vállalók, ha tehetik, városzéli panelokban vesznek lakást, ahol nem kell köszönni a szomszédnak és nem kell félni a pletykák gyors terjedése miatt. Nyugodt és csendes élet.

S mégis a zaklatottság növekszik. A nyugtalanság és a béktelenség! A bizonytalanság! Mert mindenki csak magának akar békés, csendes, nyugodt életet, s a másik nem érdekli!

A húsvét fényében járó gyülekezet körvonalai sem élesek. A keresztyének ugyanúgy magukon hordják korunk negatív korjelenségeit. Sőt a gyülekezet számára nem egyszerűen csak kihívást, hanem kísértést jelent a korunk, s még az is növeli a zaklatottságot, hogy az evangélium hirdetésének a feltételei egyre rosszabbak. Pedig nincs ez így rendjén!

Pál Krisztus népének szolgálatára mutat rá. Mert az egyház, ez az emberi vonások által is meghatározott csapat sajátos küldetéséről megfélekedve, olykor a hatalom élőkódója, máskor a hatalom kritikusa, egyszer a kiszolgálója, máskor a kihasználója lett. Az imádság pedig elnémult az ajkán. Az egyház küldetése ebben a világban nem az igazodás vagy az ellenállás, hanem az imádkozás! Mert egyedül a kegyelemre szorultak mernek könyörögni, a bűnbocsánatból élők mernek másokért is esedezni és a megváltottak tudnak hálát adni. A húsvétból, Jézus Krisztus halálából és feltámadásából élők az imádság meghallgatásának az ígértét hordozzák. Jézus bátorító parancsa az apostolnál szeretetteljes kéréssé lesz. Arra kérlek mindenekelőtt, hogy tartsatok könyörgéseket...

Egy ilyen kérés kapcsán keresztyén életünk megnyilvánulásait, istentiszteleti életünket, s gyülekezeti életünket kell mérlegre tenni. Milyen a mi gyülekezeti „imá-életünk”. A sok szó közül, amely elhangzik egy-egy istentiszteleten vagy gyülekezeti alkalmon, mennyi az imádság? S mennyire „aktív” a gyülekezet akkor, amikor a lelkész imádkozik. (Vagy csak mondja az imádságot?)

„A szeretet önzetlen megállást parancsol. Ha szeretsz, időt kell szentelned annak, akit szeretsz. Imádkozni annyi, mint megállni, időt szentelni Istennek...” — írja M. Quoist.

S talán hozzátehetjük azt is, hogy aki szereti ezt a teremtett világot, s benne az adott környezetét, az megáll érte is imádkozni.

Imádkozzatok és buzgón kérjetek...

Tartsatok könyörgéseket: Ez parancs és lehetőség.

A kapcsolattartásra, a megszólításra, a beszédre Isten ad nekünk lehetőséget. S a vele való kapcsolatot a Jézus Krisztus megbékéltető szolgálata révén építette újjá.

Tartsatok könyörgéseket: Ez bizalomépítés és felelősség-hordozás.

A körülöttünk élők — hatalmon lévők és kicsiny emberek — nem az ellenségeink, hanem társaink az úton. Az ellenségeskedés és a zűrzavar senkinek sem természetes közege. Aki úgy akar csendes és nyugodt életet élni, hogy az „Isten háta mögé” bújjik, az célját nem éri el. Az, aki Isten színe elé mer lépni bátor és mindenkit magába foglaló imádságaival, az már nem ellenségként, hanem Isten eszközeként és gyermekének tekinti a többi embert is.

Tartsatok könyörgéseket: Ez jövőformálás és Isten országának építése.

Nem azáltal lesz nyugodt és csendes az életünk, hogy imádkozunk. Hanem azáltal, hogy Isten meghallgatja az imádságunkat. Az imádság nem önszuggeszció, hogy az elmélkedés közben megtaláljuk a belső békénket. Isten erejének a mozgósítása ez. S nem lehet öncélú. Nem azért imádkozunk, hogy az „Eldorádó” köszöntson ránk, hanem azért, hogy minél többen megismerhessék az Isten Krisztusban megmutatott szeretetét, az Isten országának titkát.

Ha imádságra nyílik a szám, akkor csak ezért nyíljon, hogy mindenféle önző érdek nélkül tudjak annyit szólni: Mi Atyánk... jöjjön el a te országod.

Bence Imre

A perikópa a könyv mottója, felirata. (Jelentősége ezen a téren Rm 1,16–17-hez mérhető.) Hinnikus formáját a Nestle-féle görög szöveg tördelése is mutatja. Karner (*Apokalipszis*, 46) ezt azzal is kifejezésre juttatja, hogy ő a Jelenések könyve egészét egyetlen hatalmas istentiszteletnek tartja, s ezen belül 1,7–8-at az istentisztelet elején felhangzó prófétai ígének. Zenei képpel ugyanezt úgy lehet kifejezni, hogy a mű elején már megszólal a fő motívum. Ez a motívum itt a parúzia: az egykor megfeszített Jézus vissza fog térni ítéletre.

A könyv többi részéhez hasonlóan itt is igen jelentős az ószövetségi igék értelmezése. 1,7 két prófétai igét ötvöz egybe, s helyezi mindkettőt jellegzetesen krisztológiai kontextusba. Dán 7,13 az ítéletre mennyből, felhőkön érkező Emberfia-ábrázolás klasszikus locusa, Zak 12,10 pedig arról szól, hogy Jeruzsálem népe bűnbánatot tart az ártatlanul megölt igaz miatt. E két ószövetségi ige sajátosan egészíti ki egymást. A dánieli prófécia (ld. annak folytatását, különösen is 7,27-et) egy olyan Eljövendőre vonatkozik, akinek minden más nép és uralkodó alávetettje lesz — vagyis Izraelnek a többi néphez viszonyított kiválasztottságát tükrözi. Zak 12,10–14 ezzel szemben Izrael belső meghasonlottságát ábrázolja, aminek oka az a felismerés, hogy akit megöltek (εκσεκεντησαν = átszögeztek, keresztülszúrtak!), az valójában a közülük való Igaz volt. E két, eltérő hangsúlyú ige ilyen összekapcsolása jól érzékelteti Jézus személyének titkát: látszólag csúfos halála és dicsőséges eljövetele összetartozik. Nem *annak ellenére* lesz Jézus a világ ura (παντοκρατωρ = Pantokrátor, omnipotens), hogy kínhalált szenvedjen, hanem *éppen azért*. Victor, quia victima. Győztes, mert áldozat. „A csúfos keresztihalált szenvedett Emberfiának dicsőséges eljövetele a Jel. alaptémája. Ezt hirdeti, erre tekint feszült várakozással és azt tanúsítja a János próféciáját hallgató gyülekezet.” (Karner, *i.m.*, 46). Az összefüggésből azonban az is kiderül, hogy nemcsak a gyülekezet tagjai látják meg a Pantokrátor megérkezését, hanem ezt azok is kénytelenek lesznek szemlélni, akik őt egykor bántalmazták és elutasították. vö. 2Kor 5,10: „Mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt.” Ez a vers — benne a szenvedélyes keleti gyászra utaló κοιτω igével — azt fejezi ki, hogy lesz idő, amikor már minden sírás és nekikeseredés későinek bizonyul. vö. Mt 25 példázatait a hiábavaló esdeklésről és érvelésről.

1,8 ugyanúgy Eljövendőnek (ο ερχομενος nevezi Jézust, mint egykor Keresztelő János Mt 11,3 szerint, ezúttal azonban egyértelműen a második eljövettelre utalva. A versnek dinamizmust ad az a szerkesztés, amely a ο ων és a ο ην után nem ο εσται-τ (lesz) ír, amit várnánk, hanem ο ερχομενος-τ, ami utal arra, hogy az eszkatológikus jövő már megkezdődött.

A könyv alaphangját — forma és tartalom tekintetében egyaránt — megadó két ószövetségi igét az ünnepélyes ωαι és αμην szavak zárják: az előbbi görög és az utóbbi héber szó egyaránt a próféták beteljesedésének és az ítélet eljövételének bizonyosságát fejezik ki.

1,8 εγο επιμ kifejezése az evangéliumokban megismert *én* vagyok mondások folytatásának minősül, jellegzetesen alkalmazkodva az apokaliptika stílusához, hiszen az „alfa és ómega” kifejezés a görög-zsidó számszimbolikában gyökerezik. A görög ábécé első és utolsó betűje a Pantokrátor mindent átfogó hatalmára utal. Az Ószövetségben az Istenre vonatkozó „első és utolsó” megjelölés a monoteizmus összefüggésében értendő: „Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincsen Isten!” (Ézs

44,6; 48,12). A παντοκρατες megfelel a *Jahve Zebaoth* méltóságjelzőnek (Hós 12,5; Ám 4,13; 9,5), vagyis utal Isten teljességére és mindenek fölötti uralmára. A mondat krisztológiai üzenete az, hogy amit az Ószövetségben Jahvéra értettek, az az Újszövetségben Jézusban teljesedett be. Az „első és utolsó” kifejezés szerepel még Jel 1,17-ben és 2,8-ban; 22,13 pedig így fogalmaz: Én vagyok az Alfa és az Ómega, az első és az utolsó, a kezdet és a vég. Ez azt jelenti, hogy az említett mondat sajátosan keretezi a Jelenések könyvét.

Fabiny Tamás

Gondolatok a szöveghez

Jézus mennybemenetele egyszerre hagyja nyitva és válaszolja meg a jövővel kapcsolatos kérdéseket. Nyitva hagyja, hiszen az azóta eltelt századok állandó kérdése maradt, hogy mi lesz holnap, milyen jövő az, ami vár rám, hogyan alakíthatom én a jövőmet? Ugyanakkor a legfontosabb választ megadja akkor, amikor az idők végén való újra eljövételéről beszél. A jövőnk nyitott, mégis meghatározott.

Mindenekelőtt fel kell tennünk azt a kérdést, hogy milyen jövőképe van ma az igehallgatóknak? Akik eddig hittek egy megvalósítható „szébb jövő”-ben, mára már valószínűleg elveszítették jövőképüket, kiábrándultak. Korunkat már nem a tökéletes világ megvalósításának látomása hozza lázba, hanem inkább az olyan spekulációk, amelyek az energiahordozók kimerüléséről, a túlnépesedésről, a technikai fejlődés veszélyeiről jósolnak. Sokan veszik komolyan ezt a jövőképet rezignálan, valós félelmek között. Egyéb-ként időnk sincs mindennapos gondjaink mellett ilyen távlatokban gondolkodni. A mának élünk, még ha kényszerből is.

Ezek között a jövőképek között jogos kérdés, hogy hogyan várjuk, várjuk-e egyáltalán azt a Jézust, aki ígéretet tett visszajövetelére? Mennyire élő bennünk a parúzia várása? Ebből következően, látszik-e az életünkön az, hogy mi Jézusra, a mindenhatóra várunk, hogy országának már itt polgárai vagyunk? Az ítélet egyértelmű képe felelős gondolkodásra és igehirdetésre kötelez. Gyülekezetünk, egyházunk tükrözi-e az Urát váró közösséget, akik szívből mondják ki a „Marana tha” hitvallását? Mindennapi imádságunkban tudjuk-e komolyan mondani a „Jöjjön el a te országod” kérését? Jézus mennybemenetele kezdete volt egy várokozásnak. A kérdés az, hogy várjuk-e mi azt a napot, vagy érvényét veszítette bennünk a visszatérés ígérete? Megszokott életformánkat kikezdő, alapjainkban megkérdőjelező kérdések ezek. Megújulást, az Istenhez való megtérést követelő kérdések.

AZ IGEHIRDETÉSHEZ

Ha izgalmas könyvet olvasunk, nehéz megállni, hogy ne lapozzunk a végére és ne nézzük meg, hogy mi a befejezése. A Jelenések könyve, a Biblia utolsó oldalain valami nagyon fontosat közöl a történetünk végéről. Jézus Krisztus lesz az, aki az idők végén teljes hatalommal ítéletet tart felettünk. A gyülekezet ébresztésének hamis eszköze a félelemkeltés. Itt sem arról van szó, hogy ez az ítélet kiszámíthatatlan és félelmetes. Nem egy idegen zsarnok ítélkezik majd felettünk, hanem Jézus Krisztus. Az a Jézus, aki már itt volt közöttünk, aki nem ismeretlen, aki megismerhető. Éppen akkor lenne rettenetes a vég, ha ezt nem tudnánk. Mivel azonban ugyanaz a Jézus jön majd el, aki már közöttünk volt, ezért a jövő kiszámítható. Van mire építeni, van mivel, van kivel számolni. Róla tudjuk, hogy körülötte betegek gyógyultak meg, vakok láttak, bűnösök kaptak szabadulást. Tudjuk, hogy mit mondott a képmutatókról, a „jöllakottak”-ról, a gőgösökről. Ahogyan akkor tett, úgy fog majd tenni eljövetelekor is.

A „reménység lelke” az, ami megújíthat minket, nem félelemé. Mert az ilyen jövőbe vetett reménység átjárja mai életünket. A Jelenések könyvének végén, ahol ígéretversként megismétlődik, Jézus magáról mint „fény, hajnalcsillagról beszél”. Ez a fény, az élet fénye költözhet életünkbe, világíthatja be gyülekezetünk életét. Kato koromban sokszor néztem a hajnali hidegben a hajnalcsillagot. Már az jó dolog volt, amikor látni lehetett, amikor lezte a reggel közeledtét. Attól a pillanattól kezdve könnyebben teltek a percek, mert biztos lehetett az ember reggelben, a nap fényében, melegében.

Imádság: Urunk köszönjük, hogy nem hagytál kétségek között minket. Köszönjük, hogy a reménység lelkét adta nekünk a félelem helyett. Ébreszd egyházadban az élet reménységét. Add, hogy a mi életünk is lehessen jelenlétet és jövődet jelző csillag másoknak.

Ámen.

Krámer György

Húsvét után hatodik vasárnap

2 Tim 2,1–16

Az eredeti szöveg (Nestle Aland 27. kiadás) szakaszbeosztása: 2,1–7, 8–13, 14–21.

Joachim Jeremias (NTD 9 45–50. lp) így tagolja: 2,1–7 (Vállald a közösséget velem a szenvedésben) — 2,8–13 (Közösség Krisztussal a szenvedésben) — 2,14–21 (II. a szektások. Semmi haszontalan szóharcot). Nyilvánvaló, hogy mások esetleg más beosztást javasolnak. Az azonban világosnak látszik, hogy a kijelölt perikopa elvágja a harmadik szakaszt. Erre eleve figyelniünk kell.

Bár személyhez szóló levél ez, mégis általános érvényű kijelentései vannak Isten embereinek, Krisztus bizonyágtevőinek a szolgálatairól.

A halála közeledtét érző Pál „végrendelkezik”. Úgy tűnik, hogy két kifejezésre különös hangsúly esik a kijelölt textusban: a συν (együtt) prepozícióra, és a κακο (rossz, baj) előtagra.

1–7. A Krisztus bizonyágtevőire nehéz idők várnak, sok baj, szenvedés jár a világban szolgálókra. Pál itt azzal kezd, hogy (éppen ezért) mindig gondoskodnia kell arról, hogy legyenek, akik továbbviszik az igehirdetést, a tanítást, és hogy együtt kell elszenvedni a vele járó nehézségeket, bajokat. Magát a szolgálatot (anélkül, hogy részletesebben magyarázná) három képpel jellemzi: a katonáéval, az atlétáéval, és a földművesével. Mindegyikről csak rövid jelzést ad: a katoná nem foglalkozhat mással, csak ami a feladata, az atléta (a versenyző) csak akkor küzd jól, ha az előírásoknak, szabályoknak megfelelően versenyez, a földművesnek először magának kell részesedni a termésből. A képek további értelmét Timóteusnak kell megtalálnia.

8–13. Formailag két dologra kell figyelni (NTD): a 8. v. egy ősi hitvallás a Dávid magvából való, és a halált legyőző Messiásról, a 11–13. vagy pedig egy négysoros ének, amely részben Rm 6,8 részben Mt 10,33 (Pál és Jézus) kijelentéseire vezethető vissza. Jeremias felhívja a figyelmet arra, hogy tipikusan zsidó stílusú ez az ének, és valószínűleg Pál maga írta. Itt különös jelentősége van az „együtt” kifejezésnek (akik Krisztussal együtt szenvednek, vele együtt fognak élni és uralkodni), valamint annak, hogy a mi hűllenségünk nem teszi hűllenné Istent, azaz mindig van lehetőség az Isten hűségéhez való visszatérésre.

14–16. A Krisztus bizonyágtevője találkozik hamis tanítókkal, „szektásokkal”. Az ilyenekkel folytatott szóharc értelmetlen, sőt a gyülekezet kárára van. Az Isten emberének feladata az, hogy kitarison az igazság igéje, az evangélium

mellett, és tudja, hogy mikor és kinek mit kell mondania (ez az *ορθοτομειν* értelme).

(Részletesebb exegézis található NTD/9 Joachim Jeremias Die Briefe an Timotheus u. Titus és Adolf Schlatter Erläuterungen zum Neuen Testament kommentárjában)

Muntag Andor

Gondolatok az alapigéről

1. Keresztyénnek lenni dinamizmust jelent, folyamatot, egyre fejlődő életet. Az evangéliumnak bennünk és körülöttünk is növekednie kell. Vajon nem akadt-e el nálunk a tanulásból és mások tanításából álló folyamat?

a. Átadtuk-e a ránk bízott üzenetet a környezetünknek? Megbízható emberekké formálódtak-e „tanítványaink”? Sokan csak anyagiakban biztosítják pl. utódaik jövőjét, de a szellemi téren történő nevelést elhanyagolják. Miközben autója már van gyermekemnek, azt nem tudta meg tőlem, helytállni az életben hogy kell, kihez fordulhat, s hogy ő miképpen adja tovább mindazt, amit hallott, átélt és hitt.

b. Helyesen nevelni csak kölcsönösen jó kapcsolatban lehet, ha a felek mindent együtt tudnak vállalni. Nemcsak az örömben, jólétben, egészségben egyek, de a megpróbáltatásban is. Ebben áll az igazi egység ereje. Bár ma (talán) nincs üldöztetés, mint Pál idejében, de van emberi közöm-bösség, kirekesztettség és külső-belső széthúzás. Ebben a helyzetben egymást felvállalva együtt élni legalább olyan nehéz, mint az elnyomatásban.

c. Az együttélés szabályai szerint légy olyan, mint: *a jó katona!* Jellemzője a hivatás- és kötelességtudat. Ma viszont nincs munkakedv, de van közöny, unalom és kényszeredettség, „egy dolgozik, a többi nézi”-szindróma, a még vallási téren is elterjedt sikerhajhászás. Nekünk nem emberi tetszéseknek kell megfelelnünk, hanem Istennek! *a jó álléta!* Ahogy a versenyben a szabályszeget diszkvalifikálják, úgy Isten kizárja az „élet-versenyben” nem becsületest, a nem a törvények szerint küzdőt. Tiszta eszközökkel, másokat nem kitérve kell győzni, akár azt is elismerve, hogy a másik sokszor alkalmasabb nálam. *a jó földműves!* Szorgalmas munkája után elsőként kapja meg Istentől a megígért gyümölcsöt. Érdemes fáradoznia!

d. Pál nem fejt ki a képeit, hanem gondolkodásra bízta. A nagy rohanásban nekünk van-e időnk az ige fölött elmeditálni, a dolgok mélyére nézni a felszínesség helyett.

e. Az ige biztat: Igyekezz, ember! Dolgozz az ügyért keményen! De ne feledd: Isten fogja azt beteljesíteni, megáldani.

2. Isten nem lehet kihagyni semmiféle tervezetéből!

a. Emlékeztessük mindig magunkat: övé a döntés! Aki Fiát sem hagyta a holtak közt. Jézusnak, mint isteni gyermeknek és emberi sarjnak a feltámasztása Atyánk értünk tett legcsodálatosabb lépése. Ez az örömhír!

b. Ez az, amit mindannyiunknak főhelyre kell tennünk. Sok tanú ismeri ezt, nem titkos tudomány. Ezért és az embertársakért — hogy ezt megismerhessék — mindent elviselni a cél. Vajon mi szívünkön viseljük-e ennek az ügynek ezen két oldalát? Akár hátrányokat, bolondnak tartottságot is Jézusért és a testvérek üdvösségéért.

c. Valljuk-e a 11 és 12a versekkel: jöjjön bár halál vagy megtöretetés, az Úr mellettünk áll, s mindent jóra fordít? Hűségünk következménye az lesz, hogy osztozhatunk Vele. Viszont hűtlenségünk esetén számolnunk kell a „szelíd szemű Úr Jézus” igazságos ítéletével.

d. Sokan azt hiszik, hogy Isten annyira szeret minket, hogy végül mindenkit a mennybe juttat. Ők csak azt felejtik el, hogy Isten szeretetének csúcspontja Jézus váltságműve. Aki ezt nem tudja elfogadni, arra ítélet vár. Valóra fogja váltani az Úr ígéretei mellett a fenyegetését is. Mindenhatóságánál fogva bármit tehet, semmi se köti, csak kegyelme és

igazságossága. Vegyük komolyan figyelmeztetését, mert Ő hű magához; bár az is szól itt: mindig visszatérhetünk Hozzá, mert hozzánk is hű marad nemzedékről nemzedékre.

3. Igénk 4. képe: Légy olyan, mint a kipróbált munkás!

a. Akinek élettapasztalata van; ismeri, mi kell az embereknek.

b. Aki helyesen beszél. Az emberek pl. a lelkesükről is észreveszik, ha nincs őszinteség és átéltség a szavaiban. Ma nagyon kevés a pontos, egyértelmű szó, de annál több „a nyelv bűne”, mint a hazugság, nagyotmondás, cinizmus.

c. Aki tudja, hol vannak a határok, feleslegesen nem feleség, a vitákban beszéde nem haszontalan szócséplés. Meddő és kilátástalan feleselgetés semmire se vezet, sőt: a vitapartner még inkább eltávolítja az igazságtól.

d. A jó munkás nem vall szegyet. Istentől kap majd lehetőséget arra, hogy megtalálja embertársához azt a kulcsot, ami annak a szívét nyitja. Így állítja be őt a hívők sorába, s maga is csak így maradhat benne.

Gabnai Sándor
teológus hallgató

Pünkösdi ünnepe

ApCsel 2,14–22. 32–33

A perikópa Péter pünkösdi beszédének egy része, amelynek első felét (14–21) teljes egészében, a második felét (22–41) csak válogatásban tartalmazza textusunk. A kihagyást (23–31) megelőző és követő rész egyrészt tartalmi, nyelvtani döccenő nélkül kapcsolódik, másrészt a kihagyott résszel nem esik ki lényeges elem, ezért a perikópa így elfogadható. A beszéd elmondásának okát Péter első szavai adják meg (16), utalnak az előző szakaszra (12–13) és hozzá kapcsolják.

A beszéd első része (14–21) az eseményt Jóel (3,1–6) alapján az Őszövetségben megígért Lélek kitöltéseként értelmezi, a második rész (22–40) pedig a megfeszített és feltámasztott Jézus Krisztusra vonatkoztatja.

Jóel próféciájának eredeti értelme szerint az Úr kitölti Lelkét népére, korra, nemre vagy szociális helyzetre való tekintet nélkül. A Léleknek ez a kitöltése „az Úr félelmetes napját” bevezető eseményeket előzi meg, azokra készít fel. Akik Isten Lelkét kapják, ezáltal megújult, közvetlen prófétai viszonyba kerülnek Istennel. Az Úr napján azok menekülhetnek meg, akik az Úr (JHVH) nevét segítségül hívják, vagyis akik részesei ennek a megújult viszonynak.

Az idézet néhány ponton eltér a héber eredetitől, mert Lukács a LXX-t veszi alapul. Az eltérés a 21. versben a leglényegesebb, ahol „az Úr neve” fordul elő, míg Jóel 3,4 JHVH nevééről szól. A beszéd nem idézi már Jóel 3,5b-t, mely szerint „a Sion hegyén és Jeruzsálemben” lesz a menedék, Péter azonban éppen az idézetnek ehhez a helyéhez érkezte kezd el Krisztusról bizonyosságot tenni (22. és 32.). Péter prédikációja az „Úr” szót tehát Jézus Krisztusra vonatkoztatja. Megerősíti ezt azzal, hogy Krisztust Isten által „erőkkel, csodákkal és jelekkel” „igazoltnak” mondja, és hogy Isten őt feltámasztotta, jobbjára emelte és általa a Szentlélek ajándékát adta.

Jézus úrként való megszólítása már a húsvét előtti hagyományban is megtalálható (Mk 7,28; Mt 8,8). Ezekben a helyeken azonban még csak udvarias megszólítás, nem krisztológiai cím. Ezenkívül az arám nyelven beszélő ösgyülekezet is használta az imádság „marana tha!” (Jövel, Uram, Jézus! 1Kor 16,22; Jel 22,20; Did 10,6) fordulatában. Ez a felkiáltás a megdicsőült és jelenlevő, s ugyanakkor visszavárt Úrra vonatkozik. A LXX a görög „küriosz” szót használja azokon a helyeken, ahol a héberben a tetragram található. A zsidókeresztyén gyülekezetek lehettek azok, amelyek e címet igen korán Krisztusra vonatkoztatták, éppen Jóel 3,5a

alapján, amint ezt igénk és Róm 10,13 (vö. 1Kor 1,2) is igazolja. Krisztusban tehát az őszövetségi ígéretek beteljesedését látták és hirdették meg. Ezek az ígéretek nem csupán a Messiás elküldésére, hanem Isten országa eljövételére vonatkoznak.

Péter prédikációjának ezért csak oka a pünkösdi események szokatlansága és különössége. Igehirdetésének tartalma azonban Isten üdvertvének megvalósulása, Isten uralodása a világban, Isten cselekvése a jelenben.

Élesen fogalmazva: *pünkösöd témája nem az egyház, hanem Isten, aki a megfeszített és feltámadott Krisztus által uralkodik a világban: teljesíti ígéreteit, valóra váltja terveit, Lelkével megtartja népét, övéit.*

Dr. Reuss András

Meditáció

Remek műsor lesz a TV-ben, jó készülékem van, időt is tudok szakítani, lélekben felkészülök rá — aztán egy váratlan áramszünet meghüsi mindent. Számítógéppel benne vagyok az internet-hálózatban, kinyílik előttem az egész világ, de áram nélkül hiábavaló minden fáradozásom... Valami ehhez hasonló történne, ha Pünkösöd nélkül próbálnánk egyház lenni, keresztyén életet élni, missziót végezni...

Péter első nyilvános prédikációja előtt csak tört szavakat és mondatokat volt képes kimondani, Jézus azokat is többször korrigálta. A főpap udvarában többször is alkalma nyílt volna Jézusról szép bizonyítást tenni, ő azonban jobbnak látta rövid tömondatokban, végül már átkozódva, tagadni, hogy egyáltalán ismerné Jézust. Igénk szerint azonban egy átgondolt, jó prédikációt mond, sokak előtt. Kétségkívül történt vele valami, valami, ami csodálatos és rendkívüli! Így érthetjük meg, hogy Jézus ígérete (oltári igénk: Jn 14,16–21) megvalósult. A világ nem ismeri a Szentleket, mert nem látja (ez ma is tökéletesen igaz!), de aki „befogadja Jézust”, az megismeri, annak soha többé nem kell a Pártfogó nélkül élnie, sőt arra is képes lesz, hogy beszéljen Róla, erővel, hitelesen, egyéni képességeit is messze felülmúlóan...

1. Nem vagyunk (ne legyünk) részekek!

A részeg ember — kiszámíthatatlan. Nem lehet tudni, mit mond, mit tesz. Egyeseknél lényüknek legrosszabb része kezd dominálni, másoknál a tompultság, a „semmi révülete” lesz látható. Mindkét esetben elszakadnak a valóságtól, önmagukkal vannak eltelve, nem tudják helyesen felmérni a lehetőségeket környezetükben. A részegség — életidegen-ség, a józan ember számára érthetetlen nyelven beszélő és viselkedő torz állapot. Ezzel azonban a pünkösdi tanítványok éppen azzal tűnnek fel, hogy mindenki érti, amit mondanak, bátrak és igaz dolgokról beszélnek.

Igaz: Péter egy, a zsidók által jól ismert próféciát idéz, Jóel próféta könyvéből. Ebben álmokról és látomásokról van szó, melyek Isten ígéretét tehetik valóságossá. Csakhogy a hallgatók már elszoktak attól, hogy Isten megtartja ígéreteit, a próféciák beteljesednek.

Milyen álmokat és látomásokat láthat a mai keresztyén tanú, aki nem életidegen, nem kiszámíthatatlan, nem rajongó és nem beszél érthetetlen, csak egyesek számára érthető nyelven? Azt álmodja, „ébred”, hogy Isten Lelke ma is jelen van világunkban, hogy Istennél soha nincs „áramszünet”, legfeljebb a mi készülékünk romolhat el, bűneink miatt, legfeljebb az „általunk szerkesztett műsor”, vagy az Internet hírei lehetnek rosszak... Ám az Isten által keltett „álmok” azt mutatják, hogy a készülék javítható, a hírek lehetnének örömteli hírek is: élhetnének több szeretettel, több hittel, több hűséggel, több reménységgel a Jézus Krisztus által megváltott világban!

Mindaz nem az álmodozás, vagy az ábrándozás szintjén igaz (amelyekről tudhatjuk a költő szavaival, hogy „kancsalul festett egékbe néz”), hanem a „látás” szintjén

lehet igaz, amely eloszlatja a homályt, a kishitűséget, a borítottságot, a tehetetlenségbe való beletörődés sötétségét. Soroljuk bár az okokat, a rossz társadalmi közérzet és az Isten elidegenedett ember ürességének, önmaga és a pénzé való forgolódásának okait, de a Szentlélek tüze és szava éppen ezeket akarja elfűjni. A Pünkösöd valóban nagy jeles ünnep, mert nem egy régenvolt eseményt idéz fel, hanem Isten szüntelenül jelenlevő, megtisztító és lendületadó erejét hirdeti.

„Lélektelen” egyház, „lélektelen” keresztyénség — fátyalka, vaskariká, önmagával ellentétes fogalom! A Szentlélek életet jelent, mozgást, változást, új látásokat, új erőt. Nem lehetünk bódult, fásult részekek! Nem lehetünk egyfajta vájtfülűeknek való rajongás képviselői!

2. A hagyományból — személyes valóság lesz!

Péter pontosan idézi Jóel próféciáját, ám a 3,5/b. elő megáll, mert tudja: már nem helyekről, Sion hegyéről vagy szent városról, Jeruzsálemről van szó, hanem Jézus Krisztusról, az ÚR-ról, akit Isten Úrrá tett és aki elküldte a Szentleket, mint Isten életformáló erejét! Ez a Jézus feltámadt, fel-emeltetett és kitöltötte a megígért Szentleket. Gyakran mondják: a Pünkösöd a legmegfoghatatlanabb ünnep. Megértve a kívülállók érveit, csak úgy válaszolhatunk, ha világossá tesszük: Pünkösöd is Krisztus-ünnep, csúcspont, hiszen Jézus egész földi életének, halálának, feltámadásának mennybemenetelének és visszajövetelének összegzése, hatóereje, üzenete és reménysége benne van!

Nem „tavaszünnep”, nem a törvény kihirdetésének emléknapja, nem az első gyümölcsstermés vagy az aratás ünnepe, nem a kivonulás utáni ötvenedik nap, az új kezdet, hanem Krisztus-ünnep, aki nem hagyja népét magára, nem hagyja árván, hanem új életet lehel az élettelenbe, felizzítja a hamvadó paraszat, felébreszti az alvót. Több ez a hagyomány-ápolásnál! Nyilvánvalóvá lesz, hogy Krisztusban Isten szeretetének teljessége jelent meg, új dimenzió a bűneivel hiábavaló küzdelmet folytató ember számára.

3. Mit ünnepelünk tehát?

Ne az egyház „születésnapját”! Ne a háromezer jeruzsálemi megkereszteltet! Ne Péter bravúros és sikeres prédikációját! Ne is önmagunkat, akik ebben a „gonosz modern világban” is kitarunk és templomba jöttünk!

Azt ünnepeljük, hogy a Szentháromság harmadik személye is a teljességet jelenti: felveri bennünk a lelket, hogy legyen újra erőnk kiáltani, sóhajtni vagy akár üvölni: Uram, segíts! Segíts, hogy senki és semmi el ne szakítson minket az áramforrástól. Segíts, hogy higgyem és hirdessem is: lehet változni, megújulni, hinni Isten erejében, bűn és halál fölötti hatalmában. Segíts, hogy egyházunk, gyülekezetünk ne legyen „kimerülő elem”, fogyatkozó energia-hordozó, pisllákoló mécses, hanem inkább erősítő fényt sugározzon a házban lévőeknek... Hívóknak és nemhívóknak, eleveneknek és céltalanul hanyódnak, reménységre váróknak és kiábrándultaknak.

Tartozunk a világnak ezzel a hírrel: volt egy első Pünkösöd, de van ma is. Nem a mai ember életérzését, hanem az Atya Fiú Szentlélek Isten életmentő, életerősítő igralmát kell hirdetnünk!

Szirmai Zoltán

Pünkösöd 2. ünnepe

1 Kor 2,11–13

A kontextus rajzolja meg az igeszakasz alapvonásait. Pál a Lélek ajándékainak kérését beleállítja az Isten–ember viszony alapvető kérdésébe. Isten és ember között szakadék van, amelyet nem hidalhat át emberi bölcsesség, de a lelki ajándékokért való rajongás mögé bújó emberi elitizmus sem (ennek eredménye a keresztyénietlen pártoskodás) — egyedül az Isten kinyilatkoztatása önmagáról Jézus Krisztus-

ban (Jn 3,16). Erről szól a keresztről szóló beszéd (1,18). Ő az alap, a Lélek is Őröla tesz bizonyosságot. Ő, Isten legnagyobb Ajándéka az alapja és mértéke minden más ajándéknak is (12. v.). Ez tükröződik később a 12–14. fejezetekben is. Az Ő alapján mutatkozik meg az ajándék valóságos értéke, minősége.

Pünkösöd 2. napjának tartalma hasonló körben mozog. Az egyházi evangélium, Jn3,16–21 szintén szól az Alappal való összefüggésről. Más vonás: a Szentlélek tovább árad a világba a pogányokhoz, egyre árad; a gyülekezet, az egyház ebben eszköz, „meder” (epistola: ApCs 10,42–48). Végül az agenda meghatározása: a Szentlélek egyháza — a Lélek gyümölcse arra is lehetőséget ad, hogy a mai egyházat, gyülekezetet vizsgáljuk a Lélek ajándékainak és gyümölcseinek a tekintetében.

A textus polemikus éle a pneuma (tou koszmou <—> hagian) és a szofia kérdésében ma is aktuális. Pált nem a világellenesség vezeti, a kiélezés oka, hogy az ember egyedüli lehetőségét kiemelve: a Lélek megismerteti az emberrel Isten ajándékát. Ez nem Istenről való gondolkodás, okoskodás, meditáció, hanem az, hogy Isten megismerteti magát a maga lényegében (ismét Jn 3,16) — „amit ember szíve meg sem sejtett” (2,9). S ez az ajándék az ige szerint, melynek nagysága méltó az ajándékozó nagyságához. Ez ma is meghaladja mindazt, amit a világ, az egész embervilág alternatívaként ajánlani tud.

A polemikus éllel szemben áll, hogy Isten Lelkét mégis megkaptuk (elabomen — aor.). Ez a minden emberit meghaladó lehetőség. Megkaptuk Őt (élő valóságként), aki egyedül ismeri és közölheti velünk Isten lényegét, ajándékát: az evangéliumot.

Harmadszor pedig: ugyanebből a forrásból merítve vagyunk a Lélek továbbadásának eszközei a hirdetés, a beszéd által.

Mai helyzetünkben, az egyház gyakori elbizonytalanodásában világosan eligazít ez az ige (mi vagyunk? mit és hogyan tegyünk?). Az Alappal való viszonyunkat kell rendezni, hiszen annak (Neki) nincs alternatívája. Ha viszont a Lélek megismertette velünk mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk, akkor megszűnhet a bizonytalanság: igenelhetjük a Lélek ajándékaiban gazdagodó, kiteljesedő életet (a gazdagodó egyházi életet is!). Ugyanezen az alapon van mondani valónk a világ számára nem deffenzív módon, védekezve, hanem Isten páratlan ajándékát hirdetve.

Kiegészítés

1. Elképzelt tömör vázlat:

a) bev.: az alap legyen rendben! — van Alap!

b) A Lélek ajándékai, mint lehetőségek

– a mai keresztyének

– a mai gyülekezetnek, egyháznak

– a mai világnak

2. Tartalmilag is segítő énekek: 236., 246.

Korányi András
teológiai hallgató

Gondolatok az alapigéről

I. Meditáció

Az exegetikai összefoglalás alapján a következő meditációs pontokat ajánlom:

1. Szakadék. Isten és ember között mélyül. Emberi erővel, szándékkal és igyekezettel áthidalhatatlan. Ember nem indulhat Isten felé azzal a gondolattal, hogy eljut Hozzá. Őt csak Istentől vezet az emberig. Ezt hirdeti Pünkösöd.

2. A keresz. Isten szeretetének az útja. Az emberi lehetőségek végét jelenti, de azt is hirdeti, hogy Isten szeretete

számára semmi sem lehetetlen. Isten a kereszten mindent magára vállalt, hogy az ember éljen. Lélek nélkül minden érthetetlen és elfogadhatatlan.

3. Alap és ajándék. Jézus a kezdet, a megindulás, a reménység felragyogása. Valaki, akiben mindenkor biztosak lehetünk, akire mindenkor számíthatunk. Nem kell töprengenünk, hogy elegendő-e, amit megtett. Nem kell azzal a kérdéssel kínlódnunk, hogy segítségének milyen feltételei vannak. Isten maga adja Őt nekünk Lelke által.

4. Üzenet. Idézet a lekióbból: „...megkapta az Atyától a megígért Szentlelket, kitéltötte azt...” (ApCsel 2,33). Itt van a Lélek! Jézus cselekedete ez. Erejének nyoma rajta van az Anyaszentegyházon, annak minden nyomorúsága ellenére. A szakadék betemetődött, Isten Jézus keresztyénél találkozott az emberrel.

5. Bizonyoságtétel. Hisszük, hogy az Egyház szüntelenül megújul. Mondanivalójában és életformájában is. Így válik vonzóvá és a Lélek eszközzé. Emberi szavakban szól Isten! Mindez tőlünk függetlenül valósul meg, mégis kérdés: mit teszünk érte vagy ellene?

II. Lépések a szöszék felé...

1. Sok jeltől következtethetünk arra, hogy „Lélek nélkül” egyházzá lettünk: ellentéteink, ígéhirdetésünk eredménytelensége, fogyásunk, szétszóratásunk...

2. A Lélek hiányát felfokozott munkatempóval leplezzük. Túlterheltségünk tehetetlenségünk takarója.

3. Isten azonban nem felelőtlen ígérgető. Jézus nekünk is mondja: „...mennyivel inkább ad mennye Atyátok Szentleket azoknak, akik kérik tőle?” (Lk 11,13)

4. Az exegetikai összefoglalásban ajánlott énekek mellé olvassuk el a 241. számút is! Legyen imádságunkká készüljünk folyamán!

III. Vázlatok

A. Megismerhetjük Istent!

Nagy ajándék Isten megismerése. Ez kapcsolatteremtés, egymással való közösség is. Mindennél nagyobb jelentőségű azonban Isten megismerése. Ezt kínálja nekünk a pünkösdi evangélium.

1. Nem nekünk kell Istenhez mennünk, hogy megismerhessük. Ő maga jön hozzánk. Lelkét azért árasztotta ki világnkba, hogy találkozhatunk és közösségbe kerülhessünk Vele.

2. Isten ezt nagyon komolyan gondolja. A keresz jelentősége. Ő mindent megkísérelt, még dicsőségét és fenségét is kockára tette, hogy életet ajándékozó Istenünk legyen.

3. Isten megismerése mindenkinek lehetséges. Az első Pünkösdkor azért hozta létre egyházát, hogy világunkban állandó pünkösöd legyen, hogy soha meg ne szűnjék a Jézusban ittlévő Istenhez szólító hívás.

Kaphatunk Lelket, hogy a Lélek eszközei, megismerhetjük Istent, hogy Isten megismertetői lehessünk!

B. Hiszek Szentlélekben

Mai ünnepünk lényegét Ágendánk így határozza meg: A Szentlélek egyháza — A Lélek gyümölcse. Egyházunk miatti aggodalmunkban reménységre bátoríthat ez a mondas.

1. Az Egyházban minden a Lélek! Az Egyház léte nem emberektől, körülményektől függ. Az tartja meg, hogy Isten él, munkálkodik.

2. A Lélek által a teremtő és megváltó Istennel kerülünk kapcsolatba. Az élet Urával, aki a megtartás szándékával jön hozzánk. Életét adta, hogy megőrizhessen.

3. Ne szégyelljük vállalni erőtlenségeinket. Ne hagyjuk abba a Lélek segítségül hívását! Így maradhat meg és szólálhat az Egyház.

Hígyünk, bízzunk a Szentlélekben!

C. Legdrágább ajándékokért könyörgök, Istenem!

Sajnálattaméltó a könyörgő ember: tehetetlen, örömtelen, kiszolgáltatott.

1. Tehetetlen. Kérése bizonytalan kéznújtás, vagy reménytelen rimánkodás. Mégsem felesleges. Isten a bizonytalan kezét ragadja meg és a kapkodó szavakat fogadja el. A Lélek azzal bíztat, hogy ajándékozó Istenünk van, aki ajándékait üres kezekbe adja.

2. Örömtelen: valaki hiányzik az életéből. Nagy szomorúság az Isten-hiány. Magunk nem tudjuk megszüntetni, de hangzik Pünkösöd üzenete: Atyátok ad Szentlelket! Lelkének kísérelje pedig az öröm!

3. Kiszolgáltató. Gyengeségével, erőtlenségével vissza lehet élni. Az ilyen embert mindenki a lába alá tiporja — Isten azonban nem! A kereszten Ő lett kiszolgáltató!

A könyörgő ember megkapja Isten erejét, örömet, megtapasztalja megtartó irgalmasságát. Legyen nem szűnő imádságunk: „Legdrágább ajándékokért Könyörgök Istenem”.

Bohus Imre
ny. lelkész

Szentháromság ünnepe

2 Kor 13,11–13

Igénk a levél utolsó három verse: végső figyelmeztetés, üdvözet és áldás. A figyelmeztetés első szava: *χαριτες* üdvözet is (a legismertebb a Feltámadotté Mt 28,9-ben), a leginkább örömteli figyelmeztetés pedig Lk 10,20-ban kétszer is. A *καταριζεσθε* többféleképpen is fordítható: tegyetek rendet, épüljete (ld. 9. v.). A *παρακαλεισθε* intessetek, azaz fogadjátok meg az intést, aszerint éljete, de a *παρακαλω* legismertebb jelentése, a vigasztalás (ld. 1,3–7) értelmében így is fordítható: vigasztalódjatok (Károlyi – Luther: tröstet euch). Ezt is tekintetbe kell vennünk, legalább felhangként. *το αυτο φρονειτε* — ugyanarra törekedjete, egy gondolatotok/szándékotok legyen. *εφηνευετε* — békében legyete. Az utóbbi két imperativus már activusban szerepel, ezeknél, úgy tűnik, jobban előtérbe kerül az emberi szándék és képesség, míg a *καταριζεσθε* és a *παρακαλεισθε* passivum divinumként is felfogható.

A gyülekezet egysége, összetartozása Pálnak fontos számdéka volt, noha a második levélben legfeljebb halványan utal az elsőhöz hasonló pártoskodásra (pld. 10,7). Figyelmeztetéseinek, kívánságainak alapja és beteljesülése, hogy az *αγαπη* és *ειρηνη* Istene velük lesz. Pállal együtt „minden szent” is köszönti a gyülekezetet. Nyilván azok, akik között időzött, amikor e sorokat írta, de útjának korábbi állomásai is bizonyára a szeme előtt voltak — a gyülekezet(ek) tagjai mindenhol kiválasztottak, Istentől elhívottak, azaz szentek.

Igénk az utolsó vers miatt Szentháromság ünnepének textusa. Úgy is mondhatjuk, hogy a záró áldás trinitárius, akkor is, ha az Újszövetségben még nem találkozunk a szentháromságtannal. Különben Isten helyett Atyát, Jézus Krisztus helyett Fiút „kellert volna” írnia, és a sorrendet is megfordítania. Sokkal fontosabb azonban igény alapján, hogy a *χαρις* mindenre elég (12,9); ezt maga az Úr mondta neki. Az Isten *αγαπη*-ja Jézus Krisztusban (Jn 3,16) az alapja mindannak, amit Pál ebben a levélben (is) leírt. A Szentlélek *κοινωνια*-ját említve Pál az első levélben leírtakra is gondolhatott: a Szentlélek mindenkié, az egész gyülekezet közösségéé, nem kizárólag azoké, akik valamilyen látványos, feltűnő kegyelmi adományt, *χαρισμα* kaptak.

Igénkben, 2 Kor (13) utolsó verseiben Pált tehát különösen is hangsúlyozza Isten szeretetét, az igazi erőforrást. Nem csak 1 Kor 13, hanem 2 Kor 13,11–13 is (egy kicsit?) a szeretet himnusza. A hit, remény, szeretet háromsága a legnagyobb, a szeretettel az élen az Úr Jézus Krisztus kegyelme, az Isten szeretete és a Szentlélek közössége által marad meg. Ezért adjunk hálát Szentháromság ünnepén *χαριτες*!

Dr. Szentpétery Péter

Goethe írta egy helyen: „A gondolkozó ember igazi öröme kikutatni azt, amit lehet, és tisztelettel hódolni a kikutathatatlan titkok előtt”. Szentháromság vasárnapján ne értelmünkkel kutatjuk, feszegetjük az egyházi tanítást, ne logikai úton mérlegeljük: hogy lehet az egy három és három egy, hanem hódolunk hitünk e legnagyobb, a három fő ünnep üzenetét, mondanivalóját: Az Atya karácsonyi szeretetét, a Fiú húsvéti győzelmét és a Szentlélek pünkösdi csodáját egyszerre visszhangzó titka előtt. Az ősi tanítás mögött tapasztalás, hit húzódik. Isten-látásról vallunk emlékezőnk: az isteni kinyilatkoztatásnak ezt a hármasságát nem lehet szétválasztani, mert az szorosan együvé tartozó az emberi ráció számára feloldhatatlan egységben.

MEDITÁCIÓ

Szentháromság ünnepe az egyházi esztendőben jelképesen összekapcsolja a fő ünnepeket és az „ünneptelen” időszakokat, amit a Pál apostol által említett „szent csók” szimbolikus megjelenése annak a közösségi, gyülekezeti kapcsolatnak, melyet távolléte alatt — reménysége szerint — levelének olvasói nem veszítettek el egymással. Még nem ért véget az egyházi esztendő, egy jellemző része azonban lezárult, ahogyan Pál is, a korábbi fontos mondanivaló után szószóval és áldással tesz pontot levele végére. Búcsúznunk Karácsonytól, Nagyhéttől, Húsvétól, Pünkösdtől, konfirmációtól, iskolai hittanórától, arcoktól, emberektől. Vannak akik az egészségtől, szeretteiktől, az élettől búcsúznak... S tekintünk előre a nyárra, táborokra, új arcokra, élményekre, kikapcsolódásra, erőgyűjtésre, meglátogatandó idegen tájakra vagy a szemmel nem látható csak hittel nézett örök mennyei hazára. Itt az alkalom, hogy „elfogadjuk az intést”, és a mögöttünk levő időszak, akár évek, évtizedek, egy egész élet feszültségeit, csalódásait, tévedéseit, rendtelenségét, békétlenségét még most, a nyári hónapok előtt „szent csókkal” feloldjuk, családon, gyülekezeten, munkahelyen belül egymásra találunk azért, hogy „a szeretet és béke Istene” velünk maradjon.

GONDOLATOK AZ IGEHÍRDÉTSHEZ

In Trinitate Robur. Bismarck jelvénye, a háromlevelű lóhere alatt állt ez a latin nyelvű mondat: A hármasságban van az erő. A „vaskancellárnak” az osztrák–magyar–német–olasz szövetség megalkotásával az volt a célja, hogy e három ország számára az addig megszerzett nagyhatalmi állást biztosítsa. Úgy gondolta, egy adott jelle az Észak-tengertől Sziciliáig, Liechtensteintől az Erdélyi havasokig minden katonára egy emberként áll rendelkezésre. Lehetetlennek tartotta azt, ami 1918-ban bekövetkezett: a szövetség felbomlott és a szövetkezők porba hullva voltak a győzők kényének kedvének kiszolgáltatva. A történelem bizonyította: az ember alkotta hármasság gyenge és múlandó, még ha szuronyok szavatolják is az erejét.

Ma is sokan várnak erőt, megoldást, stabilitást szerződésektől, „euroatlanti integrációtól”, NATO „szuronyoktól”, vagy alá sem írt, csak összekacsintással, tenyérbe csapással megalkotott „hármasságoktól”, érdekkapcsolatoktól, mert globálisan és lokálisan pártoskodás, széthúzás van, nincs jó rend, egyetértés, béke népek, családok, gyülekezeti tagok, „magunk” között. A Krisztust követő eleink által hitt és vallott, egyéni érdekek fölött álló közösség, a *communio sanctorum* megtartásához *erő kell*: nem paktumok, dokumentumok, szent szövegek és dogmák, megadott fegyverek tartóereje, hanem valami több. Szentháromság vasárnapja ezt a „többet” mutatja be, egy egészen másfajta „integrációt”, hármasság szövetséget. Létesítésén nem ember dolgozott. Bölcsességének mélysége, erőinek mértéke kiismerhetetlen, útjai kikutathatatlanok. Ez a szövetség, az Atya, Fiú, Szentlélek egysége, melyre valóban ráillik a

bismarcki szó: Háromságban az erő. Megnyilvánul ez az erő a világ teremtésében, fönntartásában és kormányzásában. Megnyilvánul az emberiség megváltásában és megszentelésében. Megnyilvánul abban, ha emberek, kisebb és nagyobb közösségek egyetértésre jutnak, rendben, békeségben élnek és képesek egymást „megcsókolni”. Ez az erő ad tartást betegágyon, halál harcában... Amikor vásárnaponként az Apostoli Hitvallás *szövegét* mondjuk, dobbanjon nagyot a szívünk és örüljünk: a hozzánk három formában is utat törő, legteljesebb szeretet akar átölelni minket, hogy megerősödvé, megvigasztaltan, egymással és önmagunkkal, sorsunkkal megbékülve induljunk tovább. Igaza van az ókori bölcsnek: „Nem tudod a forrás eredetét megmagyarázni, de azért iszol belőle és felüdü”. Szentháromság ünnepén hálaosan iszunk az isteni szeretet forrásvizéből és erőre kapunk. In Trinitate Robur!

Bácskai Károly

KARL BARTH

„Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk”

1Jn 5,4

A svájci *Karl Barth* (1886–1968) a protestáns teológiában új korszaknak tört utat. Gyülekezetében kétségbeesetten veszi észre, hogy ígéhirdetésének nincs hatása. Az első világháború éveit alatta dolgozószobájában nekidől Pál apostol Római levele tanulmányozásának. A háborús összeomláskor, 1918 augusztusában, megszületik a Római levél magyarázata. A református szerző művére nem lehetett nem figyelni, nekünk evangélikusoknak sem. Barth Károly azután egyetemi katedrára kerül. Sorra következnek német egyetemi városok. A második világháborút megelőzően és követően már a bázeli egyetemen tartja előadásait. Tódulnak hozzá sokfelől egyetemisták, fiatal lelkészek. Magyarországról az én nemzedékemből Groó Gyula és Benczúr László. Felejtethetetlen hatással van rájuk. Teológiáját legegyszerűbben így lehet meghatározni: nála az ember vallásos tudata helyére Isten igéje kerül. Hitünk középpontjában a fenséges Úristen áll, aki a Jézus Krisztusról szóló evangélium által cselekszik — bennünk és velünk és általunk.

Az itt következő prédikációja 1947. október 12-én a bázeli Münsterben hangzott el. Felhívom az olvasó figyelmét a prédikációt megelőző imádságra, melyben szinte benne van egész teológiája. Barth Károlyt „imádkozó teológusnak” nevezi néhai Gáncs Aladár, aki már 1931-ben felfedezte nálunk Barthot. Észrevette, hogy Barth teológiája tovább mozgathatja a magyar evangélikus lelki ébredést. 18 lapos tanulmánya Barthról maga is evangélizáció. — A közölt prédikáció első részének végén a *szabad kegyelem* hangszólása különösen jellemző Barth teológiájára, *evangéliumot* hirdet, és ezzel nagyon közel kerül az *evangélikus* ígéhirdetéshez. Isten kegyelmét nem lehet feltételhez kötni, bűnbánathoz, bűnvalláshoz sem. Isten kegyelmez, akinek akar. Ez a bibliai igazság különben éppen úgy jelentkezik Jézus példázataiban, mint Pál Római levelében.

Imádkozzunk! Urunk, Istenünk! A te parancsodra és a te szeretett Fiad nevében kiáltunk Hozzád. A te szavadat akarjuk hallgatni. Add meg nekünk, hogy ez ne nélkülöd, hanem a te szent jelenlétedben, Lelked erejében és a te dicsőségedre történjék! Tudjuk és megvalljuk, hogy nincs bennünk semmi jó. De bízunk abban, hogy Nálad a teljesség van. Kérünk téged, ébressz bennünk engedelmességet, hogy Igédnek alkalmas hirdetőivé és hallgatóivá legyünk, s így semmi el ne vesszen igéd erejéből, mélységéből és érthetőségéből. Könyörgünk Hozzád ugyanezért minden

gyülekezet számára, mely ebben az órában és ezen a napon itt és másutt egybegyűlt. Magasztalunk, hogy mint a te néped megismerhetünk, alázattal dicsőíthetünk, míg egykor minden teremtmény nyilvánvaló lesz Előtted és örvendező éneket zeng Néked. Ámen.

Kedves Gyülekezet! Ebben az alapigében nem akármilyen harcról, hanem egy jó, eldöntött, megnyert harcról, tehát éppen egy *győzelemről* van szó. Az egész *világ* az, amely legyőzött. Ezt a győzelmet nem a távoli jövőben pillantjuk meg, mert ez már kivívott győzelem. A *hit* ez a győzelem.

Nem szeretnénk hangosan hirdetni ezt a győzelmet. Valószínűleg kinevetnének bennünket. Ismerjük el józanul és becsületesen, hogy a hitünk nagyon csekély dolog. Jézus a hitet egyszer mustármaghoz hasonlította. A mustármag bizony elég kicsi, de ki merné közölni azt mondani, hogy hite esetleg nagyobb, mint negyed, fél, talán tizenhatod mustármag. Ha most láthatatlan fény bevilágítaná az itt ülők szívét, akkor látnánk, hogy a mi csekély hitünk is milyen rossz állapotban van. A legfurcsább régi és új, kitalált, valahol olvasott, dőre és ostoba, katolikus és pogány eszmékkel van tele. És ha megkérdeznénk magunkat, hogy szeretetben mennyire tevékeny a hitünk, egyikünk se tudna felmutatni ilyen hitet. Nem úgy van-e, hogy a hitünk hajszálon függ, mely könnyen elszakad. És teljességgel bizonytalan, egyáltalán hiszünk-e!

Alapigénkben nem egy haszontalan rejtvényről van szó, hanem a nagy Isten nagy titkáról, aki a mi életünk Ura. Két válasz van arra a kérdésre, amely elé alapigénk állított.

1. Először azért győzelem a hit, mert *Jézus Krisztusban* hiszünk. A hitünk különbözik minden más hittől, amely jó hit lehet, de nem az a hit, amelyen ígélet alapul. Jézus Krisztusban Isten a világot ártalmatlanná és veszélytelenné tette, méregtelenítette és megfosztotta varázsló erejétől, Jézus Krisztusban Isten vétőt mondott a világra. Isteni reteszt tolt mindaz elé, ami a világot „gonosz világgá” tehetette. Mert Isten a világot Jézus Krisztusban önmagával megbékéltette. Ezt a tényt nem lehet többé megváltoztatni.

Ám figyeljünk fel arra, hogy Jézus Krisztus győzött a világ felett, de *nem ellen, hanem érte* győzött. Tehát nem úgy áll a dolog, mint amikor két és fél éve az 1945. évben az Egyesült Nemzetek Hitler és Mussolini felett győztek. Ezért, mint minden emberi győzelem — ma is így van —, nem valóságos, nem végleges és fennálló győzelem. Jézus Krisztus végleg azzal győzött, hogy a világ közepébe *Isten szabad kegyelmét* helyezte. Ezért győzelem a hitünk, mert *Öbenne* való hit.

2. A mi hitünk azért győzelem a világ felett — ez a második felelet —, mert a hitünkkel Jézus Krisztushoz ragaszkodunk, *öbenne* élünk, vele egyek lehetünk. Hitünk nem pusztán szép emlékezés Jézus Krisztusra. Hitünk azt jelenti, hogy Jézus Krisztus — megkérdezésünk nélkül — elkezdett velünk valamit. Igéjét szívünkbe adta, *Urunkká* lett. Nem mi választottuk, hanem ő választott bennünket. Ezért nem választhat el tőle semmi. Hitünk nem a mi döntésünkön alapul, hanem az övé.

Jézus Krisztussal való egységünk azt jelenti, hogy *mindenben vele lehetünk*. A betlehemi bölcsőben fekvő gyermekkel, a megfeszített férfival a Golgotán, a feltámadottal hűsvét hajnalán, és az Atyaisten jobbán ülővel.

Így élhetünk a már méregtelenített, varázstól megfosztott, veszélytelenné és tett világban. Sok itt a fogyatékos és az árnyék, de a gonoszaknak nem lehet ereje, mert a valóságos hatalom Krisztus kezében van. Hitünkben ezért *hála* fakad.

Nem kell fontolgtatnunk, hogy hitünk kicsi vagy nagy. Csak az a fontos, hogy Jézus Krisztusba vetett hit-e. A szívünk túl kicsi a hálaadás nagy folyamához, amely alapigénkben fakadhat. Meg kell látnunk, hogyan árad az öszövetési zoltárokból az Isten magasztalása! Kissé jobban kinyithatnánk a szánkat, amikor egyházi énekeinkkel a templomban Isten dicsőségét zengjük.

És milyen nyugodtak lennénk az újságok olvasása közben a nyugtalanító hírek ellenére, ha tudnánk, alapjában véve minden rendben van, a világ legyőzött. Az életünket újra kezdhethetjük, hátunk mögött megbocsátott bűneinkkel, előttünk bátor béketeremtő, szeretetteljes tettekkel. Hátunk mögött az élettől való félelem, előttünk bizonyos reményesség: a világot legyőzött győzelemnek a *kinyilatkoztatása*.

Nem akarunk felvidulni azon, ami még nincs, de nem akarunk elzárkózni sem attól, ami lehet, minden pillanatban lehet. És legyen bármint is: úgy, ahogyan most hallottuk, *hangzik az evangélium, a hit örömmüzenete*. Istennek legyen hála, hogy hangzik! Az örökkévalóságban sincs más evangélium!

Rövidített fordítás: Veöreös Imre

„Krisztus közöttetek van...”

I. Országos Evangélikus Találkozó

Paks, 1997. augusztus 23–24.

Testvéri közösség, igehallgatás, imádság, ének, előadások, közös gondolkodás és kulturális programok várják az országos találkozó résztvevőit, az evangélikus gyülekezetek képviselőit.

Minden további információ és a részvétel lehetősége a közeljövőben kerül a

Lelkésztestvérek elé az esperesi hivatalokon keresztül.

A találkozó előkészületeiről lapunk más helyén cikket közlünk.

Hordozzuk imádságban ezt a hétvégét!

Az Evangélikus Rádiómisszió kazettái segíthetik lelkigondozói, missziói munkánkat:

„Bizony, javamra vált a nagy keserűség” – betegeknak

„Uram, nincs emberem! – időseknek, magányosoknak

„Üzd el homályomat!” – gyászolóknak

„Nincsen más név” – missziói konferencia, Piliscsaba '94

„Rám figyeljetek!” – missziói konferencia – Piliscsaba '95

„Akarom, tisztulj meg!” – országos evangélikus Nagytarcsa '95

„Menjete el!” – missziói konferencia, Piliscsaba '95

„Csodát virágnak a jelen” –

Túrmezei Erzsébet versei és énekei

„Élő vízcseppek” – igemeditációk zenével, énekekkel

„Jézus, te égi szép...”

– az Ev. Énekeskönyv Jézus-énekeiből

„Szeressétek egymást” – útravaló jegyeseknek, fiatal házasoknak

„Boldog vagyok megint...” – a nagytarcsai Jubileumi énekkar hálaadása

Konfirmációi ajándéknak is ajánljuk:

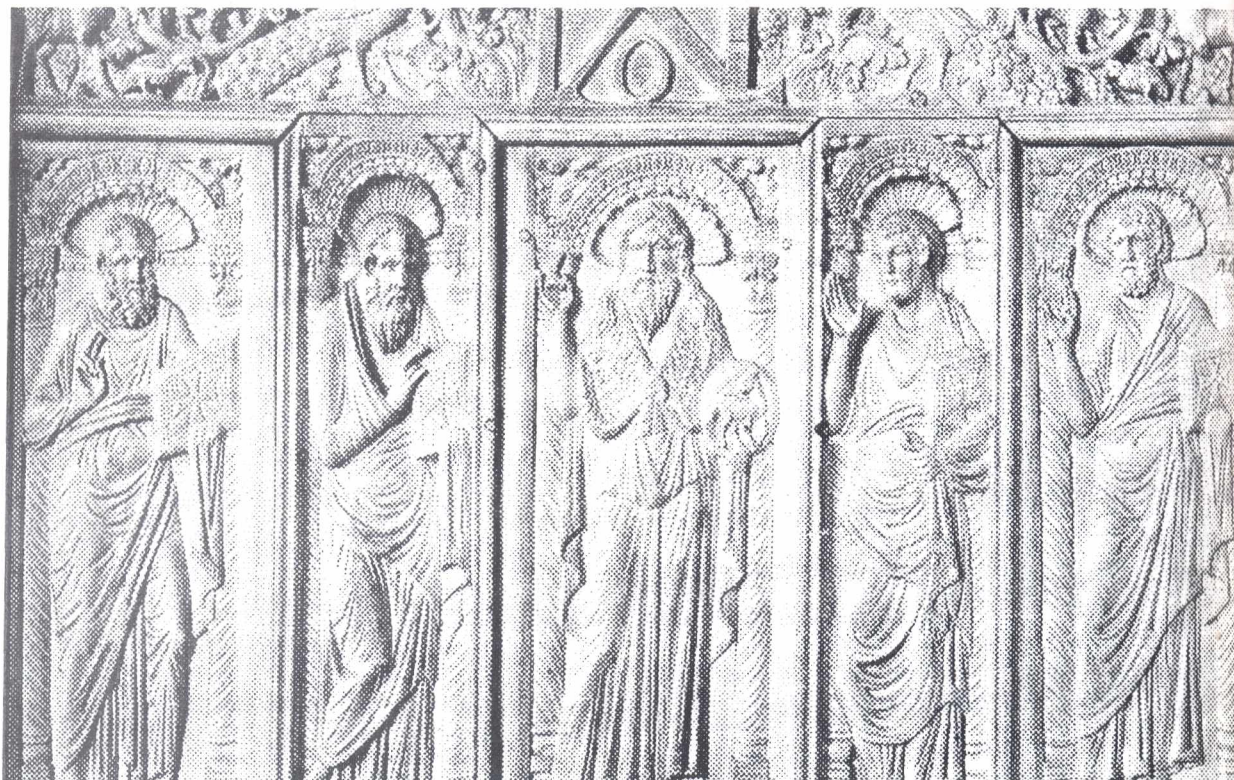
„Nézz föl!” – fiataloknak fiatalokról

„...enyém vagy!” – mit ad és mit vár Isten?

A kazettákért csak

adományokat fogadunk el.

Megrendelhetők: 2142 Nagytarcsa, Pf 19

Keresztelő Szent János a húsvéti báránnyal és a négy evangélista - elefántcsont, Ravenna